

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TEK ÇOCUK OLARAK BÜYÜMEK: TEK ÇOCUK OLARAK
BÜYÜYEN ANNELERİN KENDİ ÇOCUKLARI İLE İLİŞKİLERİ
ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR KEŞİF**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Seda ARSLAN

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Programı

EKİM, 2022

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TEK ÇOCUK OLARAK BÜYÜMEK: TEK ÇOCUK OLARAK
BÜYÜYEN ANNELERİN KENDİ ÇOCUKLARI İLE İLİŞKİLERİ
ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR KEŞİF**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Seda ARSLAN
(Y1912.480017)

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER

EKİM, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Tek Çocuk Olarak Büyümek: Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Çocukları ile İlişkileri Üzerine Fenomenolojik Bir Keşif” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (03/10/2022)

Seda ARSLAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmaya başlamamda tüm desteğini ve ilgisini eksik etmeyen, sunduğu her bilgi ve yönlendirme ile çalışma adına ufkumu açan ve merakıma ortak olan süreçteki ilk tez danışmanım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Duygu DİNÇER' e; tez sürecimin başından sonuna en kritik anlarında yönlendirmelerini ve ilgisini eksik etmeyen, nitel bir çalışmaya yönelik edindiğim her bilgi ve deneyim adına değerli hocam, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Engin EKER' e; bu tez çalışması vesilesiyle tanıştığım, analiz sürecimin yol göstericisi ve kıymetli bilgiler edindiğim değerli hocam Prof. Dr. Sibel ARKONAÇ' a teşekkür ederim.

Bu çalışma boyunca gecesinden gündüzüne hiçbir sorumu cevapsız bırakmadığı ve fazla fazla cevapladığı için, hiçbir zaman yalnız bırakmadığı, varlığını ve motivasyonunu bana hep hissettirdiği için, şahsına münhasır bir insan olarak hayatıma renk kattığı ve en önemlisi çok kıymet verdiğim dostluğu için değerli meslektaşım Gülfidan ERDOĞAN' a; hem bu süreçte hem hayatım boyunca her şeyde sorgusuz yanımda olduğu, fikirlerine her zaman çokça saygı duyduğum ve önemsendiğim aynı zamanda bunun karşılıklı olduğunu hep hissettirdiği ve ruhumu büyüttüğü için her daim varlığına teşekkür ettiğim, değerli meslektaşım Saide Nur EKMEKÇİOĞLU' na; hem kişisel hem mesleki hayatımda varlığını her daim hissettiğim, her koşulda gösterdiği çabasını ve azmini takdir ettiğim ve feyz aldığım, mesleğimiz çerçevesinde her zaman fikrine ve bilgisine önem verdiğim ve en önemlisi her zaman vefalı kız kardeşliği için değerli meslektaşım Rabia Gülçin SANLI UYANIK' a teşekkür ederim.

Varlığını her zaman, her koşulda hissettiğim ve minnettar olduğum, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, saygı ve sevgilerini çokça aldığım başta babam Erdoğan ARSLAN ve annem Fatma Nevin ARSLAN olmak üzere abilerim Ergün ARSLAN ve Erkan ARSLAN, yengem Pınar ARSLAN ve güzel yeğenlerim Yusuf ve Zeynep' e teşekkür ederim.

Ve son olarak, çalışmaya katılan tüm annelere ve çalışma grubunda bulunan tüm katılımcılara ulaşmamı sağlayan ve desteğini esirgemeyen yakınlarıma teşekkür ederim.

Ekim, 2022

Seda ARSLAN

TEK ÇOCUK OLARAK BÜYÜMEK: TEK ÇOCUK OLARAK BÜYÜYEN ANNELERİN KENDİ ÇOCUKLARI İLE İLİŞKİLERİ ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR KEŞİF

ÖZET

Her birey, kök aile sisteminde birbirinden farklı deneyimler elde eder. Bu deneyimler, karmaşık bir etkileşim içindedir, kimi zaman yaşantılar değiştikçe tekrarlanır kimi zaman da yaşantılar değiştikçe dönüşüme uğrar. Bu araştırmada tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkileri incelenmiştir. Araştırma kapsamında tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkileri, tek çocuk olarak büyümeyi nasıl deneyimledikleri, ebeveynleri ile ilişkilerinde neler yaşadıkları, annelik kimliği ile anne olmayı nasıl anlamlandırdıkları ve deneyimledikleri bağlamında incelenmiştir. Çalışma nitel metodoloji ile tasarlanmıştır ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları bağlamında ortaya çıkan bulgular açıklayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu tek çocuk olarak büyüyen 12 anne oluşturmuştur. Tek çocuk olarak büyüyen anne ana olgusunda, tek çocuk olarak büyüyen annelerin yaşantılarındaki deneyimlerin derinlemesine incelendiği bu çalışmada benzerlikler ve benzerliklerle beraber farklılıklar da araştırma sonuçlarında ele alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre bulgular 5 tema etrafında toplanmıştır. Bu temalar: “Tek çocuk olarak büyüme deneyimi”, “Tek çocuk olarak büyüyen annelerin ebeveynleri ile ilişkileri”, “Anne olmanın anlamı ve annelik deneyimi”, “Tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkileri” ve “Tek çocuk olarak büyüyen annelerin çocuklarıyla ilişkisinde destekçi eş” olarak bulgulanmıştır. Araştırma bulguları çerçevesinde tek çocuk olarak büyüme deneyimi, tek çocuk ve ebeveyn ilişkileri, annelik, anne-çocuk ilişkisi, tekrarlayan yaşantılar bağlamında kuşaktan kuşağa aktarım vb. konular ulusal ve uluslararası literatür çerçevesinde tartışılmıştır. Son olarak araştırma sonuçları ve ilerleyen dönemler için yapılacak olası çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tek çocuk, annelik, anne-çocuk ilişkisi, kuşaktan kuşağa aktarım

GROWING UP AS AN ONLY CHILD: A PHENOMENOLOGICAL DISCOVERY ON THE RELATIONSHIPS OF MOTHERS GROWING UP AS AN ONLY CHILD WITH THEIR OWN CHILDREN

ABSTRACT

Each individual gains different experiences in the root family system. These experiences are in a complex interaction, sometimes repeated as experiences change, and sometimes transformed as experiences change. In this study, the relationships of mothers who grew up as an only child with their own children were examined. Within the scope of the research, the relationships of mothers who grew up as an only child with their own children, how they experienced growing up as an only child, what they experienced in their relationships with their parents, how they made sense and experienced being a mother with their motherhood identity were examined. The study was designed with a qualitative methodology and the findings that emerged in the context of semi-structured interview questions were analyzed with the descriptive phenomenological analysis method. The study group of the research consisted of 12 mothers who grew up as an only child. In this study, which examines the experiences of mothers who grow up as an only child in depth in the case of mother to mother growing up as an only child, similarities and differences as well as similarities are discussed in the results of the research. According to the results of the study, the findings were gathered around 5 themes. These themes: “The experience of growing up as an only child”, “The relations of the mothers growing up as an only child with their parents”, “The meaning of being a mother and the experience of motherhood”, “The relationships of the mothers growing up as an only child with their own children” and “Supportive spouse in the relationship of the mothers growing up as an only child with their own children”. The experience of growing as a only child within the scope of research findings, only child and parent relationships, motherhood, mother-child relationships, recurring experiences, transmission from generation to generation, etc. topics are discussed in the national and international literature. Finally, recommendations have been made for the research results and possible work to be carried out later.

Keywords: Only child, motherhood, mother-child relationship, transmission from generation to generation

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ONUR SÖZÜ	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
I. GİRİŞ	1
A. Araştırma Sorusu.....	2
B. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
C. Tanımlar	3
D. Araştırmanın Amacı	3
II. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
A. Tek Çocuk Olarak Büyümeye Kuramsal Bakış	5
B. Aileyi Kuran Çocuk: Ebeveyn Olmak	7
1. Annelik.....	8
2. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi Üzerinden Değişen Kimlik: Annelik	9
C. Erken Dönem Anne ve Çocuk İlişkisini Şekillendiren Süreçler	10
1. Birincil Annelik Tasası, Yeterince İyi Anne ve Sahte Kendilik	10
2. Nesnenin Değişikliği.....	11

3. Ayrılma Bireyleşme	12
D. Ebeveyn Stilleri	13
E. Kuşaktan Kuşağa Aktarım.....	14
F. Yapılan Araştırmalar.....	15
III. YÖNTEM.....	20
A. Araştırma Modeli	20
1. Fenomenolojik Araştırma.....	20
a. Açıklayıcı Fenomenolojik Analiz	20
B. Veri Toplama Araçları.....	22
1. Kişisel Bilgi Formu	22
2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları	22
C. Çalışma Grubu.....	22
D. Veri Toplama Süreci	26
E. Pilot Görüşme.....	27
F. Refleksivite	29
1. Pilot Görüşmedeki Refleksivite	29
2. Asıl Görüşmedeki Refleksivite	30
IV. BULGULAR.....	33
A. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi	34
1. Tek Çocuk Olarak Büyümenin Keyifli Tarafları	34
a. Özel Hissetme ve Her Şeyin Sana Özel Olması.....	34
b. Maddi ve/veya Manevi Tüm Desteğin Alınması	36
c. Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı.....	37
2. Tek Çocuk Olarak Büyümenin Zorlu Tarafları.....	37
a. Yalnızlık Hissi.....	38
b. Büyüdükçe İhtiyaç Duyulan Kardeş-Kardeşli Bir Hayata Merak.....	39
3. Yalnızlık Hissini Azaltacak Destekçi Çevre	41

B. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri	43
1. Paylaşımların Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni	43
2. Duygusal Paylaşımların Kısıtlı Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni	44
3. İletişimde Zorlu Deneyimler: Deneyimlemeye Fırsat Vermeyen-Müdahale Eden Ebeveyn.....	46
a. Müdahaleci Anne	46
b. Bağımlı Anne	47
c. Kaygılı Anne	47
d. Müdahaleci Baba.....	48
e. Müdahaleci Anne ve Baba	48
4. Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Fazla Olan Tek Çocuk	49
5. Zamanla-Yaşantıların Değişmesiyle Farklılaşan Ebeveyn İlişkileri.....	50
a. Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Çok Olan Tek Çocuk-Büyüdükçe Yakın Olunan Anne.....	50
b. Zorlu Yaşantılar Sonrası Güçlenen Anne-Kız İlişkisi	51
6. Ebeveyn Beklentileri.....	52
a. Zamanla-Yaşantılar Değiştikçe Daha Fazla Vakit Geçirmek İsteyen Anne	52
b. Ayakları Üzerinde Duracak Tek Çocuk.....	53
c. Ebeveynin İsteddiği Gibi Davranması Gerekliğini Hisseden Tek Çocuk..	54
7. Anneden Ayrışmaya Çaba Gösteren Tek Çocuk	55
C. Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi	56
1. Planlı Hamilelik	56
2. Planlanmamış Hamilelik	57
3. Zorlu Geçen Hamilelik.....	58
4. Rahat Geçen Hamilelik	59
5. Yetersizlik Hissettiren İlk Deneyimler.....	59

6. Zorlu Yaşantılar Sonrası Zorlu Geçen İlk Deneyimler	61
7. Sorumluluk.....	63
D. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuk veya Çocukları ile İlişkileri.....	63
1. Arkadaş Gibi Olan Anne-Çocuk İlişkisi	63
2. Ayakları Üzerinde Durması Beklenen Çocuk.....	64
3. Çocuğuna veya Çocuklarına Yetebilen Anne Olma Arzusu.....	65
4. Annenin Kardeşli Bir Yaşantıya Yönelik Algısı.....	66
a. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimini Kendi Çocuğuna Yaşatmak İstemeyen Anne.....	66
b. Çocuğunun Yalnız Kalmasına Engel Olacak Kardeş.....	68
c. Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı.....	69
d. Kardeş-İkinci Çocuk: İlk Çocuğun İsteklerinin Kısıtlanması.....	70
e. Kardeş-İkinci Çocuk: Tekrarlayacak Zorlu Süreçler	71
5. Ebeveyniyle Olan Deneyimlerini Çocuğu ile İlişkisinde Değiştirmek İsteyen Anne	72
a. Kendi Ev Ortamında Büyümeyen Tek Çocuk-Çalışmayıp Çocuğuyla İlgilenmek İsteyen Anne	72
b. Ebeveynle Deneyimlenen Kısıtlı Paylaşımların Kendi Çocuğunda Tekrarlanmak İstenmemesi	73
c. Çocuğuna Müdahale Etmek İstemeyen ve Deneyimlere Fırsat Veren Anne	74
6. Ebeveynle Olan Deneyimlerin Çocukla İlişkide Tekrarlanması	75
a. Kuralcı Anne Deneyimi ile Büyüyen Kuralcı Tek Çocuk Anne	75
b. Kontrolcü Anne Deneyimi ile Büyüyen Kontrolcü Tek Çocuk Anne	77
c. Endişeli Anne Deneyimi ile Büyüyen Endişeli Tek Çocuk Anne	77
E. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş..	78
V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	80

A. Tartışma.....	80
1. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi ile İlgili Tartışma.....	80
2. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri ile İlgili Tartışma.....	81
3. Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi ile İlgili Tartışma.....	84
4. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuk veya Çocuklarıyla İlişkileri ile İlgili Tartışma.....	84
5. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş	87
B. Sonuç	87
C. Öneriler.....	89
VI. KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	103

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1. Çalışma Grubuna İlişkin Kişisel Bilgiler.....	25

KISALTMALAR LİSTESİ

ve ark.	: Ve arkadaşları / Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
akt.	: Aktaran
t.y.	: Tarih yok
Çev.	: Çevirmen
Ed.	: Editör
ss.	: Sayfa/sayfalar

I. GİRİŞ

İnsan yavrusunun kendi ve karşı cinsten olan insanlar ile ilişkisi, doğası ve kalitesi yaşamın ilk altı yılında belirlenir ve sonrasında belirli yönleri geliştirilebilir ve dönüştürülebilir. Çocuğun hayatında olan sabit kişiler, anne, baba ya da kardeşlerdir. Çocuğun daha sonra hayatına giren her bir kişi duygularının bu ilk sabit nesneleri için yedek figürlerdir. Bu yedek figürler duygusal mirası devralırlar. Daha basit ifade ile, aile yaşamında anne, baba ve kardeş olarak nitelendirdiğimiz ilk nesneler ile yaşanan deneyimlerin çocuğun yetişkinlik yaşantısındaki deneyimlere etki etmektedir (Freud, 1914).

Çocuğun doğumuyla birlikte kadın ve erkek yerini anne ve baba olmaya bırakır. Hamilelik döneminde bebek, daha dünyaya gelmeden anne ve babanın düşleminde şekillenmeye başlar. Anne ve baba kendi çocukluğundaki tüm yanılsamalarını kendi üstüne alacaktır. Ebeveynliği yeni deneyimleyen çift, çocukluğundaki yaşanmış ve yaşanmamış tüm yanılsamaları kendi çocuklarına yansıtacaktır (Parman, 2014b).

Annelik ile kadın kadınlığına yeni bir kimlik katar. Bir kadın anne olduktan sonra çocuğuna sunduğu davranışlar, kendi yaşamının ilk dönemlerinde kendi annesiyle kurduğu ilişki biçiminden etkilenir (Geçtan, 2020).

Freud, Lacan, Fromm ve Jung' ın anneliğe farklı yönlerden bakışı nihai bir noktada kesiştiği görüşler şu şekilde açıklanabilir: Doğumla birlikte anne ile kurulan bağ ve birliktelik veya tam tersi olarak bu birlikteliğin sağlıklı bir biçimde kurulamaması insanın yaşamındaki önemli deneyimlerin ve daha fazlası olarak travma oluşturabilecek deneyimlerin zeminini oluşturur. Annelik, imgeler aracılığıyla kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışının zemininde bulunan güçle insanın yaşamını biçimlendirmeye, yapacağı seçimleri belirlemeye ve yönetmeye sahip bir olgudur (Korucu, 2019).

Erken çocukluk dönemi hayatımızda en çok etki yaratan, temel olarak kişiliğin oturduğu zamanlardır. Kişi ister ilk doğan ister ortanca, isterse de tek çocuk olsun, bu

ilk deneyimler yetişkin hayatın üzerinde etkili olacaktır. Burada önemli olan herhangi bir etkisinin olup olmayacağından daha çok bu etkinin neler olduğudur (Pitkeathley ve Emerson, 2013).

A. Araştırma Sorusu

Tek çocuk olarak büyüyen anneler tek çocuk olarak büyümeyi, ebeveynleri ile ilişkilerini, anne olmayı ve kendi çocuğu ile ilişkilerini nasıl deneyimlemektedir?

Bu problemin seçilme nedeni; Tek çocuklu ailelerin sayısının zamanla artmasına rağmen kardeşsiz bir yaşantıya dair kalıp yargılar devam etmektedir. Yapılan çalışmaların deneyimlerden uzak, kardeşli çocuklardan farklılıklarına odaklanılması ve tek çocuk olarak büyüyen yetişkinler ile sınırlı olması daha derin bir perspektiften bakılabilecek çalışmaları gerekli kılmaktadır. Bu sebeple, mevcut araştırma ile geçmişten günümüze tek çocuk olarak büyüyen annelerin, tek çocuk olarak büyüme deneyimi, ebeveyn ilişkileri, annelik deneyimleri ve çocukları ile ilişkilerindeki yaşantı deneyimleri daha derinlemesine incelenmiştir.

B. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlamaları vardır:

İlk olarak, annelerin kendi çocuklarının beyanları alınmaması tek çocuk olarak büyüyen anne ve çocuk ilişkisini tek taraflı resmetmiş olması bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

İkinci olarak, bu çalışmada tek çocuk olarak büyüyen annelerin deneyimleri araştırmacı tarafından hazırlanan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları ile sınırlıdır.

Üçüncü olarak, bu araştırmanın (pilot görüşmeler hariç) çalışma grubunu 27-56 yaş aralığındaki 12 tek çocuk olarak büyüyen anne oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan annelerin yaş grubunun getirdiği dönemsel farklılıklar araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

Dördüncü olarak, araştırmaya katılanların kişisel bilgileri Kişisel Bilgi Formu'ndaki bilgiler ile sınırlı olması araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

Beşinci olarak, Koronavirüs hastalığının beraberinde gelen pandemi süreci sebebiyetiyle tek çocuk olarak büyüyen anneler ile yapılacak görüşmeler yüz yüze değil online bir platformda (Zoom veya Whatsapp) gerçekleştirilmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

Son olarak, araştırmacının görüşme boyunca düşünceleri ile aktarılan olgunun içinde olması ile görüşmenin biçimlendirilmesi araştırmanın bir diğer sınırlılığıdır.

C. Tanımlar

Tek Çocuk: Bebeklikten itibaren yaşamı boyunca kardeşi olmadan büyüyen bireylerdir (Falbo ve Polit, 1986).

Annelik: Bir kadında fiziksel ve psikolojik değişimlerle meydana gelen bir kimlik değişimidir (Stern ve Bruschweiler-Stern, 1998).

Kuşaktan Kuşağa Aktarım: Kuşaklar boyunca, aynı ebeveyn özelliklerinin genetik, kültürel ve psikolojik gibi benzeri değişimlerle aktarılmasıdır (Lahaye ve ark., 2011)

D. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile yaşamış ve yaşamakta oldukları deneyimleri keşfetmek amacı ile tasarlanmıştır. Tek çocuk başlığı altında dünya yazınında az, ulusal yazında çok daha az sayıda çalışma yürütüldüğü gözlenmektedir. Bu çalışmaların çok büyük bir kısmı ise halihazırda çocuk olan tek çocukları kapsamaktadır.

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, tek çocuklarla yapılan çalışmalar 1900' lerin ilk dönemlerine denk gelmektedir ve bu çalışmalar tek çocuk olmayı olumsuz kalıp yargılarla açıklamıştır. Stanley Hall ve araştırmalarına dahil olan araştırmacılar, tek çocuk olmanın özelliklerini belirleyecek çalışmalar yapmıştır. Çalışmaların sonucunda, ebeveynlerinin onları şımartan ve aşırı duyarlı yetişkinlere dönüştürdüğünü ifade etmiştir (Pocock, 2015). İlerleyen dönemlerde Alfred Adler, klinik olarak tedavi ettiği tek çocuklar üzerinden tek çocuk olmayı olumsuz bir deneyim olduğunu açıklamıştır. Adler' göre tek çocukların şımartılan değil, ebeveynlerinin daha çok çocuk sahibi olmamasının onlara zarar verdiğini ifade etmiştir (Malley, 1931). Amerikalı araştırmacılar Toni Falbo ve Denise Polit, tek çocuklarla ilgili kapsamlı bir çalışma yapmıştır ve tek çocuk olmanın aslında bir dezavantaj olmadığını ifade etmiştir (Falbo ve Polit, 1986). Çin' de Southwest Üniversitesi tarafından yapılan bir çalışmada, 126 kardeşsiz ve 177 kardeşli öğrencinin düşünme becerileri ve kişilikleri araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre tek çocukların daha esnek ve yaratıcı olduğu, bununla birlikte düşük uyumluluk

gösterdikleri aktarılmıştır (Yang ve ark., 2016). Kocatürk (2018), tek çocuk olma deneyimini kişilik özellikleri, aile ve akran ilişkileri üzerinden nitel ve nicel metodoloji ile incelemiştir. Bu çalışma ile, tek çocukların, tek çocuk olmayı nasıl anlamlandırırdıkları, kardeşli çocuklara göre farklı özelliklerini nasıl tanımladıklarını, ebeveynle ve akranla kurulan ilişkileri nasıl deneyimledikleri, olası kardeş sahibi olmanın getireceği değişiklikleri ve aynı zamanda kişilik özellikleri, algılanan ebeveyn tutumları, akran ilişkisi ve benlik saygısında tek çocuk ve kardeşle büyüyen çocukların karşılaştırılması ve doğum sırasına göre farklılıklar olup olmadığı kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır.

Bu çalışma ile tek çocuk olarak büyüme ile kök aile sisteminde ne tür deneyimler yaşanıldığı, ilerleyen dönemlerde değişen yaşantılardaki yansımaları, anne olmanın nasıl anlamlandırıldığı ve deneyimlendiği ve tüm bu deneyimleri kendi çocukları ile kurdukları ilişkiye nasıl yansıdığını keşfetmek amaçlanmıştır. Mevcut çalışma ile tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocuk veya çocukları ile ilgili yaşantılarını, öznel deneyimlerini keşfetmeye yönelik alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

II. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Tek Çocuk Olarak Büyümeye Kuramsal Bakış

Tarihsel olarak tek çocuk olmak bir dezavantaj olarak görülmüştür ve “şımarık”, “yalnız (izole)” “ben merkezli” ve “aşırı korunan” olarak damgalanmışlardır (Blake, 1981). Tek çocuklara karşı önyargı, bu konudaki teorik önemin anlaşılmasını engellemiş olabilir. Psikologlar ve psikiyatristler tek çocukları anormal şekilde gelişen, istenmeyen kişilikler ve sosyal davranışlar geliştiren çocuklar olarak tanımlamışlardır (Falbo ve Polit, 1986). Tek çocuklarla ilgili yapılmış en kapsamlı çalışma Bohannon tarafından yapılmış ve 1898’de Pedagoji Semineri’nde yayınlanmıştır. Modern psikolojinin kuruluşundan beri doğum sırası ve aile büyüklüğünün birey üzerindeki etkisine önem verilmiştir. Bir çocuğun normal şekilde gelişebilmesi için kardeş sahibi olması gerektiği varsayılmıştır ve çocuğun kardeşler arasındaki konumunun çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkisi olduğu düşünülmüştür. Bu varsayımlar, Bohannon’ un ilk çalışması tarafından desteklenmiştir (Falbo ve Poston, 1993). 381 vaka içeren tipik bir anket çalışması olan bu çalışma Clark Üniversitesi’nde G. Stanley Hall altında yapılmıştır. Bohannon’ un çalışma sonucunda ulaştığı tanımlar şu şekildedir (Fenton, 1928):

- Tek çocuklar, sağlık ve zindelik açısından ortalamanın altındadır.
- Tek çocuklu ailelerde sinirsel ve fiziksel rahatsızlıklar yaygın görülmektedir.
- Tek çocukların akademik başarıları ortalamanın altındadır. Bununla birlikte diğer çocuklara kıyasla okula daha geç girdikleri ve az düzenli oldukları görülmektedir.
- Diğer çocuklara kıyasla tek çocuklar sosyal olarak kendilerine daha az hakimdirler. Bu yüzden sosyal ilişkilerinde daha çok anlaşmazlık yaşarlar.
- Tek çocuklarda alışılmadık şekilde erken gelişme yaygındır.
- Birçok tek çocuk, yetersiz gerçek arkadaşlığı telafi etmek için hayali bir arkadaş geliştirirler.

- Bencillik, tek çocukların en kötü özelliği iken şefkat (affection) ise en iyi özellikleridir.
- Tek çocuklu ailelerdeki genel muamele düşüncesizce yapılan hoşgörüdür.

Bu sonuçların doğrultusunda Hall, “Tek çocuk olmak, başlı başına bir hastalıktır” demiştir (Fenton, 1928, s.547). Brill (1922, s.28) tek çocuk sahibi olmak hakkında “Tek çocukların olmaması birey ve ırk için en iyisidir” ifadelerini kullanmıştır.

Literatürdeki Kasım 1927 tarihli The Mental Hygiene Bulletin’ de Eva Neal’ ın tek çocuk üzerine yazdığı makalede tek çocuklara yönelik olumsuz bakış açısı görünür şekildedir: Tek çocukların ebeveynleri diğer ebeveynlere göre çocuklarının daha fazla sorun yaratma eğilimiyle karşı karşıyadır. İsted iği ve genellikle aldıkları aşırı ilgi nedeniyle tek çocukları bencil, kıskanç, bağımlı, saldırgan, zorba veya kavgacı bulunur. Bu çocuklar genellikle seilmeyen, şımarık çocuk olarak tanımlanır ve akranlarıyla yaşama uyum sağlamayı zorlaştırmaktadır (Fenton, 1928).

İnsanların kişiliğinin kardeşlerinin olup olmaması göre (Adler, 1964; Taylor, 1945) ve eğer kardeşleri varsa doğum sırasına göre (Adler, 1928; Sulloway, 1996) şekillendiği görüşü literatürde yaygındır. Adler’ e göre aile içindeki tek çocuğun varlığı trajiktir çünkü çocukluğu boyunca anne ve babanın tüm ilgisi kendilerinde toplanmıştır; bundan dolayı bu pozisyonu kaybetmemek için çaba sarf eder. Tek çocukların düşünceleri mantıkla değil kendi yaşam stiline yolunu izler (Adler, 2016).

Tek çocuk olma deneyimi üzerine yürütölen araştırmaların Çin’ de 1979’ da “Tek Çocuk Politikası” nın yürürlüğe girmesiyle başladığı söylenebilir (Kocatürk, 2018). Tek çocuk politikasının uygulanmasından sonra Batı’ daki ve Çin’ deki eleştirmenler bunun Çin halkını karakteristik olarak etkileyeceğini düşünmüşlerdir. Örneğin, tek çocukların ailede ebeveynlerini, büyükanne ve büyükbabalarını etraflarında döndüren birer güneş olduğunu savunmuşlardır (Wu, 1986). Böyle bir düzenin çocuğu şımartacağı ve “küçük imparatorlar” gibi davranmalarına yol açacağı düşünülmüştür (Falbo ve Poston, 1993).

Literatürde tek çocuk için birçok psikolojik açıklama olmasına rağmen gelişimsel açıdan 3 temel açıklayıcı mekanizma bulunmaktadır:

Mahrumiyet (Deprivation): Kardeşler birbiri için önemli öğrenme deneyimleri sağlıyorsa kardeş yokluğunda bu deneyimlerin öğrenilmediği anlamına gelir. Bu mekanizma yaygın olarak tek çocuk olmayı dezavantaj olarak gösterir (Falbo

ve Polit, 1986). Bununla birlikte, aile sistemleri teorisyenleri (family system theories), tek çocukların iletişim becerileri, özerklik ve kimlik oluşumu eksikliği açısından daha fazla risk altında olabileceğini söylerken mahrumiyet mekanizmasını kullanmışlardır (Minuchin, 1974).

Tek Çocuk Benzersizliği: Bu mekanizma tek çocuk olma deneyiminin benzersiz olduğunu vurgular (B. N. Adams, 1972; Adler, 1964). Tek çocuklar, ilk ve son doğan çocuklarla benzer deneyimleri paylaşırsa da aralarında önemli farklılıklar vardır. Tek çocuklar son doğan çocuklar gibi yeni kardeşin gelmesiyle tahttan indirilme deneyimi yaşamazlar. Aynı zamanda tek çocuklar ilk doğan çocuklar gibi erken dönemlerinde ebeveynlerinden bölünmemiş ilgi görürler (Falbo ve Polit, 1986). Benzersizlik mekanizması, tek çocukların kardeşi olanlara kıyasla daha büyük liderlik (Smith ve Goodchilds, 1963) ve ben merkezilik (B. N. Adams, 1972; Falbo, 1981) gibi hem olumlu hem olumsuz özellikleri açıklamak için kullanılmıştır.

Ebeveyn-çocuk İlişkisi: Tek ve ilk doğan çocukların ebeveyn-çocuk ilişkilerinde yüksek ebeveyn kaygısından bahsedilmektedir (Schachter, 1959). Ebeveynlerdeki kaygılı davranışların tek ve ilk doğan çocuklarda daha fazla yakınlığa (Schachter, 1959), başarı motivasyonuna ve içsellığe (Falbo, 1984) neden olduğu görülmektedir.

Aynı zamanda tek ve ilk doğan çocuklar daha sonra doğan çocuklara göre ebeveynlerinden daha fazla ilgi görürler (Falbo ve Cooper, 1980; Hilton, 1967). Aşırı ebeveyn ilgisinin çocuklarda bağımlılık ve bencillik gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği tahmin edilebilir (Falbo ve Polit, 1986). Ancak bazı araştırmacılar, ebeveyn ilgisinin entelektüel gelişimi ve başarıyı olumlu etkilediğini vurgulayarak farklı bir yaklaşımda bulunmuşlardır (Blake, 1981; Falbo ve Cooper, 1980).

B. Aileyi Kuran Çocuk: Ebeveyn Olmak

Bir olma çabası iki olmanın katlanılamamasıyla ortaya çıkar. Bir çocuğun dünyaya gelme eylemi böyle bir arkaik arzu ile açıklanabilir. Bir olma hayali gerçekleşmez fakat bu çabanın bir meyvesi ortaya çıkar. İki beden bir araya gelmiş hali olan çocuğun bedeni ile bu düşü sürdürmenin imkanını sunar. Çocuğun dünyaya gelişyle, kadın ve erkek olmak yerini anne ve baba olmaya bırakır. Bu durum bir zamanı, bekleyişi gerektirir. Fakat bu bekleyiş edilgin değil aksine biyolojik ve ruhsal olan etkin bir süreçtir yani çocuk daha annenin gebeliği sürecinde ebeveynlerinin

düşleminde şekillenmeye başlar. Aileyi kuran çocuktur ve bir de ilk çocuksa söz konusu olan, çoğu şey onun dünyaya gelmesiyle başlar. Çocukla birlikte artık anne, baba ve aile olunur (Parman, 2014b).

Çocuk ilk olarak anne ve babanın düşlemine, düşüne doğar ve böylelikle kaybolmuş, unutulmuş düşlemler çocuk ile yeniden canlanır. Çocuk önce düşlemde sonra anne ve babanın geçmişinde doğar. Bu şekilde anne ve baba, kendi çocukluklarında eksik kalan parçaları çocuğu aracılığıyla giderir (Parman, 2021b).

Anneliği ele almak hiç kolay değildir. Babalığı tanımlamak görece daha kolayken anneliği tanımlamak bir o kadar zordur. Babalıkta erkeğin simgesel fonksiyonu ilişkiliyken, annelik çocukla olan doğal ilişkinin bir parçasıdır. Annelik ve babalık, her ikisi de simgesel ve sosyal bir kurguyu tarif eder fakat bütünüyle simgeseli barındırmayacak gerçeklikte söz konusudur (Abrevaya, 2020).

1. Annelik

Gebelikle birlikte, bir taraftan beden fetüsün fiziksel oluşumunu üstlenirken diğer taraftan da zihin annelik fikrinin oluşumunu üstlenir. Bununla birlikte bebeğin nasıl olacağı imgelenmeye başlanır. Başka bir ifade ile, aynı zaman diliminde gerçekleşen üç gebelik vardır: fiziksel olarak rahimde büyüyen fetüs, ruhsal olarak gelişen annelik ve zihinde imgelenen bebek (Stern ve Bruschweiler-Stern, 1998).

Annelik, farklı kimlik, davranışlarda olduğu gibi birden fazla işlevi barındıran ve bu işleve hizmet eden bir kimliktir (Steinberg, 2005). Annelikle kadın, ruhsallığında dönüşüm yaratır ve kuşak değiştirir (Abrevaya, 2020).

Anneliğin öyküsü aşkı ve arzuyu tarif eder. Annelik, anneye olan aşk ile başlar. Anne ilk aşktır fakat annenin arzu nesnesinin baba olduğunun fark edilmesi birçok şeyi değiştirir. Annesinin arzu nesnesin kendisi olmadığını fark eden kız çocuğu, kendi anneliğine giden ilk basamağı oluşturmuş olur. Başka bir ifade ile, kız çocuğunun anneliğe giden bir miktar kadar da annesinin zihninden geçer. Bir taraftan annesinin arzu nesnesi diğer taraftan da kendisinin arzu nesnesi annesi olmaya devam etmesi kız çocuk için anneliğin önündeki en mühim engeli beraberinde getirecektir. Bu yolculukta ilk adım annenin aşkından ayrılmaktır. Annenin babayı arzulaması bu zorlu sürecin kolaylaştırıcı tarafı olacaktır. Kız çocuğu şiddet, kıskançlık ve hasedi barından preödipal aşkın ortaya çıkardığı anneden ayrışması gerekir çünkü bu aşkla birlikte nefretin birlikte olduğu yoğun bir ilişkidir (Keser, 2015).

Annelik, bir zamanlar kendisi de annesi adına gelecek olmuş, şimdi de çocuğu adına geçmiş olmayı bekleyen bu geliş ve gidişlerle oluşacaktır. Kişi kendi annesel bakışıyla, kökensel alandan yumuşak gidiş ve gelişlerle geleceğini hazırlamaya başlayacaktır (Erşen, 2015).

Çocuk, anne ve babanın ruhsal yaratım sürecinin eseridir. Serge Lebovici, bir çocuktan bahsedildiğinde en az beş çocuğun varlığından bahseder. Anneliği göz önünde bulundurarak yaptığı tanımlamalar şu şekildedir:

- İmgesel Çocuk: Annenin çocuk sahibi olma arzusunu barından çocuktur.
- Düşlemsel Çocuk: Annenin bilinçdışı düşlemlerinin getirdiği çocuktur.
- Narsistik Çocuk: Annenin narsisizmlerinin getirdiği çocuktur.
- Kültürel Çocuk: Annenin kültürel geçmişi ile bağlantılı çocuktur.
- Gerçek Çocuk: Annenin fiziksel olarak, bedeninin gerçekliğindeki çocuktur (Parman, 2021a).

2. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi Üzerinden Değişen Kimlik: Annelik

Aile yapılanma öyküsü kişi için önemlidir. Çekirdek aile içerisinde üslendiği roller ile kişi ilerideki yaşantısındaki ilişkilerinde de bu rolleri deneyimleme eğilimindedir. Kardeş çekirdek ailede küçük bir grup ile kendini gösterir. Bu grup gerilim ortaya çıkartır ve aynı zamanda ruhsal süreçlerin gelişiminde yeni alternatifler ortaya koyar. Bu durum kişinin yaşantıları değiştikçe, gelecekte kurduğu ilişkilerde grup içerisindeki varoluşunda ve ötekine yönelik algısında belirleyici olabilir. Kişi, iç dünyasında iyi veya kötü bir kardeş imgelemine sahiptir. Annenin bedeni belki de çocuk için onu yerinden edecek kardeşlerle doludur ya da bu imgelem nesillerarası aktarılan bir bilinçdışı düşlemin getirisiidir (Limnili, 2014). Nükhet Sirman, kardeş için kan bağına gerek olmadığını söyler (Keskinöz Bilen, 2014). Gerçekte bir kardeşe sahip olunsun ya da olunmasın arkadaş ve akranlar her daim vardır, onları severiz, nefret ederiz, belki bağlanırsınız belki de onlarla rekabet ederiz. Ben ve diğerini ayırt edebilmeyi sağlayan özdeşim ve yansıtımlı özdeşim kardeşli ilişkilerde olduğu gibi akran ve arkadaş ilişkilerinde de öteki ile kurulan ilişkinin belirleyicisidir (Limnili, 2014).

Bion' un terminolojisine göre kardeş bir ön kavramsallaştırmayı ifade eder bir başka ifade ile kardeş fikri doğuştan gelir. Çocuğun gerçekten bir kardeşi olup olmaması önemli değildir bu fikir çocuğun zihninde her zaman vardır. Kardeş, yaşantıdaki deneyimlerin paylaşıldığı kişidir ve çoğul özdeşim yaparak ruhsallığın zenginleşmesine olanak sağlar. Ebeveynin sunduğu sevgi ve baskının paylaşılması,

yakınlığın ve düşlemlerin paylaşılması gelecekte diğerleri ile ilişki dinamiklerinde yerini alır (Limnili, 2014).

C. Erken Dönem Anne ve Çocuk İlişisini Şekillendiren Süreçler

1. Birincil Annelik Tasası, Yeterince İyi Anne ve Sahte Kendilik

Donald Winnicott' ın tarifine göre, anne ve baba, çocuk dünyaya getirirken bir ressamın tablo resmetmesi gibi üretim yapmazlar. Ebeveynler çocuk sahibi olmak ister ve bunu arzu ile beklerler. Anne karnındaki fetüsün misafirliği ile bu yolculuk başlar. Arzu edilen bebek, önce annenin kollarına sonra da ebeveyni tarafından ona sunulan yuvanın içine dahil olur. Bu süreç karmaşıktır ve anne bebeğinin ihtiyaçlarını fark etmesi, anlaması ve bu ihtiyaçları gerekli bir şekilde yerine getirmesi hiç de basit değildir. Kısaca bebek önce anne ve babanın düşlemine girer sonra doğal bir süreç olarak ilerler (Tezer, 2016).

Winnicott, hamilelik sırasında özellikle bu dönemin sonlarına doğru çocuğun doğumundan sonra birkaç hafta sürecek şekilde bebeğine aşırı duyarlılığını “*birincil annelik meşguliyeti*” olarak tanımlar. Gebelik gerçeği söz konusu olmasa, annenin bu durumu geri çekilmiş veya ayrılmış ya da daha derin düzeyde bir rahatsızlık olarak açıklanabilir. Anne, bebeğine bakım verebilmek adına, hastalık gibi nitelendirilecek aşırı duyarlı bir hale gelir. Annenin bir taraftan bu duruma gelebilmesi bir taraftan da bebeğin onu bu durumdan kurtarabilmesi için yeterince iyi bir şekilde sağlıklı olmalıdır. Kısacası annenin iyileşmesi “hastalıktan” kurtulması için bebeğine ihtiyacı vardır. Annenin erken dönemlerdeki başarısız uyumu bebeğin benliğinin yok olmasından başka bir şeyi getirmez (Winnicott, 2012). Anne, bebeğine iyi baktığını hissetmesi sonrası yavaş yavaş eşine, diğer çocuklarına ve kültürel nesnelere duyduğu ilgisini tekrar sunabilir (Abrevaya, 2015).

Anne, çocuğunun gelişim sürecine paralel olarak kademeli bir şekilde çocuğun ihtiyaçlarına duyarsız kalması çocuğun tümgüçlülük yanılsamasını ortadan kaldırır ve gerçeklik ve gerçeklik duygusunu geliştirir. Bu durum bir taraftan da anneden ayrışma, ayrılma sonucu bireyleşmeyi de ifade eder. Anne eğer çocuğun tümgüçlü yanılsamalarını engellemezse çocuk gerçek benliğini yok saymayacaktır. Diğer bir durumda anne çocuğun ihtiyaçlarını engellemesinin bir sonucu olarak çocuk, kendi ihtiyaçlarından vazgeçecek ve diğerlerinin ona sunmadığı olumlu ortamı “*sahte kendilik*” ile oluşturmaya çalışacaktır (Winnicott, 2019). Winnicott, annenin burada

oynadığı iki role dikkat çeker ve bunu yaparken de iki farklı noktayı karşılaştırır: yeterince iyi anne ve yeterince iyi olmayan anne. “Yeterince iyi anne”, bebeğin tümgüçlü hali ile tanışır ve bir düzeye kadar bunu anlamlandırır ve bunu sürekli yapar. Yeterince iyi anne, çocuğun eylemlerini yanıtlayan, geçici bir şekilde olsa bile tümgüçlülüğü ona sunan ve böylelikle bu ilk deneyimlerin yaşandığı bağımlılık sürecinde benlikteki ilkel kaygılardan çocuğu koruyandır. Anne, çocuk büyüdükçe karşılaşılan zorlukların düzeyini ayarlayacak ve katlanılabilir bir hale getirecektir (Parman, 2015). Anne, bebeğin tümgüçlü ifadelerini karşılamasıyla, bebeğin zayıf egosunu güçlendirmesiyle gerçek benlik ortaya çıkar. Yeterince iyi olmayan bir anne, bebeğin tümgüçlülüğünü tekrar tekrar karşılamaz ve bebek bunun yerine anlam kazanacak kendi hareketlerini koyar ve bebeğin bu uyumu sahte kendiliğin ilk adımındır. Kısaca sahte kendilik, annesi tarafından ihtiyaçları karşılanmayan bebeğin, kendini ve diğerlerini gözden geçirirerek yüzeysel bir uyum göstermesidir. Winnicott gerçek benliğin kökenini ise “bağımlılık” ile ifade eder. Gerçek benlik kendini yaratıcı ve gerçek hissederken sahte benlik gerçek dışı ve boş bir his ile ortaya çıkar (Winnicott, 1960).

2. Nesnenin Değişikliği

Sigmund Freud, kız çocuklarının anneden babaya yönelen nesne değişiminin altında yatan nedenin annenin iğdiş edilmiş olduğunun farkında olunmamasının ortaya çıkarttığı düş kırıklığı sebebiyle aniden terk edildiğini düşünmüştür. Burada yalnızca nesne yatırımları adına birtakım düzenlemeler vardır. Baba, üçüncü nesnedir ve çocuğun dışında farklı birine yönelen anne arzusunun içinde en baştan beri vardır. Böylelikle içe yansıtma mekanizmaları ile içsel nesnelerin oluşturulması sayesinde oluşan anneyle olan histerik özdeşleşme üçüncü nesne olan babanın arzulanmasını meydana getirir. Freud’ un tanımlaması ile anne, aslında hiç terk edilmemiştir. Anne ile ilişki biçimi çatışmalı bir hal almıştır. Kadınlar da erkekler de karmaşanın iki yönünden meydana gelen unsurları bütünleştirmekten fayda sağlar (Faure-Pragier, 2016).

Kadın (veya bir erkek) olmak sadece ruhsal boyuttaki cinsellikte değil eş zamanlı olarak anne ve baba arasındaki gidiş-gelişler, tercih edilen anne ya da baba ile özdeşimler ve karşı özdeşimler olarak uzun sürecek bir zamanı gerektirir. Babaya yöneliş, anne ile çatışmalı süreçlerde kızın annesi ile ilişkisinde koruyucu bir görev

alır ya da tam tersi olarak bu durum çatışma yaratır. Kadın (ve erkek) ancak bu iki kutbun bir araya geldiği ölçüde) gelişebilir (Sala, 2016).

3. Ayrılma Bireyleşme

Margaret Mahler, insan bebeğinin anne ile deneyiminde ortak bir yaşamda olduğu ve duygusal olarak bir dolu süreçten geçtiğini ileri sürmüştür. Mahler' e göre biyolojik ve psikolojik doğum aynı anda gerçekleşmez. Biyolojik doğumun daha dramatik ve sınırları belirli iken psikolojik doğum ruhsallık içinde yavaş bir süreçtir. Psikolojik doğumla birlikte, birinci sevgi nesnesi olan anne açısından hem gerçeklik dünyasından ayrı hem de o dünya ile ilişki kurma süreci “*ayrılma-bireyleşme*” olarak açıklanır (Mahler ve ark., 2018).

Mahler' e göre, “en uygun, normal bir donanıma sahip olan anneyle bile çocuk ayrılma-bireyleşme sürecini krizler yaşamadan atlatabilir, yakınlaşma sonrasında yaralanmadan çıkamaz ve ödipal evreye geçemez” (Mahler ve ark., 2018).

Mahler, Pine ve Bergman (2018) ayrılma-bireyleşme sürecinin gelişim basamaklarını şu şekilde sıralamıştır:

1. Normal otistik dönem
2. Normal ortak yaşamsal dönem
3. Ayrılma-bireyleşme dönemi
 - a. Farklılaşma (yaşamın 6-10. ayları)
 - b. Alıştırma (yaşamın 10-17. ayları)
 - c. Yeniden yakınlaşma (yaşamın 17-24. ayları)
 - d. Nesne sürekliliği (yaşamın 24-36. ayları)

Bu sürece genel anlamda “ayrılma-bireyleşme” adı verilir. Mahler, yaşamın ilk altı ayını sırasıyla, normal otistik ve normal ortak yaşamsal (simbiyotik) dönem olarak açıklar. Bu dönem ayrılma-bireyleşme döneminin öncüsüdür fakat yeterli derecede gözlemlenmemiştir. Normal otistik dönemde bebek, somatopsişik bir düzende dengeyi sağlar. Normal ortak yaşamsal (simbiyotik) dönemde ise, fizyolojik gereksinimler adım adım psikolojik istek durumuna geçer. Normal otistik dönemde denge sağlanırken, simbiyotik dönemde diğerine yatırım yapmaya başlanır. Altıncı aydan sonra ayrılma-bireyleşme dönemine geçilir ve bu dönem dört farklı alt dönemden oluşur: *farklılaşma* olarak adlandırılan ilk alt dönemde bebek, anne ile bedeninin daha çok farkındalığını barındıran bir ilişki kurmaya başlar; *alıştırma* olarak adlandırılan ikinci alt dönemde, hareketliliği ifade eden özerk işlevler ortaya çıkar; *yeniden*

yakınlaşma olarak adlandırılan üçüncü alt dönemde, ilişkide baba ön plana çıkar ve cins farklılıkları meydana çıkar; son olarak *nesne sürekliliği* olarak açıklanan dördüncü alt dönemde iyi yön vardır bunlar nesne sürekliliği ve yaşam boyunca devam edecek birey olma sürecidir (Mahler ve ark., 2018).

Ruhsal olarak ayrılma-bireyleşme süreci, birbiri içine geçen, birlikte ilerlemeyen iki gelişim çizgisi olarak açıklanabilir. Ruh içi özerkleşmeyi, bilmeyi, algılamayı ve gerçekliği sınama yetisi bireyleşme süreci olarak ifade edilirken; ayrılma çizgisi sınırlar oluşturmayı, uzaklaşmayı, farklılaşmayı ifade eder (Şan, 2020).

D. Ebeveyn Stilleri

Ebeveynler çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel gelişiminde aile içindeki “psikolojik atmosfer” önemli bir yere sahiptir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010).

Ebeveyn stilleri ile ilgili yapılan ilk çalışmalar Diana Baumrind’ e aittir. Baumrind, okul öncesi dönemdeki çocuklarla birlikte yaptığı çalışmada anne-baba ve çocuk arasındaki iletişimi incelemiştir. Anne ve babaların ne cezalandırıcı ne de mesafeli olması gerektiğini iddia eder. Onun yerine çocuklar için kurallar geliştirilmeli ve onlara karşı şefkatli olunmalıdır. Bu çalışma sonucunda Baumrind, dört tip davranış kümesi saptamıştır fakat anne baba tutumu olarak üç tane tutum sunmuştur: *otoriter*, *demokratik* ve *izin vericidir* (Baumrind, 1971).

Baumrind’ in çalışmalarından yola çıkarak Maccoby ve Martin (1983), anne baba tutumlarına ilgi (kabul) ve kontrolü (disiplin) ekleyerek çocuk yetiştirmede dört tip anne-baba tutumu belirlemiştir:

1. *Demokratik anne-baba tutumu (ilgi ve kontrol yüksek)*: Bu ebeveynler, çocuklarına ilgi ve kabul gösterir, bireyselliklerine değer verir ve aynı zamanda da kontrolleri olan ebeveynlerdir. Çocuğun biricik olduğunu kabul ederler, getirilen kuralların mantıklı açıklamaları çocuğa aktarılır. Çocuğun bağımsızlığı teşvik edilir ve çocuk biricik bir kişi olarak kabul görür. Karşılıksız sevgi ve ilgi söz konusudur. Ebeveyn, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesinde destekleyicidir. Arkadaşça yaklaşım söz konusudur. Bedensel bir cezalandırma yoktur ve başarısız olduğunda mantıksal bir açıklama yapılır. Böyle yetişen çocuklar, sosyal ilişkilerinde

kendine güvenen, fikirlerini rahatlıkla dile getiren ve sorumluluk alabilen uyumlu bireyler olurlar.

2. *Otoriter anne-baba tutumu (kontrol yüksek, ilgi düşük):* Anne-baba çocuğun sahibi gibi davranır. Anne-baba baskıcı ve eleştirel yaklaşır. Kurallara koşulsuz ve şartsız uyma ve sürekli olan bir değerlendirme söz konusudur. Tek yönlü iletişimle birlikte cezalandırıcı yaklaşımda mevcuttur. Sevgi ve ilgi yetersizdir. Çocukların kendi fikirlerini rahatça ifade etmesi çok mümkün değildir. Böyle yetişen çocuklar, kendini rahat ifade edemez ve otorite varlığında siner.
3. *İzin verici/hoşgörülü anne-baba tutumu (kontrol düşük, ilgi yüksek):* Çocuğun her yaptığı hoş karşılanır ve denetim yoktur. Burada birazda ebeveynin kendi çocukluğunun telafisi söz konusudur. Böyle yetişen çocuklar benmerkezcidir ve topluma karışmaya başladıktan sonra problem yaşamaya başlar. Arzu ve istekleri bekletmeyi, hazzı ertelemeyi öğrenemezler.
4. *İzin verici/ihmalkâr anne-baba tutumu (kontrol düşük, ilgi düşük):* Ebeveyn, çocuğa karşı çoğu konuda ilgili yaklaşmaz ve reddedici. Çocuğa zarar gelip gelmeyeceği ebeveyn tarafından önemsenmez. Bu ebeveynler istenmeyen gebelik, ruhsal problemler ve istismar yaşamış kişiler olabilirler. Böyle yetişen çocuklar, ebeveyninden yeterli sevgi görmediği için diğerlerine sevgi ve ilgi geliştiremezler. Kendilerine ve diğerlerine güvenleri azdır. İlişkilerinde öfke duygusu hakimdir.

E. Kuşaktan Kuşağa Aktarım

Genel anlamda kuşaktan kuşağa aktarımın, bir ebeveynlik biçiminin kalıtsal yolla, kültürel yolla veya genetik ve çevre etkileşimi yoluyla etkilendiği ifade edilebilir. Nesiller boyunca aynı davranış ve özelliğin homotipik bir süreklilik ya da nesiller boyunca farklılaşan heterotipik süreklilik olarak açıklanabilir (Branje ve ark., 2020).

Çocuk ve anne-diğer önemli bakım veren deneyimleri, çocuğun gelişmekte olan bilinci için bir tür “kuluçka” olur. Bir önceki kuşaktan gelen anne-diğer önemli bakım veren, çocuğun büyümesini sürdüren etkinliklerin yanı sıra istenmeyen

unsurları da çocuğa aktarabilir. Bu durum psikolojik sınırın geçirgenliğini ifade eder (Volkan, 2014).

Çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte anne ve baba olan çift kendi anne ve babasına doğru döner çünkü dünyaya gelen çocuk soyağacının devamıdır. Çocuğun doğumuyla birlikte anne ve baba, kendi anne ve babasıyla özdeşleşim içinde olacaktır. Özdeşleşme, ötekinin özümlemesi ile oluşur. Bununla birlikte anne ve baba kendi çocukluğundaki yaşanmış ve yaşanmamış birçok şeyi çocuğuna yansıtacaktır (Parman, 2014b).

Çocuğunun bakımıyla ilgilenen anne ve baba, çocuğuna kendi düşüncelerini, görüşlerini ve aynı zamanda yaşantılarındaki deneyimleri de sunarlar (Abrevaya, 2017).

Çocuğun ebeveyni ile ilişkisi sadece güncel ve gerçek olana dayanmaz. Çocuğun varlığı onu dünyaya getirenlerin geçmiş deneyimleriyle yeniden canlandıracaktır. Onlar da kendi ebeveynlerine bilinçdışı düşlemler, tasarımlar ve duygularla bağlanmışlardır. Tüm bunlar ebeveyn rolüne geçildiğinde gizli etkinliklerini ortaya çıkarır (Parman, 2014a).

Kadın belirli bir yaşa geldiğinde aynı annesine benzemek ister. Çocuk sahibi olmanın dışında kadın var olmak ister. Ailede bulunan kadınların soyağacına yerleşmek, geçmişte olan anne gibi olmaktır. Başka bir ifade ile, kız çocuğu önceki dönemlerde annesinin yavrusudur şu an ise hayat vereceği yavrusu olacaktır ve o da anne olacaktır. Çocuk ile anne kendinden sonra gelecek nesile kadın kendi geçmişini aktarabilecek bunun sonucunda nesil değiştirebilecektir. Burada önemli olan kadının, geçmiş ve gelecek arasında arkaik anne ile kurduğu ilişkidir. Gebelikle birlikte kadın, geçmişin bebeği olan kendisi ile bağlantı oluşturur. Kısaca kadın, gebelikle birlikte karnında yaşayan yavrusunu ve eş zamanlı olarak kendisini de doğuracaktır (Abrevaya, 2020).

F. Yapılan Araştırmalar

Tek çocuk olmak önemli bir engel/özür olarak kabul edilmektedir (Blake, 1981). Bu inanç genel olarak kabul edilmiş görünüyor ki, araştırmacı psikologlar Thompson (1974) bunun tartışılmaz bir veri olarak “kültürel bir gerçeklik” olduğunu öne sürmüşlerdir. Thompson, kendi araştırmasının dışında doğum sırası (birth order) ve aile büyüklüğünün (family size) etkileri hakkındaki bilimsel literatürün 1974 tarihli

bir incelemesinde tek çocukların genel olarak bencil, yalnız ve uyumsuz olarak görüldüğünü belirtmiştir. Psikolog Toni Falbo (1977) tek çocuk üzerine yaptığı bir araştırmada kardeşlerin varlığının hem olumlu hem olumsuz etkilerinin yaygın olarak kabul edildiğini ancak kardeşe sahip olmamanın yalnızca olumsuz sonuçları olduğuna inanıldığını belirtmektedir.

Blake (1981), Amerika Birleşik Devletleri' ndeki tek çocuklar hakkındaki halkın görüşlerini test etmek için ülke çapında anket (nationwide survey) mekanizmasını kullanarak bir çalışma yapmıştır. Daha önce yapılan anket çalışmalarında katılımcıların yaklaşık %66-67' si tek çocuk olmanın dezavantaj olduğunu söylemişlerdir. Blake' in en son çalışmasında ise katılımcılara tek çocuk olmanın neden bir handicap olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların %60' ı tek çocukların ben merkezli, otoriter, kaygılı, geçimsiz/kavgacı veya aşırı korumacı gibi kişilik kusurlarına sahip olduklarını belirtmiştir. Yüzde 22' si ise tek çocukların yalnız bir çocukluk geçirdiği için dezavantaj olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların yalnızca %2' si tek çocukların en büyük dezavantajının öğretmenlerden, komşulardan, akrabalarından ve diğer çocuklardan gördükleri önyargı olduğuna inanmaktadırlar.

Bazı araştırmalarda tek çocuk olmanın avantajlı sonuçları olduğu belirtilirken diğer araştırmalarda dezavantajlı sonuçları olduğu belirtilmiştir. Yine bazı araştırmalarda tek çocuklar ile kardeş sahibi çocuklar arasında bir fark bulunamamıştır. Araştırma sonuçlarındaki bu karışıklık literatürdeki çoğu çalışmanın gerçek popülasyonu temsil etmeyen örneklemelerden seçilmesi gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte tek çocuklu ailelerin yaygın aile büyüklüğünde olmaması, sosyal ve ekonomik faktörler de yer almaktadır. Örneğin seçilmiş örneklemeler, avantajlı tek çocukları (her iki ebeveynin de kariyere sahip olması gibi) içerirken diğer örneklemeler dezavantajlı tek çocukları (işsiz babaya sahip olmak gibi) içermektedir (Falbo ve Poston, 1993).

Pekin Normal Üniversitesi hocaları ve öğrencileri tarafından yürütülen bir anket, tek çocukların zihinsel kapasitelerde (intellectual capacity) üstün olduğunu göstermektedir (Yang ve ark., 1980). Anket örneklemini, 314'tü tek çocuk olmak üzere 3-15 yaş arası 1.714 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmacılar sonuçlar doğrultusunda tek çocukların hayal gücü, dil yeteneği, imitasyon ve üretken düşünme açısından aynı yaş seviyesindeki diğer çocuklara göre daha üstün olduklarına karar vermişlerdir. Bununla birlikte tek çocuklar, daha yüksek akademik başarı göstermektedir (Yang ve ark., 1980).

Pekin Normal Üniversitesi'ndeki araştırmada tek çocukların yaklaşık %66' sının, kardeşi olan çocukların ise %43' ünün çok sağlıklı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca anket sonuçlarında, tek çocuğu olan ebeveynlerin %37' sinin entelektüel olduğu ve genellikle çocukların fiziksel gelişimi ve eğitimleri için daha iyi ev ortamları sağlayabildikleri görülmektedir (Yang ve ark., 1980).

Araştırmacılar, tek çocukları ve kardeşi olan çocuklar arasında IQ ve öğretmenin kişilik değerlendirmeleri de dahil olmak üzere çeşitli nitelikler açısından ampirik karşılaştırmalar yapmıştır (Falbo ve Polit, 1986). Bununla ilgili yapılan ilk araştırmalarda tek çocukların kardeşi olan çocuklara göre daha zeki (Lentz, 1927), girişken (Goodenough ve Leahy, 1927) ve okulda daha az problemli davranış gösterdikleri (Blatz ve Bott, 1927) ortaya çıkmıştır.

Falbo ve Polit (1986), tek çocukların durumunu değerlendirmek için literatürdeki araştırmaların 5 meta-analizini gerçekleştirmişlerdir. Analizin sonuçları, tek çocukların sadece kardeşleri olmadığı için gelişimsel bir dezavantaj yaşamadığını göstermektedir. Ayrıca araştırmacılar ebeveynlerin ilk doğan çocuklarının hem ilk çocuk olduklarını hem de bir süreliğine de olsa tek çocuk olduklarını vurgulamışlardır. Bu yüzden tek çocukların sonuçlarının ilk doğan çocukların veya bir kardeşi olan çocukların sonuçlarından ayırt edilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Tek çocukların gelişimsel avantajları, ebeveynleriyle olan ilişkilerinden kaynaklanabilmektedir (Falbo ve Polit, 1986). Araştırmacılar, nicel incelemeler sonucunda tek çocukların, ilk çocukların ve küçük aile gruplarındaki çocukların ebeveynleriyle yüksek kaygı ve ilgi ile karakterize edilen bir ilişkiyi paylaştığını iddia etmektedir. Bununla birlikte ebeveyn kaygısının ebeveynleri çocuklarıyla yüksek kaliteli etkileşimler kurmaya motive ettiğini savunmaktadırlar. Bu ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenecek daha fazla zamanı olduğu için daha kaliteli ebeveyn-çocuk ilişkisi kurabilirler. Tek çocuklu ebeveynlerin başka çocuğu olmadığı için çocuklarıyla olumlu ilişkiler kurmaya ve başarıyla teşvik etmeye daha fazla motive oldukları kabul edilebilir. Bunun yanı sıra, iyi bir çocuk-ebeveyn ilişkisi ebeveynlerin yüksek beklentilerini yumuşatabilir ve böylece çocuk başarıya ulaşırken olumlu bir benlik imajı oluşturabilir.

Falbo ve Cooper (1980) yaptıkları çalışmada bir hafta boyunca okul öncesi çağında tek çocuğu olan annelerin daha fazla çocuğu olan annelere göre çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdiklerini bulmuşlardır. Ayrıca bu ebeveynlik süresinin kalitesinin çok çocuklu ailelere göre tek çocuklu ailelerde daha yüksek olduğuna dair

kanıtlar bulunmaktadır (Falbo ve Polit, 1986). Yapılan bir araştırmaya göre aile yemeklerinde tek çocuklu ailelerin iki veya üç çocuklu ailelere göre daha fazla bilgi paylaşımı yaptığı ve daha fazla sohbet ettiği görülmektedir (Lewis ve Feiring, 1982).

Liu ve arkadaşları (2010), çalışmalarında okul performansı, akran birliği ve psikolojik ve davranışsal uyum (adjustment) kapsamında Çinli tek çocuk ve tek çocuk olmayan ergenleri karşılaştırmışlardır. Araştırmanın sonucunda tek çocuklu ergenlerin kolej beklentilerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tek çocuk ergenlerin akranlarıyla daha fazla ilişki kurma eğiliminde oldukları ve psikolojik ve davranışsal olarak daha iyi uyum sağladıkları bulgular arasındadır.

Yapılan bir çalışmada 99' u tek çocuk 156' sı kardeş sahibi 255 Çinli genç yetişkinde kendini tanımlama ve çocukluk hafızası arasındaki ilişki incelenmiştir (Wang ve ark., 1997). Araştırmanın sonucunda tek çocukların kardeşi olanlara kıyasla daha özel ve daha az kolektif benlik tanımına sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, tek çocukların daha erken ilk anılara, daha spesifik ve kendine odaklı anılara sahip olduğu bulgular arasında yer almaktadır.

Tek çocukların kardeşi olanlara göre daha yüksek narsisizm özellikler gösterdiği hem araştırmacılar tarafından (Kernberg, 1975; Kohut, 1977; Millon, 1981) hem de medya raporlarında (Marie, 2017; Sorensen, 2015) iddia edilmektedir. Bu iddianın geçerliliği kanıtlar net olmadığı için tartışmaya açıktır. Bazı araştırmacılar tek çocuklarda narsisizmin daha yaygın olduğunu rapor ederken (Cai ve ark., 2012; Curtis ve Cowell, 1993) diğer araştırmacılar tek çocuk olanlar ve olmayanlar arasında bir fark olmadığını belirtmiştir (Eyring ve Sobelman, 1996; Watson ve Biderman, 1989). Dufner ve arkadaşları (2019) tarafından yürütülen araştırmada tek çocukların kardeşi olanlara kıyasla daha narsist olduğu inancını (stereotype) incelenmiştir. Araştırmanın sonucu, tek çocukların daha narsist olduğu basmakalıp inancın yaygın olduğunu ancak doğru olmadığını göstermektedir. Çünkü narsisizmin farklı boyutları her iki grup için de değerlendirilmiş ancak tek çocukların puanları kardeşi olan çocuklara göre daha yüksek bulunmamıştır.

Byrd ve arkadaşları (1993), 18-45 yaş arasındaki tek çocuk, en küçük çocuk ve en büyük çocuk olan 60 kadın ve 60 erkeği aile ilişkilerinde bağlılık ve özerklik özellikleri açısından değerlendirdi. Doğum sırası ve cinsiyetin ayrışma-bireyleşme sürecinde önemli olduğu bulgular arasındadır. Bununla birlikte, en küçük çocukların tek çocuklardan daha bağımsız olduğu ve tek çocukların ilk doğan çocuklardan daha az bağımsız olduğu belirtilmiştir.

Wibe (2017), tek çocuk olmanın ideal aile büyüklüğünün tek çocuk olmasını istemede ya da tek çocuklu aileye sahip olmada belirleyici olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmanın sonuçları, tek çocukların kardeşi olanlara kıyasla daha sık tek çocuklu aile olmayı tercih ettiğini ve daha fazla tek çocuklu aileye sahip olduklarını göstermektedir. Ancak, tek çocuk olmak ve tek çocuk istemek arasında ailenin başlangıçtaki sosyoekonomik durumu da önemlidir. Örneğin ebeveynlerin eğitim seviyesi yüksekse tek çocuk tercih etme olasılığı azalmaktadır.

Fletcher (2014) tarafından yürütülen bir nitel çalışmada bireysel danışmanların çocukluk deneyimleri, yetişkinlikteki yaşamları ve mesleki açıdan “tek çocuk” olmayı nasıl değerlendirdikleri araştırılmaktadır. Bu çalışmada dört deneyimli danışmanla tek çocuk olmanın yaşamları üzerindeki etkileri hakkında görüşme yapılmış ve tek çocuk hakkındaki basmakalıp inanışlara nasıl tepki verdikleri gözlenmiştir. Araştırmanın sonucunda tek çocukla ilgili basmakalıpların danışmanların yaşam deneyimleriyle çok az ilgili olduğu belirtilmiştir. Katılımcılar literatürdeki tek çocuk olmakla ilgili klişelere (ör. şımarık) duygusal tepkiler göstermemişlerdir. Buna ilişkin basmakalıp inanışları tanıdıklarını (şımarıklık) ancak kendileri için doğru olmadığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda danışman olmanın kişilerin genel gelişimlerinde tek çocuk olmanın oynadığı rolü anlamada oldukça önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tek çocuk ve kardeşi olan yetişkinlerin sosyallik davranışlarında bir fark olup olmadığı araştırılmaktadır. Blake (1981) yaptığı çalışmada tek çocuk yetişkinlerin kilise dışındaki gönüllük organizasyonlarına daha az üye olduklarını, akrabalarıyla ve arkadaşlarıyla daha az akşam yemeği etkinliği gerçekleştirme olasılığı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgulara zıt olarak Ernst ve Agnst (1983), 19-20 yaşları arasındaki yetişkinlerle yaptığı çalışmada tek çocukların sosyallik ve dışadönüklük ölçümlerinde kardeşleri olanlardan daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Riggio (1999) tarafından yürütülen çalışmada ise tek çocuk yetişkinlerin kardeşi olanlardan sosyal beceri veya sosyal yeterlilik açısından önemli ölçüde farklı olmadığı görülmektedir. Daha yakın tarihte yapılan çalışmada tek çocuk yetişkinlerin kardeşi olan yetişkinlere kıyasla yakınlarıyla daha az sosyal aktivitede bulundukları görülmektedir (Trent ve Spitze, 2011).

III. YÖNTEM

A. Araştırma Modeli

Bu araştırma, fenomenolojik araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen nitel bir çalışmadır ve tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkilerini nasıl deneyimledikleri incelenmiştir.

1. Fenomenolojik Araştırma

Bir felsefi akım olan fenomenoloji, bireyin kavram veya fenomenle ilgili deneyimlerini inceleyen bir nitel araştırma yöntemidir (Creswell, 2007). Basit bir ifade ile fenomenoloji felsefi bir bakış açısıyla içinde bulunduğumuz dünyayı nasıl algıladığımızı anlamamıza olanak sağlar (Güçlü, 2019). Fenomenolojik bir araştırmanın amacı, fenomenlerin özünü fenomeni deneyimleyenlerin bakış açısıyla keşfederek nasıl deneyimlendiğini açıklamaya çalışmaktır (Teherani ve ark., 2015). Bu durumda fenomenoloji yalnızca deneyimlerin ortak anlamını tanımlamaz deneyimlerin anlamlarına ilişkin açıklama da getirir.

Fenomenoloji, deneyimler hakkında daha derin bir anlayış kazanmayı hedefler. Fenomenolojik yaklaşımların ortak noktası, yaşanan deneyimleri bireyin nasıl anlamlandırdığını, bireysel ve ortak olarak deneyimi bilince nasıl dönüştürdüğünü keşfetmektir. Bireylerin bu fenomeni nasıl deneyimledikleri, algıladıkları, anlamlandırdıkları ne hissettiklerini, hatırladıklarını ve diğerleriyle o fenomen hakkında nasıl konuştuklarını anlama ve açıklamayı gerektirir. Fenomenolojik araştırmada bu verileri bir araya getirebilmek adına ilgili fenomeni doğrudan deneyimlemiş kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmalıdır (Patton, 2002).

a. Açıklayıcı Fenomenolojik Analiz

Açıklayıcı fenomenolojik analiz, ortak fenomeni deneyimleyen kişilerin bu fenomene verdikleri anlama doğrudan odaklanma fırsatı verir. Bireylerin fenomenleri nasıl yorumladıkları ve onlar için ne anlama geldiği önemlidir. Açıklayıcı

fenomenolojik analizin amacı, şeylerin haklarında bildiklerimizi bir kenara alarak bize göründükleri halleri ile hayat tecrübelerini nasıl anlamlı kıldıklarına bakabilmektir. Kısaca, ona yüklediğimiz anlamla var olan kişi, teorik bilgiler ve ön yargılar paranteze alınır ve yalnızca fenomenlere bakılır. Özneler ve nesneler dünyasını ayrı düşünmemizin imkânı yoktur ve açıklayıcı fenomenolojik analizin hedefi öznenin nasıl etkilendiğini çalışmaktır (Arkonaç, 2020).

Açıklayıcı Fenomenolojik Analizin 5 temel özelliği vardır:

1. Fenomenolojiktir, insanların yaşantılarındaki niteliklerle ilgilenir.
2. Öznedir, belirli bir fenomenin görüşü ile ilgilenir.
3. İdiyografiktir, genelleme yapmaz, temel olan bireysel yaşantıdır ve tekrarlama aranmaz.
4. Açıklayıcıdır, iki ayrı açıklayıcının iç içe geçmesi ile yani araştırmacının kişinin hayat dünyasını anlamaya çalışması ile ilgilenir.
5. Refleksiftir, araştırmacının kendi görüşlerinin araştırma içine dahil edilmesidir. Kişinin kişisel hayatını anlamaya çalışılması amaçlanmıştır, doğrudan hayatını bilebileceğimiz fırsat yoktur (Arkonaç, 2020).

Açıklayıcı fenomenolojik analiz niteliksel çalışır ve anlamla ilgilenir. Aynı zamanda konuşma etkileşimi oluşturan ve konuşulanlarda yatan anlamı yakalama girişimidir (Arkonaç, 2017). Dil yaşantıları tasvir eder ve açıklayıcı fenomenolojik analiz için dil açıklayıcıdır. Konuşmaya başladıktan sonra ana anlam atfetmektir ve zihinsel görüntüleri dil aracılığıyla karşısındakine aktarmaktadır. Açıklayıcı fenomenolojik analiz, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının yazıya dökülmesi ve her görüşmenin yazı dökümünde yer alan konuşmalarda tekrar eden anlam kalıpları ve bağlantı kuruşların aranmasıyla yapılır (Arkonaç, 2020).

Bu araştırmada tek çocuk olarak büyüyen bir anne olma fenomenini kendi çocukları ile ilişkilerinde nasıl anlamlandırdıkları ve deneyimledikleri incelenmiştir. Katılımcının o fenomenle ilgili neler yaşadığını öğrenmek amaçlanmıştır. Açıklayıcı fenomenolojik analizden yola çıkarak katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kayıtları alınmış, ses kayıtlarındaki tüm diyaloglar yazıya aktarılmış ve sonrasında yazı dökümleri metin içindeki anlam kalıplarına odaklanılarak analiz edilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların mimikleri, söz kesmeleri, sessizliği, ağlamaları vb. ayrıntılarda görüşmenin yazı dökümüne eklenmiştir.

B. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan *Kişisel Bilgi Formu* ve *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları* kullanılmıştır.

1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcılara ait kişisel bilgileri almak amacıyla araştırmacı tarafından tek çocuk olarak büyüyen anneler için hazırlanan *Kişisel Bilgi Formu* uygulanmıştır (Bknz. EK 2). Kişisel Bilgi Formunda; katılımcıların, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği, anne-baba birlikte olup olmadığı, kaç tane çocuğu olduğu ve çocuk veya çocuklarının yaşlarına dair bilgiler alınmıştır.

2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

Yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı tarafından katılımcıya sormayı planladığı soruları önceden belirlediği ve görüşme sırasındaki gelişmelere bağlı olarak katılımcının yanıtları açmasını ve ayrıştırılmasını sağlayacak alt soruların da yöneltildiği bir görüşme tekniğidir (Türnüklü, 2000). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacılar, katılımcıların konuşmalarına çok az müdahale ederler ve katılımcıların görüşmeyi yönlendirmesini engellemezler çünkü bu şekilde görüşme boyunca konuşulanlara daha derinden bakmamıza imkân sağlanır (Arkonaç, 2017). Yarı yapılandırılmış görüşmede katılımcılara her ne kadar esneklik verilse de bu durum belirli bir ölçüde yapılması gerekmektedir. Burada görüşme boyunca araştırmanın ana olgusu dışına çıkmadan görüşmenin sistematik bir şekilde sürdürülmesi önemlidir (Güçlü, 2017). Araştırmanın *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları* (Bknz. EK 3); tek çocuk olarak büyümenin nasıl deneyimlendiği, tek çocuğun ebeveyni ile kurduğu ilişki deneyimleri, anneliğin anlamı ve anneliğin nasıl deneyimlendiği ve tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocuklarıyla ilişkilerini nasıl anlamlandırdıkları ve yaşantıladıklarını içeren konular çerçevesinde oluşturulmuştur.

C. Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunun sınırlı örneklem grubuna (kardeşi olmayan çocuk veya çocukları olan anne) sahip olmasından dolayı araştırma amacına uygun olacak şekilde olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden *amaçlı örnekleme*

yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmanın amacına uygun ve faydalı olan örneklem seçilir (Padem ve ark., 2012). Araştırmacılar amaçlı örnekleme yönteminde, kolayca ulaşabildiklerinden örneklem seçerler (Güçlü, 2019). Aynı zamanda bu araştırmada çalışma grubunun sabit bir alanda bulunmamasından dolayı *kartopu örnekleme* yöntemi de kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde araştırmacı, katılımcılardan örnekleme dahil olacak katılımcılar belirlemesini ister (Creswell, 2020). Bu örneklemin uygulaması iki aşamada gerçekleşir. İlk aşamada araştırmanın ana olgusuna bağlı olarak araştırmanın amacına uygun nitelikleri taşıyan katılımcılar belirlenir ve onlarla görüşmeler yapılır. İkinci aşamada ise görüşme yapılan katılımcıların verdiği öneriler diğer katılımcılara ulaşılmasını sağlar. Gerekli örneklem bu şekilde seçilmiş olur ve örneklem seçimine son verilir (Güçlü, 2019). Bu araştırmada görüşülen ilk katılımcılardan çalışma grubuna uygun başka bir katılımcıya referans olması istenmiştir.

Bu araştırmanın çalışma grubunu, tek çocuk olarak büyüyen 27-56 yaş aralığındaki 12 anne oluşturmaktadır.

Katılımcı 1: 27 yaşında, evli, üniversite mezunu, halkla ilişkiler bölümünü okumuş, çalışmıyor, anne ve babası boşanmış, 3.5 yaşında ve 9 aylık iki kızı olan katılımcı ile 70 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 2: 41 yaşında, evli, üniversite mezunu, sinema ve televizyon bölümünü okumuş, çalışmıyor, annesi vefat etmiş, 8 yaşında bir oğlu olan katılımcı ile 78 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 3: 32 yaşında, evli, lise mezunu, ev hanımı, çalışmıyor, anne ve babası birlikte, 6 yaşında ve 6 aylık iki kızı olan katılımcı ile 54 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 4: 56 yaşında, bekar (boşanmış), üniversite mezunu, emekli, çalışmıyor, babası vefat etmiş, 26 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 67 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 5: 27 yaşında, evli (boşanma sürecinde), üniversite mezunu, iç mimar, çalışıyor, anne ve babası boşanmış, 7 yaşında bir oğlu ve 6 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 80 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 6: 49 yaşında, bekar (boşanmış), lise mezunu, satış pazarlama bölümünü okumuş, çalışıyor, babası vefat etmiş, 28 yaşında bir oğlu ve 19 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 55 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 7: 41 yaşında, evli (boşanma sürecinde), tezgahdar, çalışıyor, anne ve babası birlikte, 21 yaşında bir kız ve 17 yaşında bir oğlu olan katılımcı ile 75 dakikalık bir görüşme Whatsapp programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 8: 39 yaşında, evli, üniversite mezunu, kamu personeli, çalışıyor, annesi vefat etmiş, 14 yaşında bir oğlu ve 10 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 63 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 9: 30 yaşında, evli, üniversite mezunu, sınıf öğretmeni, çalışıyor, anne ve babası birlikte, 7 yaşında bir oğlu olan katılımcı ile 49 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 10: 36 yaşında, evli, üniversite mezunu, kimya öğretmeni, çalışıyor, anne ve babası birlikte, 7 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 58 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 11: 36 yaşında, evli, üniversite mezunu, kamu personeli, çalışıyor, anne ve babası birlikte, 4 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 56 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Katılımcı 12: 40 yaşında, evli, üniversite mezunu, ithalat ve ihracat bölümünü okumuş, çalışmıyor, babası vefat etmiş, 7 yaşında bir kızı olan katılımcı ile 60 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Çizelge 1. Çalışma Grubuna İlişkin Kişisel Bilgiler

Katılımcı No	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek	Çalışma Durumu	Anne – Babanız Birlikte mi?	Kaç Çocuğun Olduğu	Çocuk – Çocukların Yaşı
Pilot 1	31	Evli	Üniversite	Avukat	Çalışıyor	Birlikte	1 Kız	14 Aylık
Pilot 2	31	Evli	Üniversite	Girişimci / Seramik	Çalışıyor	Birlikte	1 Oğlan / Hamile	4 Yaş
Katılımcı 1	27	Evli	Üniversite	Halkla İlişkiler	Çalışmıyor	Boşanmış	2 Kız	3.5 Yaş / 9 Ay
Katılımcı 2	41	Evli	Üniversite	Sinema ve Televizyon	Çalışmıyor	Anne Vefatı	1 Oğlan	8 Yaş
Katılımcı 3	32	Evli	Lise	Ev Hanımı	Çalışmıyor	Birlikte	2 Kız	6 Yaş / 6 Ay
Katılımcı 4	56	Bekar (Boşanmış)	Üniversite	Emekli	Çalışmıyor	Baba Vefatı	1 Kız	26 Yaş
Katılımcı 5	27	Evli (Boşanma Sürecinde)	Üniversite	İç Mimar	Çalışıyor	Boşanmış	1 Oğlan / 1 Kız	7 Yaş / 6 Yaş
Katılımcı 6	49	Bekar (Boşanmış)	Lise	Satış Pazarlama	Çalışıyor	Baba Vefatı	1 Oğlan / 1 Kız	28 Yaş / 19 Yaş
Katılımcı 7	41	Evli (Boşanma Sürecinde)	Lise	Tezgahtar	Çalışıyor	Birlikte	1 Kız / 1 Oğlan	21 Yaş / 17 Yaş
Katılımcı 8	39	Evli	Üniversite	Kamu Personeli	Çalışıyor	Anne Vefatı	1 Oğlan / 1 Kız	14 Yaş / 10 Yaş
Katılımcı 9	30	Evli	Üniversite	Sınıf Öğretmeni	Çalışıyor	Birlikte	1 Oğlan	7 Yaş
Katılımcı 10	36	Evli	Üniversite	Kimya Öğretmeni	Çalışıyor	Birlikte	1 Kız	7 Yaş
Katılımcı 11	36	Evli	Üniversite	Kamu Personeli	Çalışıyor	Birlikte	1 Kız	4 Yaş
Katılımcı 12	40	Evli	Üniversite	İthalat ve İhracat	Çalışmıyor	Baba Vefatı	1 Kız	7 Yaş

D. Veri Toplama Süreci

Görüşme, araştırmacıların önceden planlanmış, belirli bir konuda belirli kişilere açık uçlu sorular yöneltmesi ve aldığı cevapları kaydetmesiyle gerçekleşir. Araştırmacılar daha sonrasında verileri analiz edebilmek için görüşmede konuşulanları yazı dökümüne aktarır (Creswell, 2020). Nitel bir görüşmede katılımcı daha aktif bir haldedir ve araştırmanın eşlikçisi haline gelir (Güçlü, 2019). Araştırmacı katılımcıyı burada konuşan ve tartışan duruma getirir aslında bu araştırmacı ve katılımcı arasında bir eşitlemedir. Böylelikle araştırmacının sorduğu her soruyu katılımcı kendi rotasına girerek cevaplar (Arkonaç, 2020). Dolayısıyla görüşme, araştırmacının sormak istediklerine ilişkin bir sistematik çerçevede sorularını katılımcıya yöneltmesi sonrasında katılımcının deneyimlerini ve görüşlerini araştırma olgusu bağlamında anlamamızı ve keşfetmemizi sağlayan sosyal bir etkileşimdir (Güçlü, 2019).

Bu araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Araştırma çerçevesinde araştırma olgusuna uygun olan katılımcılara amaçlı örnekleme yöntemi ve kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır ve yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil olacak kişilerle iletişime geçilmiş, araştırma içeriği hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve görüşmenin yapılacağı gün ve saat planlanmıştır. Bu bilgilendirme içeriğinde ise araştırma için bir görüşme yapılacağı, bu görüşmedeki konuşulanların ses kaydına alınacağı ve görüşmenin yaklaşık 60-90 dakika kadar süreceği aktarılmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara araştırma olgusu, katılımcı olmanın şartları, katılımcı hakları toplanan verilerin kullanımı, araştırma ile ilgili iletişime geçilecek kişi hakkında bilgilerin bulunduğu *Bilgilendirilmiş Onam Formu* (Bknz. EK 1) imzalatılmıştır ve katılımcının çalışmaya katılacağına dair rızası alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Araştırmada yapılan görüşmeler katılımcının mahremiyetini korumak amacıyla araştırmacı ve katılımcının yalnız oldukları ve rahat hissedebilecekleri bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Dünya genelinde ortaya çıkan Koronavirüs hastalığı sebebiyetiyle görüşmeler Zoom veya Whatsapp programı üzerinden online bir şekilde görüntülü görüşmeler ile gerçekleştirilmiştir.

E. Pilot Görüşme

Tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkilerini nasıl anlamlandırdıkları ve nasıl yaşantıladıklarını incelemek adına yarı yapılandırılmış görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun olup olmadığı yapılan pilot görüşmeler ile değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada 2 pilot görüşme yapılmıştır:

Pilot 1:

31 yaşında, evli, üniversite mezunu, avukat, çalışıyor, anne ve babası birlikte, 14 aylık 1 kızı olan tek çocuk olarak büyüyen anne ile 84 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Pilot 1 ile Yapılan Görüşme:

Pilot 1 ile yapılan görüşmede zaman zaman sorular tam dinlenmeden cevaplanmaya çalışılmıştır, genel anlamda sorulara fazlasıyla açıklayıcı, detaylı cevaplar verilmiştir. Bu durum iki farklı yönü olan soruların sorulması ve yanıtlanmasında karmaşa yaratmıştır.

Alıntı:

“... parça parça söylüyorum ama ...”

“Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Ebeveynleri ile İlişkileri” teması altında sorulan *“Çocukluk döneminizi düşündüğünüzde anne ve babanız ile olan ilişkinizden bahseder misiniz? Ve Günümüzü düşündüğünüzde anne ve babanızla ilişkinizden bahseder misiniz?”* sorusu aynı zamanda sondaj sorular ile detaylandırılmak istendiğinde geçmiş ve günümüz deneyimlerinin yanıtlanmasında kafa karışıklığı ve düzensizlik yaratmıştır. Bu sebebiyle bu soru *“Çocukluk döneminizi ve günümüzü düşündüğünüzde anne-babanız ile olan ilişkinizden bahseder misiniz?”* şeklinde düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak sondaj sorularda da geçmiş ve günümüz ayrımı yapılmış: *“Anne ve babanızın size olan yaklaşımları nasıldı, şu an nasıl?”, “Anne ve babanızın hayata dair sizden istekleri nelerdi, şu an neler?”, “Anne ve babanız ile iletişiminizde hangi konularda zorluk yaşadınız, şu an hangi konularda zorluk yaşıyorsunuz?”, “Anne ve babanız ile hangi konularda paylaşımlarda bulunurdunuz, şu an hangi konularda paylaşımlarda bulunursunuz?”* ve *“Anne ve babanız sizinle olan ilişkileri hakkında neler düşünüyor olabilirler?”* olarak yeniden düzenlenmiştir.

Pilot 2:

31 yaşında, evli, üniversite, girişimci (seramik), çalışıyor, anne ve babası boşanmış, 4 yaşında 1 oğlu ve hamile olan tek çocuk olarak büyüyen anne ile 62 dakikalık bir görüşme Zoom programı üzerinden yapılmıştır.

Pilot 2 ile Yapılan Görüşme:

Pilot 2 ile yapılan görüşmede genel anlamda yöneltilen sorular kesilmeden dinlemiş net ve anlaşılır cevaplar verilmiştir. “Anneliğin Anlamı ve Annelik Deneyimi” teması altında sorulan “*Çocuğunuzla ilk deneyimlerini düşündüğünüzde anne olmaya karar vermeniz, doğum öncesi sonrası süreçte sizce keyifli ve zorlu taraflar nelerdi?*” sorusu birbirinden farklı süreç ve deneyimleri barındırması ve de bu deneyimlerin keyifli ve zorlu taraflarının açıklanması Pilot 2’ de kafa karışıklığı yaratmıştır. Pilot 2’ ye soru içinde atılan “*Anne olmaya nasıl karar verdiniz?*” sorusu tekrar yönlendirildiğinde soru daha önce söylenmemiş gibi bir açıklama getirmiştir.

Ahntı:

“Anne olmaya nasıl karar verdim ... ı hım güzel bir soru ...”

Pilot 2 ile yapılan görüşme sonrasında bu soru karmaşa yaratmayacak ya da sorunun bir bölümünün olası atlanmasına karşılık; “*Anne olmaya nasıl karar verdiniz?*”, *Çocuğunuz/çocuklarınız ile ilk deneyimlerinizi düşündüğünüzde hamilelik sürecinizi nasıl geçirdiniz, sizce keyifli ve zorlu tarafları nelerdi?*” ve “*Çocuğunuz/çocuklarınız ile ilk deneyimlerinizi düşündüğünüzde hamilelik sonrası sürecinizi nasıl geçirdiniz, sizce keyifli ve zorlu tarafları nelerdi?*” olarak üç farklı soru olacak şekilde düzenlenmiştir.

Yapılan pilot görüşmeler sonucu; genel anlamda araştırma soruları birbirinden farklı zaman dilimindeki deneyimlerin uzun sorularla ve net ifadelerden uzak bir şekilde katılımcılara yöneltilmesinin yarattığı düzensizliği azaltmak için görüşme sırasında soruları parçalama çabasına girildiği fark edilmiştir. Pilot görüşme sonrasında sorular görüşme içindeki düzen ve görüşme niteliğini etkilememesi adına daha kısa, net ve dönemsel olacak şekilde birtakım değişikliklerle yeniden çerçevelendirilmiştir.

F. Refleksivite

Refleksivite, düşünürken ne yaptığımız üzerine düşünerek, düşüncemizi bir anlamda seyretmek anlamında kullanılır. Refleksif olmak etik olmanın önemli bir aracıdır (Arkonaç, 2017). Araştırma ve araştırmacı etkileşiminin bir fırsat olarak düşünmeyi kabul etmek, araştırmaya eksiklik olarak bakmak yerine araştırmanın sistematik olarak değerlendirildiği bir bölüm olarak incelemek nitel araştırma aşamasının bir parçası olarak düşünülebilir (Demirtepe Saygılı, 2021). Nitel araştırmada, araştırmacılar veriyi topladıkları ve inceledikleri aşamada araştırılan meseleyle ilgili katılımcının anlam inşaları kadar kendi anlam inşaları da olduğunu bilir. Burada önemli olan, araştırmacının kendi inşalarını bu araştırmayı ne dereceye kadar etkilediğini ya da etkilemekte olduğunun fark edilmesidir. Araştırmacı kendi anlamlandırmalarının farkına varması sonucu katılımcının getirdiği açıklamaları kendi anlamlandırmalarından kurtarmaya başlayabilir (Arkonaç, 2017).

1. Pilot Görüşmedeki Refleksivite

Pilot 1 ile Yapılan Görüşmedeki Refleksivite:

Pilot 1 ile yapılan görüşmede katılımcının görüşme boyunca kendini ifade etme konusunda oldukça istekli olduğu fark edilmiştir. Fakat bu durum görüşmenin bir bölümünde araştırmanın ana olgusunun dışına çıkılarak farklı alanlar üzerindeki deneyimlerin de konuşulmasına sebebiyet vermiştir. Araştırmacı burada konuşulanlara müdahale etmemiş ve dahil olmuş sonrasında görüşme sorularına tekrar dönmüştür.

Alıntı:

“... okul müdürü annemi çağırmış müthiş bir hukukçu yetişiyor demiş lisedeyim o zaman lise 1 falan (ı) müthiş bir hukukçu yetişiyor demiş anneme sonrasında da şey yaptım tekrardan yine yoğun bir şekilde münazaralara odaklı çalıştım ve bana rehberlik öğretmenini bak İ. hukuk böyle böyle düşünür müsün tabii ki düşünürüm yani benim vücut bulacağım şey bu (ı) ve tek tercih yaptım hukuk fakültesi başka hiçbir şey yazmadım ...”

Buna ek olarak ses kayıtları dinlendiğinde yapılan görüşmede Pilot 1’ in verdiği cevap üzerine araştırmacı farkında olmadan yorumlayıcı bir açıklama getirmiştir:

Alıntı:

“... tepkilerini bildiğiniz için ...”

“... ayrılacak vakit daralacak gibi ...”

Pilot 2 ile Yapılan Görüşmedeki Refleksivite:

Pilot 2 ile yapılan görüşme katılımcının işlerinin yoğunluğundan dolayı öğle arası olarak planlanmıştır fakat katılımcı öğle arasında eve çocuğunun yanına gittiğinden görüşme sorulara açıklayıcı cevaplar vermiştir fakat görüşmenin hızlı bir girişle başladığı zaman zaman bazı soruların derinleşmesi için tekrar yöneltildiği fark edilmiştir. Görüşme sonlarına doğru Pilot 2 soruların anlaşılır olduğunu fakat bazılarını direk ifade etmekte zorluk çektiğini ve zor bulduğunu ifade etmiştir:

Alıntı:

“... bazen günlük hayatta hani kendimizin de çok sorgulamadan yaşadığı şeyler olduğu için böyle pat diye cevap vermek kolay olmuyor ...”

2. Asıl Görüşmedeki Refleksivite

Araştırmacının bazı durumlarda katılımcıların verdiği yanıtlar üzerinden onaylama yaptığı ses kayıtlarının dinlendiği aşamada fark edilmiştir:

Katılımcı 1 Alıntı:

K1: *“... öyle büyüttük o da sevgiyi o şekil göstermek istediği için canını yakıyor sorun oradan kaynaklanıyor aslında ya aslında onun sevgiyi gösterme biçimi gerçekten ...”*

A: *“Doğru nasıl sözel yolla bir şeyleri öğretmenin yanında davranışsal da gösterilen şeyleri aldıkları için ...”*

Araştırmacının bazı durumlarda katılımcıların verdiği cevaplara yorum getirdiği ses kayıtlarının dinlendiği aşamada fark edilmiştir:

Katılımcı 1 Alıntı:

K1: *“... ilk kızım onun farkındaydı küçücük beşiğinde onunla birlikte yatıyordu onunla birlikte oynuyordu o çok küçüklükten beri hep onunla çok fazla vakit geçirdi eşim de hala onunla vakit geçirmek istediği için ...”*

A: *“Fiziksel yakınlıkta aslında duygusal yakınlığı da getirmiş gibi ...”*

Katılımcı 3 Alıntı:

K3: *“... çünkü dediğim gibi inatçı o kadar inatçı ki paçalarım yapıyor özür dilerim özür dilerim diye yani sürdüremiyorum da bilemedim”*

A: *“Sizi biraz çaresiz bırakıyor galiba bu noktada”*

Katılımcı 4 Alıntı:

K4: *“... bir yere giderken yalan söyledik ne bileyim ben ya gizli sigara içerdik çok şey bir şeymiş gibi ee yani üniversitede bile diyorum ya hani hafta sonları bir aktivite*

yaparken bile gittiğimiz yeri yalan söyledik veya belki evde ders çalışıyorum derdik ...”

A: *“Kısıtlanmış ya biraz aslında merak duygusunu da tetikliyor ee belki yapacağınız bir şey değil ama”*

Katılımcı 7 Alıntı:

K7: *“... kötü kötü şeyler yaşadım yani ee çocuklarıma da aileme de yaşattım diyebilirim yani çok ani patlamalar çok ani sinirlenmeler yaşıyordum yani kötü dönem geçirdim ama çok şükür şu an daha iyiyim ...”*

A: *“Yaşamımızda oluyor maalesef iniş çıkışlar oluyor ve hani istemsiz yansıtıyoruz ya da kendi içimizde zor süreçten geçiyoruz bu da hani baş edilebilir oluyor olmuyor”*

Katılımcı 8 Alıntı:

K8: *“... anne vefat ettiğinde babayla bu noktada paylaşımımız çok olmadı”*

A: *“Belki bir araya geldiğinde daha güç olacağı içindir”*

Katılımcı 11 Alıntı:

K11: *“Öfke patlamaları hatta u yani kapıları yumrukladığım oluyordu kırmışlığım bile var hatta yani böyle tekmelediğim (gülme) ve kapı çatladı (gülme) yani istediğim olmuyor ve ben öfke patlaması yaşıyorum öyle söyleyeyim şu an da yok tabi öyle bir şey ama çocukken ciddi boyutta vardı saldırganlaşıyordum”*

A: *“Bazen duyulmadığını hissetmek zor gelebiliyor insanlara duyulmadığını görülmediğini hissetmek”*

K11: *“Evet evet ve ben bunu çok yaşıyordum”*

Katılımcı 11 Alıntı:

K11: *“...kınaya bir gün kalaya kadar Allah’ım inşallah bu iş bozulur diye dua ettiğini ağzından kaçırdı”*

A: *“Biraz sizi galiba paylaşmakta zorluk çekiyordu o zaman”*

K11: *“Nasıl?”*

A: *“O zaman sizi paylaşmakta biraz zorluk çekiyordu sanırım bu noktada”*

K11: *“Evet evet yani tek çocuk olmamın vermiş olduğu bir şey sanıyorum ...”*

Araştırmacının bazı durumlarda da katılımcıdan sorunun tamamına ilişkin yanıtlar alamadığını hissettiği durumlarda aynı soruyu farklı açılardan tekrar tekrar sorduğu ses kayıtlarının dinlendiği aşamada fark edilmiştir:

Katılımcı 5 Alıntı:

A: *“Peki anne babanızla iletişiminizde hangi konularda zorluk yaşadınız şu an yaşıyorsunuz hem geçmişte hem de şu an günümüzde?”*

K5: “Hala yaşıyorum evet ee yani diyorum ya ...”

A: “*Peki iletişiminizde zorluk yaşadığınız durumlar yaşadınız mı ya da böyle spesifik konular oldu mu iletişiminizde zorluk yaşadığınız annenizle ya da babanızla geçmiş dönemlerde ve şu an?*”

K5: “*Babamla devamlı yaşıyorum çünkü babam ee böyle ...*”

A: “*Peki annenizle iletişiminizde zorluk yaşadığınız bir nokta var mı var mıydı geçmişte şu an var mı hatırladığınız bir anınız bir deneyiminiz?*”

Genel anlamda yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde katılımcıların görüşme boyunca rahat olduğu, kendilerini rahat ifade ettikleri fark edilmiştir. Bunun olası sebeplerinden biri araştırmacının kadın olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Araştırmacının yönelttiği sorularda zaman zaman katılımcı tarafından aktarılan zorlu deneyimler sonrası araştırmacının fark etmeden katılımcının anlaşıldığını hissetmesini sağlayacak onaylayıcı yorumlar yaptığı fark edilmiştir. Araştırmacının rolü üzerinden değerlendirdiğimizde; araştırmacı tek çocuk olarak büyümemiş ve annelik deneyimini yaşantılamamıştır ve araştırmacının örneklem grubunu tek çocuk olarak büyüyen anneler oluşturmaktadır. Araştırmacının kendi yaşantısında bulunan tek çocuklar ve tek çocuk olarak büyüyen anneler olması gözlem yapma fırsatı sunmuştur fakat bu durum araştırmacının çevresindeki kişilerin deneyimleri ile sınırlıdır. Araştırma süresince yapılan görüşmeler boyunca bazı katılımcılar araştırmacının ana olgusu çerçevesinden çıkarımlar yapmış verdikleri bazı yanıtlarda tek çocuk olmaya dair memnuniyetlerini fazlasıyla dile getirmişlerdir. Aynı zamanda bu katılımcılar araştırmacının ana olgusu bağlamında tek çocuk kavramının üzerine çok düşülmesinden dolayı rahatsız olduğu ve tek çocuk olmayı kardeşli yaşantı ile kıyaslama yaparak çıkarımlar yaptığı düşünülmüştür. Fakat genel çerçeveden bakıldığında; katılımcıların görüşmeye olan ilgisi katılımcı ve araştırmacı arasında sıcaklık yarattığı ve görüşme boyunca yöneltilen sorulara faydalı olma çabasıyla cevap verdikleri düşünülmüştür.

IV. BULGULAR

Bu araştırmada tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile deneyimleri, “*Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi*”, “*Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri*”, “*Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi*”, “*Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Çocukları ile İlişkileri*” ve son olarak ana temalar altına girmeyen “*Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş*” teması eklenerek araştırma beş ana tema çerçevesinde incelenmiştir.

Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi ana temasında, “*Tek Çocuk Olarak Büyümenin Keyifli Tarafları*”, “*Tek Çocuk Olarak Büyümenin Zorlu Tarafları*” ve “*Yalnızlık Hissini Azaltacak Destekçi Çevre*” alt temaları incelenmiştir.

Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri ana temasında, “*Paylaşımların Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni*”, “*Duygusal Paylaşımların Kısıtlı Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni*”, “*İletişimde Zorlu Deneyimler: Deneyimlemeye Fırsat Vermeyen-Müdahale Eden Ebeveyn*”, “*Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Fazla Olan Tek Çocuk*”, “*Zamanla-Yaşantıların Değişmesiyle Farklılaşan Ebeveyn İlişkileri*”, “*Ebeveyn Beklentileri*” ve “*Anneden Ayrışmaya Çaba Gösteren Tek Çocuk*” alt temaları incelenmiştir.

Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi ana temasında, “*Planlı Hamilelik*”, “*Planlanmamış Hamilelik*”, “*Zorlu Geçen Hamilelik*”, “*Rahat Geçen Hamilelik*”, “*Yetersizlik Hissettiren İlk Deneyimler*”, “*Zorlu Yaşantılar Sonrası Zorlu Geçen İlk Deneyimler*” ve “*Sorumluluk*” alt temaları incelenmiştir.

Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Çocukları ile İlişkileri ana temasında, “*Arkadaş Gibi Olan Anne-Çocuk İlişkisi*”, “*Ayakları Üzerinde Durması Beklenen Çocuk*”, “*Çocuğuna veya Çocuklarına Yetebilen Anne Olma Arzusu*”, “*Annenin Kardeşli Bir Yaşantıya Yönelik Algısı*”, “*Ebeveyniyle Olan Deneyimlerini Çocuğı ile İlişkisinde Değıştirmek İsteyen Anne*” ve “*Ebeveynle Olan Deneyimlerin Çocukla İlişkide Tekrarlanması*” alt temaları incelenmiştir.

Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş ana teması incelenmiştir.

A. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi

1. Tek Çocuk Olarak Büyümenin Keyifli Tarafları

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen anneler tarafından aktarılan tek çocuk olarak büyümenin özel hissettirdiği, ebeveynin maddi ve/veya manevi tüm desteğinin bölünmeden tek bir çocuğa verildiği ve kardeşli bir yaşantıyı değersizleştirerek tek çocuk olmaya dair memnuniyetleri incelenmiştir.

a. Özel Hissetme ve Her Şeyin Sana Özel Olması

Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 6, Katılımcı 8, Katılımcı 9, Katılımcı 10 ve Katılımcı 11 tarafından tek çocuk olarak büyüme deneyiminin özel hissettirdiği ve her şeyin yalnızca bir çocuğa özel olduğu aktarılmıştır.

“... her şeyin sana özel olması güzel bir şey ... her şey zaten sana alınıyor biri ile bir şey paylaşma durumuna sahip değilsin senin evin senin annen senin baban senin eşyan her şey sana ait ...” (Katılımcı 1)

“Fazlasıyla avantajlı ailenin ı pek çok ee ee nasıl deyim ailenin her şeyinden faydalanabiliyorsunuz yani annenin babanın göz bebeği oluyorsunuz ... tek çocuktum sonuçta annemin babamın bir tane kıızıydım bir de belki de kız evlat olmanın verdiği bir avantajda vardı çok güzeldi yani her şey çok güzel ...” (Katılımcı 2)

“... teksiniz başka yok sizden ne olursa olsun size bir şeylerin sunulacağını biliyorsunuz ...” (Katılımcı 3)

“... isteklerinizi yerine getiriyorlar kendilerince size çok özel davranıyorlar ya o anlamda keyifliydi hani orta halli bir aile ama ne yapıp edip benim ihtiyaçlarımı karşıladılar mesela benim hiçbir arkadaşım dershaneye gidemedi hani ben iki sene beni dershaneye yolladılar işte şu an çok normal şeyler bunlar ama o zaman İstanbul’ da iki tane dershane vardı yani iki ya da üç tane dershane vardı ...” (Katılımcı 4)

“... çocukken çok güzel ee bütün ilgi sizde oluyor bütün istediğiniz alınıyor yapılıyor maddi imkanlar doğrultusunda ee yani her şey sizin üstünüze dönüyor bütün her şey benim etrafımda dönüyordu ... her istediğiniz yapılıyordu en keyifli tarafı oydu kendinize ait odanız da hani bizim dönemimizde bile benim kendime ait odam vardı o

odayı birisiyle paylaşmak zorunda değildim ... mesela hani bebek istemiştim ben babamdan kardeşim veya işte bölünecek bir şey olsaydı alamayacaktı belki ben istedim diye bebeğim alınmıştı ve ben çok mutlu olmuştum kitap okumayı çok severdim her hafta bir kitap alınırdı bana ee işte istediğim kıyafet hemen alınırdı yani keyifli tarafları dediğim gibi birazda şımarık büyüdüm ben ee işte rüyamda falan kek tencereleri sayıklayıp ertesi gün kek tenceresi alınan ailelerden biriydim ...” (Katılımcı 6)

“... ee beni dünyasının ee merkezi gibi hissettiren anne çocuk ve baba çocuk ilişkisi vardı beni sürekli ee fikirlerime çok saygı duyulurdu evde herhangi bir eşya alınacağı zaman çok küçük yaşlarda bile olsam mutlaka fikrim alınırdı bu beni kendimi çok önemli ve özel hissettirirdi değerli hissettirirdi yani bir çöp bile alsak ya da atacağımız bir şey de alacağımız bir şey de mutlaka rengi işte şekli modeliyle ilgili mutlaka bana da sorulurdu ki hani benim çok fazla alakam olmayan şeyler bile olsa mutlaka o evin bireyi olduğum için ee bu önemli hissettirilirdi ...” (Katılımcı 8)

“... ailemde mutlaka her şeyde benim de fikrim alınırdı bir şey yapılacak olduğu zaman veya işte bana danışmadan anne ve babam beni bir yere bırakıp bir yere de gitmezlerdi yani ‘sen kalabilir misin biriyle’ işte ‘istemezsen gitmeyiz’ hani bu konularda gerçekten ee güzel hissediyor insan güzel oluyordu ...” (Katılımcı 9)

“... her şeyinin yapılması en büyük ee faktörlerden biri anne baba tarafından her şeyin gerçekleştirilmesi ama tabii ki dozunda gerçekleştirmek önemli hani ben şu yaşıma kadar her istediği olan bir çocuk olarak büyüdüm anne baba tarafından hala da aynı şekilde mesela bu duygum hiçbir zaman değişmedi bu yaşımda bile kendim çalışsam kendi paramı mı kazansam ben bir anne bile olsam şu süreçte çocuğum bile olsa hala annemden ve babamdan çok istediğim bir şeyi onların almasını hala isteyebiliyorum yani ve hani bu hiçbir zaman da değişmedi ...” (Katılımcı 10)

“... üzerinize titreyen bir ebeveyne sahip oluyorsunuz aynı zamanda kendim ebeveyn ebeveynlik yaptım ama ee benim de aynı düzeyde üzerime titreyen bir annem vardı babam değildi ama (sessizlik) annem ee aşırı tek olduğumdan ötürü ee her şeyi benim her şeyin iyisine sahip olmamı istediler hep her şeyin en iyisi benim olsun ben her şeyin en iyisini yapayım ...” (Katılımcı 11)

b. Maddi ve/veya Manevi Tüm Desteğin Alınması

Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 7, Katılımcı 10, Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 tarafından ailenin maddi ve/veya manevi tüm imkanlarının paylaşılmadan tek bir çocuğa sunulduğu aktarılmıştır.

“... tek çocuk olduğun zaman her şey bütün ilgi ona odaklanıyor ee en basiti benim ailem işte karateye gönderdi beni karate kursuna gönderdi bale kursuna gönderdi piyano, org dersi aldım benim annem aynı zaman da halk eğitimde öğretmendi ee sekiz tane branşı vardı daha sonra bir beş branş daha eklendi e tabi bunun avantajlarını da kullandım öğretmen arkadaşlarında e orada da ders alabiliyordum ...” (Katılımcı 2)

“... maddi olarak mesela bir paylaşımım yok kimseyle ailemin tüm desteği ben de ve bu bende bencillik yaratıyor ya da manevi olarak sevgi arsız oluyorsunuz ... teksiniz başka yok sizden ne olursa olsun size bir şeylerin sunulacağını biliyorsunuz ... Şu an ee şu an tüm imkanları hala mesela yani büyümüş çocuk evlenmiş çoluk çocuk sahibi olmama rağmen hala ailemin imkanlarını kullanabiliyorum ee her zaman destekler her konuda destekler çünkü ee istediğim zaman çocuklarıma baktırabi bakabiliyorlar istediğim zaman bana destek olabiliyorlar ama başka bi kardeşim olsaydı belki bölünmek zorunda olacaktı ve bu gerçekleşmeyecekti ya da daha zor koşullarda gerçekleşecekti ...” (Katılımcı 3)

“... sevgi olarak çok sevilerek büyüdüm bu güzel bir özellik yani benim için her istediğim yapılıyor hani böyle az çok da olsa her şey iyisi alınıyor ee ama mesela şu anda da şey düşünüyorum bazı işte benim kızım oğlum iki kardeş arasında bazı böyle çatışmalar oluyor ya da maddi konuda mesela dediğim gibi tek çocuk olduğum için bütün maddi şey ee nasıl deyim bana kalacağını da biliyorsun ...” (Katılımcı 7)

“... babamda ortaokuldayken istifa edip işte yalnız kalmamam adına en sonunda hani benimle evde kalıp benimle ilgilenmek için eve istifa edip dönmüştür müdür yardımcılığını bırakıp öğretmenliğe geçmişti mesela bu da bir hani tek çocuk olmanın verdiği bir avantaj normalde belki çok küçük kardeşim olsa 2-3 çocuk olsa bunu belki yapamayabilirlerdi ama tek olunca ee böyle bir avantajı var ... her zaman beni ee dinlerler ve her zaman benim fikirlerime hep önemserler ne olursa olsun ee şu anda da öyle yani bir şey yaptıkları zaman illa ki bana da danışır ki hani o evden ayrılıp evlensem dahi hani evlenip gittiğimde bile sonuçta her zaman ben evde ne yapılacaksa ne karar verilecekse hani sanki o evin içinde hala yaşıyormuşum gibi ...” (Katılımcı 10)

“... çocukken tek çocuğum demek böyle bir özgüven veriyordu ee bunu söylerken hoşnut oluyordum ee dediğim gibi ee hani istediğim bir şeylere daha kolay sahip olabildim ailem yönünden u çünkü her istediğimi yapmaya çalışıyorlardı onlarda şu düşüncedeydi çünkü bir tane çocuğumuz var hani buna da bir şey yapamıyor demesinler diye (gülümseme) her şeyi yapmaya çalışıyorlardı ...” (Katılımcı 11)

“... sevgiyi paylaşmak zorunda kalmıyorsunuz ilgiyi paylaşmak zorunda kalmıyorsunuz ve maddi olanakları paylaşmak zorunda kalmıyorsunuz ...” (Katılımcı 12)

c. Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı

Katılımcı 2 ve Katılımcı 10 tarafından tek çocuk olmaktan dolayı memnun olduğu ve büyüdükçe, yaşantılar değiştikçe kardeşlik ilişkisinin azalacağına dair fikirler aktarılmıştır.

“... ben hayatımın hiçbir döneminde kardeş istemedim ha şimdi diyor muyum kardeşim olsaydı evet olsaydı iyi olurmuş diyorum belki de o da yalnızlığın getirdiği bir gereksinim olarak görüyorum bilmiyorum ama şu da bir gerçek herkes tabii ki herkes evlenecek diye bir kural yok o da antin parantez belirtiyorum ama herkes evlenip evini yuvasını kurduğunda çoluğu çocuğu olduğunda u yani o aynı evin içindeki kardeşlik gibi de olmuyor bu da bir gerçek yani yani herkes demeyim de pek çok ailede pek çok insanda bu da olmuyor yani yani u benim düşüncem insan tek doğar tek yaşar tek ölür ... ” (Katılımcı 2)

“... 36 senedir hani tek çocuk olmak benim için güzel bir şeydi yani bilmiyorum ben mutluyum tek olmaktan her şeyin benim olmasından öyle bir duygu da belki bende paylaş paylaşmak kardeş olunca paylaşmak ya da paylaşmamak değişiyor mu onu bilemiyorum ama hani ben bu açıdan kendimi şey hissediyorum yani şanslı hissediyorum tek olduğum için mutluyum yani” (Katılımcı 10)

2. Tek Çocuk Olarak Büyümenin Zorlu Tarafları

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen anneler tarafından yalnızlık hissinin aktarılması, yaş ilerledikçe bir kardeşe ihtiyaç duyulması – kardeşli bir hayatın merak edilmesi ve yalnızlık hissinin destekçi çevre ile azaltılmaya çalışılması incelenmiştir.

a. Yalnızlık Hissi

Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 8, Katılımcı 9, Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 tarafından tek çocuk olarak büyümenin zorlu tarafı olarak yalnızlık hissi hissederek büyüdükleri aktarılmıştır.

“... her şeyin sana özel olması güzel bir şey fakat ee yalnızlık duygusunu hep hissediyorsun ... yalnızlık hissi var, şimdi anne baba bir yere kadar ama evin içinde birinin daha olması düşüncesi makul geliyor ...” (Katılımcı 1)

“... Allah korusun ve en büyük korkum o anneme babama bir şey olduğunda benim yaşadığım acının aynısını benden başka kimse yaşamayacak olması ve bu acıyı paylaşamayacak olmam ... yalnız büyüyorsun ben çalışan kendi açımdan konuşabilirim sadece ben çalışan bir anne babanın çocuğuydum ve yalnız büyüdüm yani hayatım hep yalnız bir çocuk olarak geçti kalabalık ve çok fazla kardeşi olan insanlar kıskanarak geçti” (Katılımcı 3)

“... büyüdüğümde babam rahatsızlandığında ama u şeye döndüğümüzde aile içine döndüğünüzde evet yalnızlık çekiyorsunuz büyüdüğünüzde ... o an da evde birisiyle konuşmak istiyorsunuz hiç kimse yok annemizle alakalı bir şey oluyor paylaşabileceğimiz kimse yok belli bir saat beklemeniz gerekiyor aynı evin içinde olsanız belki daha rahat paylaşacaksınız ... en en zorluğu şeyde yaşadım babamın hastalığında yaşadım şimdi şey düşünüyorum ee hani yaşlandığımda tek çocuk olmak belki bir kardeşim olsa çocuklar evlenip gittikten sonra Allah korusun anneme bir şey olduktan sonra yalnız kalacağım ...” (Katılımcı 6)

“... yalnızlık korkusu çok fazla oluyor ben en azından kendi açımdan söyleyeyim işte annem babam ee diyorum ki onlara bir şey olduğu zaman ben tek kalacağım yetim kalacaktım gibi hissediyorum yani yalnız hissediyorum kendimi işte annem babam ve ben hayatta sadece tek başıma kalacaktım gibi hissediyorum halbuki iki tane çocuğum var evet ama yani bilmiyorum ... belki bir kardeşim bir dayanak gibi görüyorum yani belki de işte yani birisi en samimi arkadaşım annesini kaybettiği zaman ya da babasını kaybettiği zaman o acıyı hissediyorum ama diyorum ki senin bir ablaların ya da işte kız kardeşin var en azından acıyı beraber yaşıyorsunuz ben de öyle bir his nasıl olur ben kime dayanak ee yapabilirim kendimi yani hep korkum bu tek kalmam ...” (Katılımcı 7)

“... çocukluk döneminde bu noktada sıkıntılar yaşadım evde sürekli sıkılıyordum sürekli oyun oynamak istediğimde ya da bir yere gitmek istediğimde hep kalabalıkla

gitmek isterdim ... çok çabuk sıkılmak sürekli oyun oynamak ya da vakit geçirmek istediğim zaman arkadaş aramak çünkü hemen yakınında ulaşılabiliritesi yok hani bir kardeş olsa belki evde bir şekilde zaman geçer çok uzun zamanlar sıkıldığımı ve evde zaman geçirmenin zorlukları oluyordu ...” (Katılımcı 8)

“... özellikle çocukluk dönemlerinde tabii ki insan bir işte akran arıyor yanında açıkçası işte bir oyun oynayayım ne bileyim evde biri daha olsun oyun kurayım ...” (Katılımcı 9)

“... mesela ben şimdiden ilerisini düşünüyorum ee ileride annem babam elden ayaktan düşerse ben tek başıma e nasıl başa çıkacağım bu durumlarla e kendi çocuğumda var kocam var ee o acaba sürekli benim onlarla ilgilenmeme müsaade edecek mi e ne bileyim yani ee insan bazen dertleşecek konuşacak e özellikle yaşadığım problemleri paylaşabileceğim birini arıyorum yani her zaman arkadaşlarına anlatamıyorsun böyle şeyleri bir kardeş olsa u destek alabileceğin en azından destek alamasan bile konuşabileceğin biri olurdu ...” (Katılımcı 11)

“... küçük yaşlarımda çok u sıkıcı olduğunu hatırlıyorum çünkü oyun oynayacak sürekli bir komşu çocuğu beklerdim böyle ee melül melül pencere kenarlarından çok iyi hatırlıyorum ee apartmanımızda da genelde ee yaş aralığı yüksek ee sakinler vardı ...” (Katılımcı 12)

b. Büyüdükçe İhtiyaç Duyulan Kardeş-Kardeşli Bir Hayata Merak

Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 8, Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 tarafından ilerleyen yaşlarda yaşantıların değişmesiyle kardeşe ihtiyaç duyulduğu ve kardeş ile büyümenin nasıl bir deneyim olduğuna dair merak aktarılmıştır.

“... Annenize babanıza ee anlatamadığınız ve konuşamadığınız şeyler oluyor bazen çünkü ya müdahale edecekler ya da çok üzülecekler ee arkadaşlarınıza da anlatamıyorsunuz ee bir kardeşim olsaydı özellikle bir kız kardeşim olsaydı belki her şeyimi onunla paylaşabilirdim ee içime atmayabilirdim ee eşime anneme babama paylaşamadığım şeyleri onunla paylaşabilirdim destek olurdu ...” (Katılımcı 3)

“... çocukken insan yani gençliğinde de onu ayırdına varmadım da ileriki yaşlarda öyle annem babam hastalanınca yani sorumluluk çok fazla olunca o zaman insan şey istiyor hani keşke bir kardeşim olsaydı da biraz daha annemle babamla onunla ilgilenebilseydi diye düşünüyorsunuz o açıdan yani sadece sorumluluk alma açısından da değil en azından hani bir karar mercii oluyorsunuz ya onlarla ilgili her anlamda

hastalık vs. en azından hani danışa tabii ki arkadaşlarınız da danışıyorsunuz ama o başka bir şey yani karar alırken özellikle bu babamın hastalığında vefatından önce ee çok hissettim yani keşke bir kardeşim olsaydı da sorsaydım hastaneye mi ilacı mı alalım böyle mi yapalım ya da bir şeyi ona danışabilseydim belki çok onun yokluğunu hissettim” (Katılımcı 4)

“... mesela annem babam ayrılma döneminde kalkıp annene de yansıtmak istemiyorsun ee kalkıp babana da yansıtmak istemiyorsun ama bir kardeşin bir ablan bir abin olsa belki onunla oturursun o çünkü senin gözünden bakacak çünkü seninle aynı tarafta yani zor zamanları kendim atlatmaya çalıştım bu da beni güçlü yapmak güçlü gözükmek zorunda bıraktı ... küçük yaşlardayken bunun eksikliğini hiç hissetmedim yani tersine böyle güzelmiş gibi geliyordu bana hani tekim işte hani ister istemez çünkü kardeşim olduğu zaman ister istemez kıskançlık olur hayatında en çok sevdiğin annen babanı istemsizce paylaşmak zorunda kalıyorsun ama ee dediğim gibi ee annem babamın ayrılık olayları ilk gündeme geldiği zaman bunun hissiyatını bunun yokluğunu hissettim o yüzden o güne kadar aslında hiç bunun farkına varmamıştım ...” (Katılımcı 5)

“Tek çocuk olarak büyüdüğümde diyorum ya sorumluluklarım çok fazla hemen arttı benim sorumluluklarım yani anne evden çıkmayan bir anneydi ee dışarı işlerini ben yapıyordum babam çalışıyordu daha çabuk büyüyörsünüz dediğim gibi ...” (Katılımcı 6)

“... belki hani her istediğiniz yapılabiliyor tabi ailevi duruma da bağlı bu ama hani sevgi bakımından filan tabii ki güzel ama o kardeşlik mesela şimdi etrafımdaki insanları görüyorum işte kardeşleri var ee toplu toplanılıyor bir derdi olduğu zaman paylaşılıyor falan ben de öyle bir duygu olmadığı için hani hep bir özlem bir hasret oluyor yani kardeşim olsaydı nasıl olurdu nasıl yapardık yani bunlar hep böyle kafamda düşünce olarak şey bazen ağlamışımıdır yani sakat bile olsa keşke bir kardeşim olsa düşünmüşümdür çok enteresan ... bütün milleti toplayıp eve dolduruyordum yani biz de kalsınlar diye ağlıyordum işte gitmesinler diye bir şeylerimi onlara vermeye çalışıyordum ...” (Katılımcı 7)

“... büyüdüğümde de işte bu çocukluktan sonraki genç kızlık ve ileriki yaşlarda da ee kendini birilerine yakın hissetmek istiyorsun arkadaşta bir yere kadar çünkü bir de bunun geçmişi var kardeşin olsa aynı tarihi yaşıyor oluyorsun geçmişini ebedini biliyor ama arkadaş için kendini daha fazla yorman gerekiyor anlatman gerekiyor yaşadıklarımı ee onun dışında zorluk yani anneyle babayla paylaştığın şeyler tabi

arkadaşınla olmuyor ama bir kardeşim olsaydı belki daha keyifli olurdu ee üzüntüler ve mutluluklar daha farklı paylaşıldı diye düşünmüyor değilim açıkçası ... maddi anlamda çok ciddi sıkıntılar yaşandı e bu noktada benim bir şeyler yapmam gerekiyordu ee bu yüzden çok fazla üzerimde sorumluluk oldu açıkçası maddi anlamda bütün yüklerini yüklenip ee zaman zaman bunun altında kaldığım anlar ve günler oldu e hala da devam ediyor ... ” (Katılımcı 8)

“... küçükken ebeveynlik görevi üstlendim ee babam benim problemleri bir tipti u evde bizim kavga gürültü çok olurdu kendimi bu kavga gürültünün ee çözen kişisi olarak görüyordum hani ben toparlayabilirim aileyi ben bir arada tutmalıyım hani bu görev benim üzerimde ama eğer bir kardeşim olmuş olsaydı e bu ikiye bölünecekti ve benim yüküm hafifleyecekti ... ” (Katılımcı 11)

“... şu dönemde çok daha yeni şu dönemde ee bu kadar güvensiz bu kadar insanların bencilleştiği önce kendi çıkarlarını ve kendi isteklerini ee düşündüğü bir süreçte bir dünyada ee şu dönemlerde açıkçası diyorum keşke bir kardeşim olsaymış böyle ee derdimi anlattığımda gözünün içine baka baka beni dinleyecek bir sıkıntım olduğunda bunu paylaşacak ee ve bana moral vermeye çalışacak tüm içtenliğiyle ee ya da güzel bir zamanı normal bir zaman dilimini bile paylaşacak aynı sofrada yemek yiyeceğim böyle acaba diye düşünmeden kapısını çalabileceğim ee biri olurdu hayatımda diyorum o da şu son zamanlarda ... ” (Katılımcı 12)

3. Yalnızlık Hissini Azaltacak Destekçi Çevre

Katılımcı 1, Katılımcı 4, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 10 ve Katılımcı 12 tarafından tek çocuk olarak büyümenin getirdiği yalnızlık hissinin çevredeki kişilerin desteği ile azaltıldığı aktarılmıştır.

“... ben doğduğum günden beri kuaför dükkanındayım ben hiçbir ev ortamında büyümedim hep dükkânda yemeğimi de dükkânda yiyordum, dükkânda yaşıyordum ben uyum gelince de dükkânda uyuyordum ee sürekli yanımda çok fazla insan vardı he muhtemelen yalnız kalmaya ihtiyaç duymadım çok zor durumda kaldığımda da benim dört tane teyze var onlara gidiyordum en küçüğü ile aramda 11 yaş var zaten onlarla çok fazla vakit geçiriyordum sanırım öyle tamamlıyordum eksikliği” (Katılımcı 1)

“... Ben her şeyi arkadaşlarımla paylaştım mesela her şeyimi hala da öyledir ben hiçbir şeyi içimde kalsın istemem o terapi gibi oluyor zaten ee birkaç tane çok çok

yakın arkadaşım var ee hep onlarla paylaşmışımdır ee ve hep çıkış yolunu da arkadaşlarımda bulmuşumdur ...” (Katılımcı 4)

“... hani bir kardeşim yoktu ama şöyle bir şey var işte benim oturduğum, büyüdüğüm apartman kardeşimden öte insanlar var bir de öyle bir şey var hani ben çok böyle tek kardeş gibi büyümedim öyle söy yani küçükken evet ama genç kız olduğumda ve daha sonrasında hep destekleyen ... çocukken üst katta K. (komşu) abla yani ablam dediğim kişi o beni mesela çok yönlendirirdi işte hani onu ben annemi annemle paylaşmıyordum belki onunla paylaştığımda üzüldüğüm şeylere annemle kızdığım şeyleri işte anlattığımda o bana işte annedir şöyledir o yol gösterirdi benim kızımın da oğlumun da en büyük şansı ee K. (komşu) ablanın kızları oldu ...” (Katılımcı 6)

“... benim mesela 66 yaşında bir ablam var oturuyorum onunla her şeyi konuşabiliyorum her şeyi anlatabiliyorum o da bana akıl veriyor ama annemle ben bunu yaşayamıyorum ...” (Katılımcı 7)

“... arkadaşlarım ben yakın arkadaşlarım benim kardeşim gibi oldu yani ilişkilerim hala aynı düzeyde gidiyor ya da ben tek olduğum için ilişkilerimde bu şekilde sağlam ilişkiler hani ortaya attım yani ee şu zamana kadar hani arkadaşlıklarımın hepsi ya çocukluktan ya da işte zaten belirli bir yaştan sonra köklü olan arkadaşlıklarım hani hep benim kardeşim gibi olduklarından böyle bir ihtiyacı duymadım ... özellikle tatil falan gittiğimde yalnız kalmaktan çok hoşlanmazdım hani ee zor olarak gördüğüm en şey kısmı oydu bir tatile gittiğimizde işte tatilde denizde yanımda bir kardeşim olmasını isterdim ama tabi bu şey olay hemen çünkü ya ortamda birini bulup kendime arkadaş ediniyordum yani bir şekilde kendime yoldaş buluyordum ...” (Katılımcı 10)

“... okul hayatı başladıktan sonra işte daha sosyal bir grupta iç içe oluyorsunuz ve ondan sonra zaten arkadaşlıklar başlıyor ee hep her dönem okulum her döneminde hep çok yakın arkadaşlarım oldu arkadaşlıklarım oldu çok uzun süren çok samimi yakın arkadaşlıklarım oldu bir de kuzenlerimle çok yakındım ee özellikle iki kuzenimle çok yakındım genelde bu açığı onlarla kapatmaya çalışıyordum ... hayatımda u çok yakın arkadaşlarım ve çok yakın ilişkiler kurduğum kuzenlerim vardı yani yerine koyacak bir şeyler buldum açıkçası ...” (Katılımcı 12)

B. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri

1. Paylaşımların Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni

Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 8, Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 tarafından ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerin paylaşımına dayalı olduğu aktarılmıştır.

“... ben her türlü konuda her şeyi ailemle konuşabilen bir çocuk olarak büyüdüm hani aşık olduysam da babama çok net söyleyebildim sevgilim varsa da çok net söyleyebildim tanıştırabildim hani ki ben eşimle 17 yaşında tanıştım 17 yaşında babamla tanıştırdım hiçbir şey söyleyeceğini bilmediğim için sıkıntı yaratmayacağını bildiğim için çok açık bir iletişimimiz vardı ve çok konuşarak büyüdük bana hiçbir konuda karşı geldiklerini hatırlamıyorum e tek zaten onlarında şeyi hani biz bilelim de ona göre ne yaparsan yap olarak büyütüldüm ...” (Katılımcı 1)

“... biz annemle kahvaltımızı yapardık işte ben kahvemizi yapardım çıkardık sigara kullanıyoruz o da kullanıyordu ben de kullanıyordum sigaramızı içerdik balkonumuzda vs. işte u her şey yani benim erkek arkadaşım varsa o u ne bileyim bir arkadaşım la tartıştıysam ya da hoş vakit geçirdiysem onu konuşurdum yani bir insan arkadaşıyla ne konuşuyorsa onun her şeyini A’dan Z’ ye her şeyini konuşurdum babamla da günlük rutin şeyler yani bir baba kız tipik bir baba kız yani ...” (Katılımcı 2)

“... çok küçükken sigara içmeye başladım bunu bile annemin karşısına geçip ben sigara kullanıyorum ee ama ee bunu başkasından duyma benden duy diye söyleye söylerdim ee söyledim de ya da erkek arkadaşımı da söylerdim babamdan da saklamazdım rahatlıkla paylaşabiliyordum her şeyimi ee arkadaşlarımla yaşadığım diyalogları ya da kendimi çaresiz hissettiğimde ee annemle muhakkak paylaş paylaşırdım ... Şu an her şeyimi paylaşıyorum her şeyimi paylaşıyorum yani eşimle ilgili bir sıkıntım olduğunda çocuklarımla ilgili bir sıkıntım olduğunda ya da kendimi mutsuz yorgun hissettiğimde ee paylaşıyorum ve yardım almaya da kabul ederim ... 32 yaşında 2 çocuklu bir kadın olsan da hala kendimi gidip babama sevdirebilirim hala gidip babama sarılabilirim ve hani o sevgi beklentim ya da ilgi beklentim ya da aranma isteğim ee gibi isteklerim hala var onlarda maddi olarak değil ama manevi olarak” (Katılımcı 3)

“Zorluk yaşadığım durumlarda zaten mutlaka paylaşırdık annemle de babayla da hangi konuyla ilgili zorluk olursa olsun uzun geceler ee olduğunu hatırlıyorum zorluk noktasında sohbetle ve çözümleyici yani sorun üretmektense çözüm üretmeye yönelik

odaklanırdık hep birlikte karar almaya çalışırdık ... arkadaşım ile yapabileceğim her şeyi örnek veriyorum işte konsere gitmek sinemaya gitmek onlarla yapabiliyordum ve keyifte alabiliyordum u şu anda da u yine karar alacağım zaman işte herhangi bir zorluk yaşadığım zaman yine paylaşımım oluyor ... ee sıkıntıları en çok paylaştım çünkü o zaman en çok kenetlendiğimiz zaman o zamanlardı ...” (Katılımcı 8)

“Her konuda paylaşımda bulunurdum yani sadece işte lise dönemlerimde o da zaten herkes için geçerli bir şey ama erkek arkadaş muhabbetlerinde özellikle annemle tabii ki paylaştım her şeyimi bilirdi e tabi babamdan biraz daha çekinirdim bu konularda ee çünkü babam çok hassas olduğu için ee özellikle işte ee işini al eline eğitimi bitir sonra tabii ki yuva kurarsın vs. kafasında olduğu için hani şey düşünürdüm kızacağından değil tabii ki kızmayacağını biliyorum mutlaka benimle konuşacaktı ama hani şey düşünürdüm aa işte bu kız böyle işlere daldı hani acaba aksatır mı kendini hani böyle düşünmesin diye açıkçası annemle paylaştım bu tarz şeyleri ...” (Katılımcı 9)

“... anne babadan ziyade her şeyimi paylaştığım hani arkadaşım gibilerdi her daim her zaman öyle oldu ikisi hadi anne her zaman belki kız çocuğu için yakın gibi gözükse de ben babamı bile hani bir annem kadar yakındım hiçbir şekilde hiçbir şeyini saklamadım ne bu yaşta ne de gençliğimde deyim hani her şeyimi bilir hani hala da bilir hiçbir şey saklamam hani o yüzden iyi kötü her şeyi hem annemle hem de babamla istediğim şekilde paylaşırım hala da paylaşmaya devam ediyorum ... muhakkak ee rutinlerimiz vardır böyle hani kafa dinleyip baş başa kaldığımız hani başkalarından da uzak iki böyle muhabbet ettiğimiz rahat rahat bir kahve bir çay bir tatlı yani daha mesela daha gelmeden pazartesi günü yaptık aynı muhabbeti annemle dışarı çıktık gezerken alışveriş yapıyorduk hadi gel şurada oturalım bir tatlı yiyelim bir çay içelim muhabbeti oldu hemen ...” (Katılımcı 10)

2. Duygusal Paylaşımların Kısıtlı Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni

Katılımcı 4, Katılımcı 6, Katılımcı 7 ve Katılımcı 12 tarafından ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde duygusal paylaşımların daha kısıtlı olduğu aktarılmıştır.

“Çocukken benim hiçbir şeyimi ee çünkü anlamazlardı bilirdim yani herhangi bir sorunumu anlayacaklarını düşünmezdim ... paylaşmam hiçbir şeyimi ailemle paylaşp onlardan bir çözüm bulduğumu hatırlamıyorum maddi konular hariç o yüzden çocukken de bir şey paylaşmazdım ... kendi özelimle ilgili bir şey paylaşmam yani ben mutsuz muyum keyifsiz miyim hiç onu bilmez annem yani zaten ee çocukken de öyleydi

gibi böyle ... kafasında yani ee yani olay tansiyon meselesine falan artık tabi bağlanıyor yaş itibariyle 65 oldu ama küçüklüğümden beri böyleydi yani ben annemle hiçbir zaman bir sıkıntıyı paylaşamazdım ...” (Katılımcı 12)

3. İletişimde Zorlu Deneyimler: Deneyimlemeye Fırsat Vermeyen-Müdahale Eden Ebeveyn

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen annelerin ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde; müdahaleci bir anne, bağımlı bir anne, kaygılı bir anne, müdahaleci bir baba, müdahaleci anne ve baba aktarılarak bu çerçevede incelenmiştir.

a. Müdahaleci Anne

Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 9 ve Katılımcı 11 tarafından müdahaleci bir anne profili tarif edilerek aktarılmıştır.

“... G. Parkı ya Y. Parkı ya da bu adaya giderdik vapura binip annem bana izin vermezdi vapur batar derdi bir şey olur ee işte eve geç kalsam bir 5 dakika 10 dakika kafasında tülbentler bağlı tansiyonu yükselmiş merak etmiş ... sizin hakkınızda her şey onlar karar veriyor şu an yapılmayan bir şey ama ... ben evlendiğimde çorba kaynatmayı bilmiyordum mesela hani 28 yaşında evlendim yani küçükte değil ee çünkü hiçbir zaman annem beni mutfağa sokmadı sen yapamazsın yok sen gerek yok karışma düşünsenize benim kızım liseden beri mutfağa girip yemeğini yapıyor her şeyi yapıyor yani niye yapmasın ki kendince beni korumaya almış işte ...” (Katılımcı 4)

“... annem diyor ki bu saatte yememeli ya da bu hafta bir tane yedi zaten hani onu zarar olabilecek bir şey ya hani ben daha duygusal yaklaşıyorum ‘annecim bir tanecik annecim’ falan dediği zaman ben de yelkenler fora hani o yüzden mesela annem bu konularda daha şey ya da ders çalışılması gerekiyorsa ya anne diyorum dur diyorum hani yarın pazar mesela pazarda yapabilir ‘hayır kızım yapsınlar bitirsinler pazar günü de rahat etsinler’ ya da pazar günleri işte banyoları falan ... eşimle sıkıntılarım olduğu için ayrılma dönemi gibi hani çocukları böyle iki katı daha üstüne düşme gereği duyuyorum o zaman bazen kural koymam gereken yerde de kurallarımı koymayabilirim koyamayabiliyorum ondan dolayı annem bu konularda beni yoruyor ...” (Katılımcı 5)

“... geçmişte kesinlikle bir arkadaşımın dışarıya çıkamazdım çıktığım zaman belli saatlerde gelmem gerekiyordu ee hiçbir tolerans yoktu o konuyla alakalı işte bir yere gidilecek olduğu zaman çocukluğumda en kızdığım şey şuydu mesela bir elbise

giyerdim elbisenin altına annem mutlaka korumacı bir tarafı olduğu için pantolon giydirirdi üşümeyeyim hasta olmayayım diye çocukluğumda asla (gülümseme) ee bir elbise giyemedim tek başına ... kızım saçını boyamak istedi boyattım ben çocukken ee Ajda Pekkan saçı vardı kestirip gelmişim ki genç kızdım hani ee annem beni kuaföre götürüp erkek saçı kestirmişti o ne öyle diye kendisi beğenmediği için ...” (Katılımcı 6)

“... ben işe gittiğim için şimdi oğlumu çok göremiyorum annemle daha çok vakit geçiriyor annem bakıyor ee işte biraz bizi görünce şımarıklığı olabiliyor o noktalarda biraz işte ee hani biz keskin sınır koyamıyoruz eşim ve ben biraz kıyımsızız hani nasılsa bizi görmüyor vs. annemde böyle biraz daha böyle doğalcı bir insandır işte doğal büyüsün işte ne bileyim zararlı alışkanlıkları olmasın vs. hani o noktada sadece sıkıntı yaşıyoruz onun dışında başka bir sıkıntı yaşamıyoruz yani kendi çocuğumla ilgili konularda ben bu sene oğlum okula başlamasının taraftarıydım hani bu hastalık girdi araya vs. işte biraz panik yaptılar çocuk okula gidecek şimdi hani hastalıkları zaten çok yüksek vs. hani biraz böyle o noktada da anlaşmazlığımız oldu okula başlamadı bu sene ... ” (Katılımcı 9)

“... annemde sürekli şey vardı hala da var ve ben onu çok da sık tersliyorum bundan dolayı ee mesela ben biriyle bir mesela konuşacağım annemin bundan haberi var annem bana hep der ki şöyle şöyle şöyle ya da şunu şunu şunu de tamam mı konuştuğun zaman bak şöyle şöyle dersin ya ben ne diyeceğime kendim karar verebilirim yani sana sormuyorum ki ne söylemem gerektiğini sen niye bana bu konularda ultimatoma vermeye çalışıyorsun ...” (Katılımcı 11)

b. Bağımlı Anne

Katılımcı 4 tarafından bağımlı bir anne profili tarif edilerek aktarılmıştır.

“... annem benimle yatarı çocukken çok anormal değil mi yani bir tane çocuğu olmuş kadın onunla kafayı yemiş işte çocuğu olmadı diye herhalde yani tabii ki babamın yanına gidiyordur mutlaka yani düşünsenize yani ben çocuğum hatırladığım yıllar koca annem benimle yattı ya benim odamda yatıyor çocuğunu bırakmıyor kendince ...” (Katılımcı 4)

c. Kaygılı Anne

Katılımcı 1, Katılımcı 4 ve Katılımcı 11 tarafından kaygılı bir anne profili tarif edilerek aktarılmıştır.

“... evliliğim 5-6 sene oldu belki sokağa çıktığımda gece eğer araç kullanıp döneceksem eşimden çok annem arar ‘eve gittin mi ne yaptın ne ettin’ anne yat uyu anne gideceğim ‘yok sen eve gidince yaz yine’ ve hala arada hesap veriyorum anneme geldim gittim diye ...” (Katılımcı 1)

“... mesela doğumuma geldiğinde bile öyle bir doğuma gönderdi ki beni normal sezeryan doğuma hani ölüme mi gidiyorum acaba dedim neye gidiyorum bir telaşlı bir Allah’ım inşallah bir aksilik olmaz sabaha kadar dua ettim falan filan ...” (Katılımcı 4)

“... ondan ee şunu duydum kınaya bir gün kalaya kadar Allah’ım inşallah bu iş bozulur diye dua ettiğini ağzından kaçırdı” (Katılımcı 11)

d. Müdahaleci Baba

Katılımcı 2 ve Katılımcı 12 tarafından müdahaleci bir baba profili tarif edilerek aktarılmıştır.

“... il dışına üniversiteye ben de göndermem herhalde beni babam göndermek istememişti ... Şöyle ki babam o zaman bir şey söylemişti ben dedi 50 küsür yaşıdayım ben bilmem kaç yaşında bir adam dedi benim arkadaşım dedi şimdi zile basınca dedi kalk hadi gel camiye gidelim dediğinde gidiyorsam kalk hadi gel kahveye gidelim kafeye gidelim dediğinde gidiyorsam 17 yaşında bir kız çocuğu ya da erkek çocuğu hayli hayli gider demişti ...” (Katılımcı 2)

“... özellikle babamla inanılmaz yakın bir ilişkim vardı ama daha sonrasında ee babamın ee nasıl deyim size kıskanç bir yapısının olmasından dolayı bunu gençken annemde çok u ceremesini çekmiş ben hani büyüüp serpildikçe ve ergenlik sürecine girdikten sonra ee sosyal hayatımla alakalı bana çok fazla kısıtlama getirmek istedi işte dışarıya çıkamazsın onunla görüşemezsin bunu yapamazsın gibi o süreçte de bu durum benim çok mizacıma ters olduğundan dolayı babamla inanılmaz derecede çatışmalar yaşamaya başladım ...” (Katılımcı 12)

e. Müdahaleci Anne ve Baba

Katılımcı 4 ve Katılımcı 9 tarafından müdahaleci bir anne-baba profili tarif edilerek aktarılmıştır.

“... hani bitir okulu bitirdim ama istediğim sektörde çalışmama da izin vermediler ... okulda bir tiyatro grubu kurulmuştu ee mesela ona katılmak istedim hayır ders çalış ne işin var dediler ...” (Katılımcı 4)

“... sadece işte ben küçükken mesela çok arkadaşlarımla küçükken dediğim işte ortaokul lise dönemlerinde arkadaşlarımda kalmayı çok isterdim işte hani onlarda işte bugün bizde kal vs. onlar hep şey derdi onlar bize gelsinler hani biz de kalın sen gitmede onlar bize gelsin hani orada birazcık ee tartışabiliyorduk hani niye hep onlar geliyor ben gitmiyorum diye ama zaten işte liseden sonra özellikle de işte üniversiteye başladıktan sonra ee yani onlarda hani artık algıladılar büyüdüğümü ...” (Katılımcı 9)

4. Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Fazla Olan Tek Çocuk

Katılımcı 1, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 8, Katılımcı 9 tarafından çocukluk döneminde ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde baba ile yapılan paylaşımların daha fazla olduğu aktarılmıştır.

“... daha küçüklüğümü düşünürsem babam iletişim hep daha yüksekti annem birazcık daha hayırcı kısım annemle her zaman mesafem var biz yani biri bana anneni mi daha çok seviyorsun babanı mı diye sorduğunda çocukken herkesin karşılaştığı soru benim cevabım çok netti hani direkt baba diyebiliyordum belli bir yaşa kadar ...” (Katılımcı 1)

“... babam mesela sevgisini gösterebilen bir adamdı annem hala sevgisini gösteremez ama tabi bu sevmiyor anlamına kesinlikle gelmiyor anne daha otoriterdi daha ee kısıtlayıcıydı baba daha rahat bırakan ee daha ilgili o şekildeydi canınız bir yemek istedi anında onu yapar yedirir işte ee ne istiyorsanız anında yapıp getiren bir kadın ama soğuk ve otoriteyle, baba da daha sevecen yaklaşmış dediğim gibi hani babamla ben arkadaş gibiydim çocukluğumda ... ilk regl olduğumu bile babama söylemiştim ben çünkü yatak batmıştı babamla birlikte temizlemiştik ...” (Katılımcı 6)

“... mesela bir hata da yapsam beni karşısına alıp konuşan bir babaydı annem de öyleydi ama annem dediğim gibi dominant yapıya sahipti biraz daha sert mizaçlı bir insandı biraz daha hani ceza hani dayak değil de ceza yöntemine başvururdu işte istediğimi almazdı ya da işte bir yere gitmek istediğim zaman ee izin vermezdi yani kuralları kural koyardı babam öyle değildi babam çok ee anlayışlı yani dinlerdi beni alır karşısına dinleyen bir babaydı ...” (Katılımcı 7)

“... annemle ilişki sürekli arkadaş gibiydi u ama çok güzel sınırlar korunuyordu babayla çok daha fazla samimiydik çok fazla paylaşımlarım vardı aslında baba arkadaş gibiydi benim için ee kardeş gibi arkadaş gibi çocukken böyleydi fazla ilgili alakalı ... babayla ee hani ayıp, günah ay olmaz değil sınır ihlali değil bu ama

istediğimi konuşabilir istediğimi paylaşabilirdim mesela ee işte ilk sevgilimi babamla paylaşmışımumdır ... babayla aramdaki bağın daha farklı olduğunu düşünüyordum şu noktada beni daha iyi anladığını hayat görüşünün daha geniş olduğunu hissederdim ...” (Katılımcı 8)

“Anne babamla ilişkim küçükken çok iyiydi şimdi de iyi tabii ki ama her zaman babamla bir tık daha iyi olmuştur düşündüğümde çünkü hani babam gerçekten küçükken de hani şu an da bana davranışı küçükken nasılsa şimdi de öyle açıkçası hani benim evli olmam vs. pek bir farkı yok hani şu an bana küçükken nasıl sesleniyorsa şimdide öyle sesleniyor ... babam bana özellikle çok düşküncü çocukken şu anda da hala öyle dediğim gibi ...” (Katılımcı 9)

5. Zamanla-Yaşantıların Değişmesiyle Farklılaşan Ebeveyn İlişkileri

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen annelerin çocukluk dönemlerinde ebeveynleri ile kurdukları ilişkilerde babaları ile paylaşımlarının daha çok olduğu, ilerleyen yaşlarda ise anneleri ile olan paylaşımların arttığı ve zorlu yaşantılar sonrasında anne-kız ilişkisinin güçlendiği aktarılmıştır ve bu perspektifte bir inceleme yapılmıştır.

a. Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Çok Olan Tek Çocuk-Büyüdükçe Yakın Olunan Anne

Katılımcı 1, Katılımcı 5 ve Katılımcı 7 tarafından çocukken babaları ile paylaşımlarının daha çok olduğu, ilerleyen yaşlarda ise anneleri ile paylaşımları artarak annelerine daha yakın olmaya başladıkları aktarılmıştır.

“... çocukluğum çok fazla babacı olarak geçti birazcık daha akli selim olduktan sonra anneme düşkün olmaya başladım ki ... annem de ee her zaman hep yanımdaydı şimdi annem hala çok yanımda her şeyimde hala çok yanımda dediğim gibi babamla çok uzun bir süredir görüşmüyorum hani onda da boşanma döneminden sonra babam şehir dışına taşındı bu mesafeler sıkıntı bizim için ... babam benim her şeye izin verirdi kızım ben sana güveniyorum her şeyi yapabilirsin ortaokulda da böyleydi lisede de böyleydi ee ortaokulda bazı arkadaşlarım işte babam izin vermez çıkamam babam izin vermez yapamam deyince şey düşünüyordum beni acaba sevmiyorlar mı, o yüzden mi her şeyime izin veriyorlar ...” (Katılımcı 1)

“... annem birazcık daha kuralcı olduğu için çocukların çok hoşuna gitmez babam birazcık daha kıyamayan taraf işte yapsın etsin olsun diyenlerdendi ama annem

birazcık daha kuralcı olduğu için babamla küçükken daha çok anlaşabilirdim çünkü o biraz daha yaramazlığa afacanlığa elverişliydi evde o yüzden hep birbirimize bir oyun halindeydik ... ama annemle büyüdüğüm zaman daha iyi anlaşmaya başladım çünkü annem artık sırdaşım yani ya da bir şeyim olduğu zaman arkadaş gibi oturup konuşabildiğim bir insan ... küçükken babam daha çok arkadaş gibiydi büyüyünce annemle arkadaş gibi oldum ...” (Katılımcı 5)

“... babamla paylaştım yani erkek arkadaşımı bile babama söyler anlatırdım anneme söylemezdim mesela ee babamla her şeyimi paylaştım arkadaşlarımı da babamla paylaştım babam yumuşak bir ee naif bir adamdı kızmazdı şu an ki durumda da babamla biraz daha tabii ki yaşla alakalı biraz daha tabi ee biraz daha tabi babaya düşkünlüğüm çok fazla ama tabi konuşma konusunda biraz daha resmiyiz anneme şu an anne daha iyi anladığı için beni çünkü benim şu an eşimle bir ayrılma problemim var bir boşanma durumumuz var tabi anneye şu an şeyimiz daha yakın daha iyi beni anladığını düşünüyorum yani annemin ...” (Katılımcı 7)

b. Zorlu Yaşantılar Sonrası Güçlenen Anne-Kız İlişkisi

Katılımcı 1, Katılımcı 5 ve Katılımcı 11 tarafından ilerleyen yıllarda yaşantıların getirdiği zorlu deneyimlere bağlı olarak anne-kız ilişkisinin güçlendiği aktarılmıştır.

“...benim hayatıma annem muhtemelen ergenlikten sonra dahil oldu ben annemle ilgili bütün anılarım bütün hissettiklerim her şey belki 16-17 yaşından sonra hani baya artık bilinçlendim ee işte aile kavramını biliyorum zaten dağılmış bir aileyiz ondan sonra ee babam hayatımdan tamamen çıktıktan sonra annem benim hayatımda fazlaca yer etti sanırım çünkü 16 yaşında annemle babam ayrıldı babam şehir dışına yerleşti ben annemle tamamen baş başa kaldım bizim anne kız ilişkimiz muhtemelen ondan sonra güçlendi çünkü ondan öncesini gerçekten hatırlamıyordum onu fark ettim ama ondan sonrası da ee anne kız ilişkisinden daha öte bir şey oldu o benim en yakın arkadaşım yani her şeyimde ilk o arayıp ilk ona söyleme ihtiyacı hissediyorum bütün üzüntüm, mutluluğumu ...” (Katılımcı 1)

“... baba bir şekilde hayatını kurmuş oluyor bu eş, evlilik işte ne ise ama annem hiç evlilik yapmadı ondan dolayı ne oluyor ee bir tık daha onunla zor zamanlarında ihtiyacı olduğunu hissediyorsun onun yanında olmuş oluyorsun e bundan dolayı da bu duygusal paylaşımları güçlendiriyor istemsizce o yüzden annemle bu konularda daha farklı daha fazla şeyler yaşıyorum çok babamla duygusal şeylere giremiyoruz zaten

diyorum ya hani (gülümseme) hemen birbirimize çıkış falan yapıyoruz ...” (Katılımcı 5)

“... o öyle diyor ben tam tersini diyorum ya da ben böyle diyorum o tam tersini söylüyor hani bizim aramızda ciddi bir iletişimsizlik vardı ee şöyle söyleyeyim ee şu anda da var ama eem özellikle ee anksiyete atağı yaşadıktan sonra e annemde bu konuda u daha hani tolöre edebilir bir ee hal almaya başladı bu durum hani en azından dinliyor beni anlamaya çalışıyor onu fark ediyorum ama çocukken tamamen e şeydi yoktu iletişim şu an da daha iyi” (Katılımcı 11)

6. Ebeveyn Beklentileri

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen annelerin ebeveynleri tarafından; ilerleyen yıllarda daha fazla vakit geçirmek isteyen anne, çocuğunun ayakları üzerinde durması ve ebeveyninin istediği gibi davranması beklentisi incelenmiştir.

a. Zamanla-Yaşantılar Değiştikçe Daha Fazla Vakit Geçirmek İsteyen Anne

Katılımcı 1 ve Katılımcı 5 tarafından her ikisinin de anne ve babasının boşanmış olması neticesinde ilerleyen yıllarda bu değişen yaşantılarla birlikte daha fazla vakit geçirmek isteyen bir anne aktarılmıştır.

“Annem G.’ de oturuyor ben B.’ de oturuyorum he aramızda bir 30-40 kilometre var ve sürekli gidip gelmek gerçekten zor annem ee ilk evlendiğim dönem G.’ de oturuyordum ben de anneme çok yakın yürüme mesafesindeydim haftanın belki 5 günü falan görüşüyorduk sürekli gidip geliyordu bu kadar uzağa taşındıktan sonra haftada 1 kere görüşebiliyoruz hep isyan ediyor çok uzağa gittin gelemiyorum çok uzağa gittin gelemiyorum diye ... her gün anneme konuşuyorum ee hafta da bir gün görüşüyorum hayatımdaki her noktayı her şeyin muhabbetini yapıyoruz bu kadar çok konuşunca çünkü bir müddet sonra konu bitiyor...” (Katılımcı 1)

“... annem de istemsizce ayrılık yaşadı kaç yıllık kaç yıl oldu ee bundan dolayı ne oluyor o da bütün hayalini bütün ee yapabileceği planları benim üzerime kuruyor aslında yani o daha fazla ilgi üzerine bir şeyler bekliyor ... evliyim ama bir boşanma süreci gibi bir durum yaşıyorum da ondan dolayı da bir süre annemin yanıdayım yani bundan dolayı da annem şimdi aynı evde olduğumuz zaman ee ne bileyim kahveye en basit şeylere işte tek olduğu için çokta arkadaş ortamı olmadığı için işte kahve içmekten tutup dışarı çıkabileceğimiz kahvaltıya kadar böyle her şeyin hayalini benimle kuruyor ...” (Katılımcı 5)

b. Ayakları Üzerinde Duracak Tek Çocuk

Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 9 ve Katılımcı 11 tarafından ayakları üzerinde duracak ve sorumluluklarını alacak tek çocuk olmaları yönündeki ebeveyn beklentileri aktarılmıştır.

“... annem hep ayakları üzerinde duran güçlü bir kadın olmamı isterdi muhtemelen hala da bunun için çok destekleyicidir her anımda arkamdadır çocukluğumdan beri onu hissederim hala da hissediyorum” (Katılımcı 1)

“Çalışmamı çok istiyorlar onlar şu an benim çalışmamı çok istiyorlar ama hani kendileri için benden çok bir şey istemiyorlar yani çocuklarım büyüyüp tekrar iş hayatıma devam etmem ... Kendi ayaklarım üzerinde durabilmem çünkü öyle bir ailede büyüdüm” (Katılımcı 3)

“İşte benim okumamı okumamı meslek sahibi olmamı çok istediler onu yaptım okudum meslek sahibi oldum aslında hiç evlenmeyi düşünmüyordum ruh olarak, evlenmemi de çok istediler işte torunumuz yok diye evlendim torunları da oldu herhalde bunlar onları kendince mutlu etti yani en büyük istekleri benimle ilgili buydu ...” (Katılımcı 4)

“... sadece kendi ayaklarım üzerinde durabileceğim iki gün sonra Allah korusun onlar olmadığı zaman ee bir çöküntü yaşamamam adına hep ee bu tarz konuşmalar bu tarz istekler oldu ...” (Katılımcı 5)

“... okul bitirmem üniversite okuyamadım sadece babam üniversiteye gitmemi de istiyordu ama o dönemde maalesef şartlardan dolayı olmadı yani istedik tabii ki erken yaşta evlendim ona çok üzüldüler hani çalışacaktım kendi ayaklarım üstünde duracaktım babam hep şey söylemiştir oku çalış kendi ayağının üstünde dur annem de aynı şekilde ama ben onları biraz hayal kırıklığına uğrattığım için sonra da boşandıktan sonra zaten mecburen çalışmaya ve ayak üstünde durmaya başladım ...” (Katılımcı 6)

“İstekleri yani her zaman hani benim kendim için yani kendi ayakların üzerinde dur hani biz zaten tabii ki her zaman senin yanındayız ama yarın bir gün biz olmayacağız kendine yetebilecek bir şekilde hani eğitimi devam ettir hani hep bunu söylerdi annemle babam açıkçası o yüzden hani öğretmen olmamı da çok istediler hani işte bilirsiniz bayanlar için en iyi meslek öğretmenlik muhabbetleri hani hep bunu temenni ettiler şimdi tabii ki olduğum konumdan mutlular memnunar .” (Katılımcı 9)

“... annem ee sürekli okumamı istedi sürekli okumalıyım ama hiç bitmemeli okul hayatı yani en üst seviyeye nasıl geliniyorsa okuyarak o seviyeye kadar gelmeliyim hala da o beklentisi var benden u mesela çocuğuma bakmak ona zaman zaman zor geliyor şu an annem annem bakıyor ben isteyken ama okul mevzu bahis olduğunda ee yüksek lisans yapacağım dedim ee tamam yap ben gerekirse sürüne sürüne gelirim bakarım İ.’ e (kızı) ama sen yeter ki yap yeter ki git böyle bir beklentisi oldu hep annemin ama bu u ben de tamamen ters etki yarattı ben de başarısızlık başladı özellikle sınavlarda ee çok büyük stres yaşadım heyecan yaşadım sınavlarda başarısızlık u meydana geldi ...” (Katılımcı 11)

c. Ebeveynin İsteddiği Gibi Davranması Gerektiğini Hisseden Tek Çocuk

Katılımcı 2, Katılımcı 4, Katılımcı 7 ve Katılımcı 8 tarafından ebeveynlerinin kendi istekleri doğrultusunda davranması gerektiğini hissettiği aktarılmıştır.

“... içine kapanık bir çocuktum arkadaşlarımla bile ortaokula kadar ortaokul yıllarına kadar pek konuşmazdım ben u işte çok konuşkan bir yapıya sahibim ama u mesela bana hiç yapma yapmasana niye öyle yaptın dendiğini ben hatırlamam işte iş ilerleyen yıllarda yani çok çocukluk değil de hani ilkokul değil de işte u daha ilerleyen yıllarda şöyle bir bakıldığında annem şöyle bir baksa bana yeterdi babamın hiç öyle bakmasına bile gerek yoktu bilirdim zaten yani hata yapmamam gerektiğini ...” (Katılımcı 2)

“... bütün mezun arkadaşlarım 88’ de mezun olduk 89’ da herkes çok iyi yerlerde iş buldu ben devlet dairesine girdim çünkü babam öyle istedi ... işe başladım korkunç bir ortam geceleri 12’lerde 1’lerde geliyorsunuz eve muhasebede çalışıyorum midem sarktı hasta oldum ay diyorum ben burada çalışmak istemiyorum arkadaşlarım işte gazete ilanıyla iş buldular babam diyor ki hayır devlet dairesinde çalışılacaksın dayanaksın ... aslında hiç evlenmeyi düşünmüyordum ruh olarak, evlenmemi de çok istediler işte torunumuz yok diye evlendim torunları da oldu herhalde bunlar onları kendince mutlu etti yani en büyük istekleri benimle ilgili buydu ... kedi buluyor tedavi ettiriyorum işte bir şeyler yapıyorum onları hep yapıyorum da bu kedi bir haftalıkta buna çok emek verdim diye karada bir kedi çokta tatlı bir kediymi dedim ki ben bunu da alayım dedim annem kıyamet kopardı ‘ya o kedi ya ben’ dedi ve ben o kediyi vermek zorunda kaldım öyle dediği için ... ee sonra ben o kediyi vermek zorunda kaldım o kedi bak şu an bile gözlerim doldu ee o kadar üzüldüm ki o kediyi verince böyle psikolojim falan bozuldu ...” (Katılımcı 4)

“... anneme babama ben 41 yaşımdayım nereye gidersem gideyim onlara söylüyorum haber veririm asla ee üzülmemeleri kırılmaları (kırılmamaları) için ...” (Katılımcı 7)

“... genelde hep çözümlüyorduk yani herhangi bir şekilde zorluk yaşamıyordum ee şu anda ee zorluk yaşıyor muyum iletişimde ya beni anlamadığını düşündüğüm noktalarda anlaşmazlıklar ya da aynı noktaya bakmadığımız durumlarda sırf kırılmasın gücenmesin diye e bunu söylemediğimden dolayı kendimi kırdığımı kendimi saygısız davrandığımı hissettiğim oldu ... annemin en büyük hatırladığım lafı şey derdi yani benim bir kızım var ama on tane erkeğe bedel hem sevgi hem saygı hem bu cümlelerin içinde gurur duyma bunun altında da işte benim orada ee takındığım sorumluluklarım ben güçlü olmam gerekiyor ee hiçbir şekilde yaşadığım şeyde eyvallah dememem gerekiyor üzülsem bile belli etmemem gerekiyor sorumluluklarını yükledi ...” (Katılımcı 8)

7. Anneden Ayrışmaya Çaba Gösteren Tek Çocuk

Katılımcı 4 ve Katılımcı 11 tarafından annelerinden ayrışıp kendi aldıkları kararlar doğrultusunda davranmaya yönelik bir çabalarının olduğu aktarılmıştır.

“... duygusal bazen ajitasyon yapıyor ama ben onları çok dikkate almıyorum yani ee yani bütün isteklerini karşılıyorum zaten hani ee yaş olarak da sağlıklı bir bünyesi var işte bir alışverişini yapıyorum hafta da 2-3 gün uğruyorum ayda en az 1 kere gelip 3-5 gün bizde kalıyor torununu özlüyor falan filan yani aslında bence mutlu yani yalnız şu da var tabii ona kalsa ha belki sürekli bir arada olmamızdan da mutlu olabilir yani ama şu an o aşamada değiliz yani ister bence hani söylemese de bunu isteyebilir ama u şu an o noktada değiliz yani hani belki ileride daha kendi başına ihtiyaçlarını karşılayamazsa o zaman ancak yanıma birlikte olabiliriz ... yine ee kendince bir şeyler yapmaya çalışıyor ama artık ben o modda değilim yani yine hani onu üzmemeye çalışıyorum ama ee kendime artık müdahale ettirmiyorum tabii ki hayatıma ettirmiyorum artık yine de bazen hiçbir şey söylemiyorum bazı şeyleri ona anlatmak istemiyorum çünkü yine bir yorum yapar keyfimi kaçırmam diye hani diyelim ki gece 11’ de beni aradı dışarıdayım arkadaşşımdan geliyorum demiyorum mesela arabadayım diye ...” (Katılımcı 4)

“Geçmiş dönemde ee annemle her konuda her konuda paylaşımımız vardı hatta ee anlaşılmıyorduk iletişimimiz iyi değildi ama ee her şeyi hani affedersiniz tuvalete gitsem anlatırım derler ya öyleydi her şeyi evlendikten sonrada böyle devam etti hemen

mesaj atardım konu ne olursa olsun mutlaka onun fikrini alırdım ya da ona anlatırdım bir nevi aslında eem kardeş yerine onu koymuş olabilirim hani derdimi ya da ne bileyim sıkıntılarımı ya da mutluluklarımı her şeyi aklınıza gelebilecek her şeyi paylaştığım bir ee mecra halindeydi annem ee ama son üç senedir ee bunu yapmıyorum çünkü ee dediğim gibi terapi de alıyorum zaten ve bunun yanlışlığının farkına da vardım kendim ee daha da iyi hissediyorum şu an kendimi biraz uzaklaştım çok iç içeydik iç içe gömülmüş bir haldeydik annemle ama şu an da ee mesela şu anda u genelde İ. (kızı) ile ilgili u konularda daha çok iletişim kuruyoruz mesela önemli bir karar alacağım zaman anneme danışma ihtiyacı duymuyorum ee kocamla daha çok istişare yapıyorum ...” (Katılımcı 11)

C. Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi

1. Planlı Hamilelik

Katılımcı 2, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 9, Katılımcı 10 ve Katılımcı 12 tarafından tek çocuk annelerin hamilelik sürecinin planlı olduğu aktarılmıştır.

“... ben hani 3-4 sene sonrası istiyordum aslında 31 yaşımdaydım sonra dedim ki 31 yaşımdayım 35 olacak bir de dedim kardeş yaparsak aman olsun artık (gülümseme) 6 ay olmuştu evleneli ...” (Katılımcı 2)

“Başı tek çocukluğa geliyor ben hep çok çocuğum olacak ve ben hemen anne olacağım derdim gerçekten de öyle oldu yani ben hemen anne oldum ... hep istiyordum evleneceğim ve anne olacağım diyordum bu benim çocukluğumdan gelen bir şey bu zaten ilk çocuğum için aslında hani ben evlenir evlenmez anne oldum buna karar vermem gerekmedi ...” (Katılımcı 3)

“... yo plansızdı ama hani plansızdı ama aslında bir yerde bir yandan da planlıydı evlenmişsin çocuk yapacaksın işte yani başka kaçarın yok ...” (Katılımcı 4)

“Anne olmaya nasıl karar verdim ya ben zaten ee tek çocuk olduğumdan dolayı hep kalabalık aile özlemim vardı hep evleneyim de bir sürü çocuğum olsun ee o ne bileyim çok olsun yani olabildiğince olsun falan diyen düşünenlerdendim ama tabi anne olduğun zaman o fikrin değişiyor şu konudan değişiyor çünkü sorumlulukların vicdani boyutu onları yetiştirebilme e bu tarz ee kuruntular sıkıntılar ee kafada istemsizce düşünceler oluşuyor ... ee çocuğum olsun bir tane de kardeşi olsun

kardeşsiz olmaz tek çocukluk çok kötü bir şey diyordu o yüzden kardeş hep düşünüyordum o silinmedi kafamdan ...” (Katılımcı 5)

“... ilk ee oğlumda şey oldu işte 4 yıl sonra oldu oğlum onu çok hani ilk çocuk olduğu için çok isteyerek ama hani uzun süre bekledikten sonra olan bir çocuğu ikincisinde de oğlumu göremediğim için evlenip hamile kaldım kız istiyordum zaten hani çocuk olarak Allah’ da bana nasip etti bir de kızım oldu ikisi de planlı hamilelikti” (Katılımcı 6)

“... biz evlendikten 1 sene sonra çocuk sahibi olmaya karar verdik e zaten bizim eşimizle eşimle çok uzun bir sevgililik dönemimiz oldu ee ben lise 1’ e gidiyordum ee ilk görüşmeye başladığımızda ...” (Katılımcı 9)

“Anne olmaya nasıl karar verdim ee çocukları çok seviyorum ee zaten hani belli bir yaşa da sahip olduğum için o süre zarfında 28 yaşında anne oldum tabi 28 yaşımı geçmiştim hatta hani ee 1 senelik evliydim hamile kaldığımda zaten eşimde hayatımda çok uzun sürelerdir hayatımda olan kişi normalde 9 senelik evliyiz ama biz ı 15 senedir birlikteyiz onunla birlikte hani ee çocuk yaparken de karşısındaki insanında ee artık kendim kadar güvendiğim bir insan ben neysem o da o olduğu için ...” (Katılımcı 10)

“... ee yani açıkçası işte eşimle beraber yurtdışında uzun süreler seyahat ettiğimiz için tam bir yerleşik hayata geçememiştik ee o yerleşik hayata geçtikten sonra da eşim mutlaka ı hani daha fazla geciktirmeden ee çocuk istiyordu ı ya ben ben de ona ayak uydurarak o şekilde yola çıktık yani anne olmaya ...” (Katılımcı 12)

2. Planlanmamış Hamilelik

Katılımcı 1, Katılımcı 7 ve Katılımcı 8 tarafından tek çocuk annelerin hamile kalmayı düşünmedikleri ve beklemedikleri bir zamanda çocuklarının olduğu aktarılmıştır.

“İlk çocuğum sürpriz bir hamilelik oldu yani beklediğim bir durum değildi bir senelik evliydim herhalde ve birkaç sene daha hiç düşünmediğim bir durumdu ve hamile olduğumu öğrendiğimde böyle çok üzülüp çok ağladım ben nasıl bakacağım hiç bilmiyorum ee zaten 23 yaşında evlendim 24 yaşında anne oldum hani benim için çok küçük bir yaştı hani hiç hayatımın planında olmayan bir durumdu ...” (Katılımcı 1)

“... ben işte 18 yaşında evlendim evlendiğim ilk gün hamile kalmışım yani öyle bir kararla alınmış (gülümseme) bir karar değildi hani evlendiğim gün hamile kaldığım

için işte çocuktuk kimse işte hani işte onda çok büyük bir sıkıntı yaşamıştım ...”
(Katılımcı 7)

“Aslında karar vermeden oldu (gülme) ee iki anneliğimde ilkinde karar vermeden oldu ikincisi de bir göğüs kanseriyle savaşıırken ee eğer ikinci bir çocuğu yaparsam işte göğüs ve rahim kendini yenilermiş bu noktada biraz işte zaruri gibi oldu ee çok şükür atlattık onu da işte iki kızımda bir mucize oldu benim için onu da evet planlıydı ama işte zorunlu planlı gibi düşünün bu şekilde karar vermiş olduk yani ...” (Katılımcı 8)

3. Zorlu Geçen Hamilelik

Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 4, Katılımcı 7 ve Katılımcı 8 tarafından hamilelik sürecinin zorlu geçtiği (bulantı, migren atakları, kanamanın olması gibi) aktarılmıştır.

“Hamilelik çok zor gerçekten zor ilk 3 ay benim çok mide bulantılı geçiyor yani böyle kusmaktan gerçekten tuvaletten çıkamadığım asla yemek ekmek yiyemediğim bir süreç ağıyorum bitmeyecek falan zannediyorum açım ben yemek yemek istiyorum gibi sadece çubuk krakerle yaşıyorum tam o geçiyor 2. trimesterde tamam diyorum rahatım hadi her şey güzel 7. 8. aya kadar ondan sonra da çok şiştiğim için bu sefer ee hareket kabiliyetim bitiyor ...” (Katılımcı 1)

“Ben ee migren hastasıyım ee migren ataklarım vardı zaman zaman ... çok zorlandım bu gebelikte ee işte migren ve mide bulantısı ve o kadar mide bulantım vardı ki bu kemoterapi alan hastaları ee içtiği kullandığı ee ilaçla artık durdurmaya çalıştık mide bulantısını falan ee 3 ay falan doğru düzgün yemek yiyemedim ...” (Katılımcı 2)

“Kötü geçirdim (gülümseme) kötü geçirdim çünkü hamile olduğumu öğrendim sonra benim kanamalarım oldu birkaç doktora gittik doktor muhtemelen bebek düşecek dedi çok üzülmüştüm hani vicdanen sanki bir canlının hayatı sonra istirahat ederek geçirdim rapor aldım çalışmadım bir 7-8 ay çocuk olana kadar ama baya bir şey oldum ay bir şey olur mu olmaz mı o ilk aylar baya bir stresli geçti bende hani düştü düşer mi falan diye ... dışarıda çok hareket edemedim onlardan mahrum kaldım o anlamda dinleniyorsun sanki ben hastalıklmış gibi geçirdim ...” (Katılımcı 4)

“... M.’ deyken de (kızı) 6 aylıkken bir düşük tehlikesi yaşadım ee bir süre hastanede ee kaldım işte evde de kaldım yatmam gerektiğini söylediler bu çocuk kaybetmemem için ama u eşimin ailesi biraz sıkıntılı bir aile olduğu için yatmama çok müsaade etmedi işte gözüme batıyorsun bilmem ne filan laflar böyle yani ben

neredeyse 9. aya girer girmez doğurdum diyebilirim yani baya bir şey oldu he hamileliğim evet u biraz sıkıntılı geçti ...” (Katılımcı 7)

“İki hamileliğimde çok çok zor geçti ikisinde de ee ilkinde özellikle çok zor geçti ilk üç ayım çok zor geçti ee çalışıyordum ee haftanın 5 günü 4 günü falan hastaneye kaldırılırdım yani inanılmaz zor geçti ee ikincisinde de işte yüksek tansiyon vs. olmuştu işte stres işte suyum gelmesi vs. iki hamileliğimde zor geçti açıkçası süreç zordu ...” (Katılımcı 8)

4. Rahat Geçen Hamilelik

Katılımcı 5, Katılımcı 9, Katılımcı 10 ve Katılımcı 11 tarafından hamilelik sürecinin kolay ve rahat geçtiği, süreçten keyif alındığı aktarılmıştır.

“Ya ben hamileyken sadece bir üç aylık süreçte çok sıkıntı çektim midem çok aşırı bulandı onun dışında hamileliğim çok keyifli geçti yani ben aslında yani hamile gibi de değildim hiç aynı hamilelik o kadar rahattı ki bazen hamile olduğumu bile unutabiliyordum yani hani ee mecazi anlamda diyorum tabii ki ama o kadar kızım da sadece ee mide yanması son aylarımda çok yaşamıştım onun dışında gayet ee güzeldi o şekilde” (Katılımcı 5)

“Hamilelik sürecim çok güzel geçti yani hiç, bir kez bile midemin bulandığını bile hatırlamıyorum gerçekten bana hiçbir olumsuz etkisi olmamıştı ...” (Katılımcı 9)

“Hamilelik sürecimde hiçbir şekilde zorluk yaşamadım çünkü çok rahat bir hamileliğim vardı benim için ...” (Katılımcı 10)

“... ben ee anksiyeteye birlikte ee aynı zamanda İBS hastasıyım irritable bağırsak sendromu yaşıyorum ee bu anksiyete ataklarını yaşamadan önce vardı ben de hatta çocukluğumdan beri vardı bu İBS atakları ee ben hamile kaldığımda direk aklıma bu geldi şimdi hamilelik mide bulandırır u hani mide rahatsızlıklarına yol açar ben ne yapacağım zaten midem zaman zaman kötü oluyor diye ama inanır mısınız hamileliğim boyunca bir kere bile midem bulanmadı (gülümseme) bir kere bile kusmadım ee çok rahat bir hamileliğim vardı ...” (Katılımcı 11)

5. Yetersizlik Hissettiren İlk Deneyimler

Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 9 ve Katılımcı 10 tarafından bebeğin sorumluluğunu alıp ilgilenmenin başlangıçta zor olduğu aktarılmıştır.

“... İlk kızım da çok zordu dediğim gibi ufak bir rahatsızlığı vardı ve ee yumuşak damak yarıklığı ile dünyaya geldi ee ameliyat olması gerekiyordu ememedi ememediği

için kendimi suçladım ee o şekilde doğmuş olduğu için kendimi suçladım ee yani ileride konuşma problemi yaşayacağını düşündüğüm için ee üzüleceğini düşüneceğim için arkadaşlarından zorbalık göreceğini düşündüğüm için konuşamadığı zaman diye çok suçladım zor geçti ama sonra ilk altı aydan sonra bunlar geçti çok şükür gayet sağlıklı şu an ...” (Katılımcı 3)

“... ee uykusuz kalıyorsun günlerce gecelerce ee çocuk ağlıyor istemsizce şimdi bilmediğin için loğusalık falan derken ben bakamıyor muyum düşüncelerine giriyorsun acaba iyi bir anne değil miyim istemsizce böyle düşüncelerin oluyor çok çocuğu yani oğlumla ilk o deneyimim olduğu için oğlum o oğlum ağlardı bebektir ben yanında ağlardım oğlum ağlardı ben ağlardım işte ben iyi bir anne değil miyim işte susturamıyorum bakamıyorum ...” (Katılımcı 5)

“ben tek çocuk olduğum için hani rahata açıkçası biraz alışkınım hani dışarıdan bakıldığında öyle çocuk olunca tabii ki bir afalladım açıkçası hani ne oluyoruz hiçbir şey yapamıyorum tek başıma vs. ... doğumdan sonrada ee emzirme noktasında çok sıkıntı çektim ben hastaneye yatışım falan oldu ... ilk 5 aylık süreçte yani ben ee iptal dim (gülümseme) öyle söyleyeyim hani çocuğuma gerçekten ... hani o süreçte ee oğlumla ilişkimizde biraz ee hani şunu söylüyorum keşke hani o kadar acım olsa bile evet ee keşke hani çocuğu hiç kucağımdan indirmeseydim o süreçte bile hani ee biraz açıkçası o noktada pişmanlık yaşıyorum ama bilmiyorum tabi acılarım geçtikten sonra böyle düşünüyorum ama hani sonrasında daha iyi bir ilişkimiz oldu” (Katılımcı 9)

“... doğumdan sonra ee annem babam yanıma gelmişti annem kırkım çıkana kadar yanımda kaldı sonrasında biz İ.’ a geldik annemle bir 15-20 gün daha kaldık ve ben sonra B.’ ya dönmek zorunda kaldım H. (kızı) ile tabii ki ii H. (kızı) ile döndüğümde ben tek kaldım 2 aylık olmuştu neredeyse ve tabii ki benim bunalımlarımın başladığı zamandı hep istedim ki hani şey olduğunda kafam sıkıştığında bir dara geldiğimde hani annemi arayayım çünkü 2 ay boyunca çok alışmıştım onunla birlikte olmaya ya annem oluyordu ya babam oluyordu evde hep bir yardımcım vardı sonrasında tabi ee çocuk bakmak nedir çocuk büyütmek nasıl bir şeydir tek başıma bunun üstesinden gelemediğim için bilmediğim için tabii ki çok zorlandım ama işte ta ki H. (kızı) ee 10 aylık 11 aylık olana kadar kendini daha çok ifade ettiği boyuta geldiğinde bizimde zaten H. (kızı) ile ilişkimiz çok farklı bir boyuta taşındı ...” (Katılımcı 10)

6. Zorlu Yaşantılar Sonrası Zorlu Geçen İlk Deneyimler

Katılımcı 2 tarafından vefat eden bir ebeveynin ardından hamile kalması ve bebeğini doğurması neticesinde sürecin psikolojik olarak zorlu geçtiği aktarılmıştır.

“... ondan sonra yani benim bir parçam olsun istedim ve o dönem de ben gerçekten psikoloji o psikolojim alt üstü sürekli ağlıyordum ve 9 ay hamileliğim boyunca annemin resmi göğsümde ben ağlaya ağlaya dünyaya getirdim çocuğumu ve annemin ölümünden 2 sene 2 gün sonra dünyaya geldi benim oğlum ... çok keyifliydi ama akşamları özellikle yani hava karardıktan sonra neden bilmiyorum çok çok duygusaldım aşırı duygusaldım yani sürekli işte annemin resmiyle işte hüüngür hüüngür ağlaya ağlaya uyuyordum yani uyumasam da annemin resmi göğsüm de işte oğlum 2 yaşında falandı 2-3 yaş arasında ee bir gün bir ara böyle uyuyamıyorum geceleri panik atak gibi ama değil panik atakta nasıl olur onu da bilmiyorum ... bir sabah kalktım eşim bacaklarına sarıldım ne olur dedim beni bir kliniğe yatır 3-4 gün ben uyuyayım kendime geleyim çocuğuma daha verimli bir anne olabileyim saçmalama dedi gittim işte ee doktora ee sonuç ee siz dedi acınızı hazmedemeden evlenmişsiniz ee ondan sonra bu yükü kaldıramadan dedi şey yapmışsınız u ev kadın olmuşsunuz evinizin kadını olmuşsunuz sonra anne olmuşsunuz bunların hepsi loğusalık depresyonu gibi bir şey ama katmerli yani ondan sonra 1-1.5 ay sonra toparlandım falan ayaktayım ayakta olmak zorundayım yapacak bir şey yok bir gün böyle rahatsızlandım eşim yok çalışıyor babam geldi diyor ki hadi giyin aşağı in doktora götür baba çocuk aa diyor doğru çocuk vardı değil mi diyor yani (gülümseme) hiç alışık olmadığımız şeyler ...” (Katılımcı 2)

Katılımcı 6 tarafından eş ile yaşandığı problemler neticesinde annelik deneyiminin olumsuz etkilendiği aktarılmıştır.

“İlk hamileliğim gayet rahat ve ee şey için de geçti huzur içinde geçti ikinci hamileliğim çok kötü geçti stresli ve ee kötü bir hamilelikti eşimden kaynaklı her şey vardı yani aklınıza gelebilecek şiddetin her türlü... kızım 6 yaşındayken çalışmaya başladım o zamana kadar dolu dolu bir annelik yaşadım işte 1 yaşından veya 7 yaşına kadar öyle söyleyeyim ee hayatımın birçok şeyini zaten oğlum benim yanımda değildi daha sonra geldi kızımın üstüne kurdum öyle söyleyeyim yani belki 2 yaşındayken boşanacaktım biraz daha sabretmek zorunda kaldım işte 6 yaşındayken boşanacaktım babasıyla yaşadığımız şeylerden dolayı çocuğu vermeyeceğini söyleyip biraz daha uzatmak zorunda kaldım hani 6-7 yaşına kadar gayet güzel şekilde ee bir sevgimi

verdim sevgisini de aldım ama daha sonrasında dediğim gibi dışarıdan kızımın belli bir yaşını kaçırdım belli bir dönemini kaçırdım oğlumu zaten komple gitti yani bir annelik yaşayamadım aslında ...” (Katılımcı 6)

Katılımcı 7 tarafından kalabalık bir ailenin içine çocuğunu doğurması neticesinde çevresinde sürekli müdahale eden kişilerin olduğu ve evladına annelik yapmasına fırsat verilmediği aktarılmıştır.

“... kalabalık bir ailedeydik ve hep benim elimden aldılar onu yani sadece uyutmak, karnını doyur altını temizle uyut ama hep onlardaydı o yüzden o ilk çocuğun şeyini algılayamadım ... ben kayınvalide kayınpederle beraber aynı evin içinde yaşadığım için altlı üstlü oturuyorduk ama hep beraberdik onun da ilk torunuydu ee sahiplendiler kendi çocuklarıymış gibi ben bakıcıymışım gibi hissederdim hep ondan sonra rahmetli kızım dünyaya geldiği zaman ben ona baktım ölene kadar yani o 1 ay 40 günlük dönemde benleydi o zaman anne olduğumu hissettim aslında çünkü o hep bendeydi ben baktım ben emzirdim ben ben uyuttum ben sevdim o arada kızıma mesela onlar aldılar yanlarına ... 40’ dayken bildiğin bakıcı gibi hissettim kendimi çünkü çocuk kafasıyla yaşıyorsun ee ufaksın bir şey bilmiyorsun elimden aldılar dediğim gibi sadece işte altına al karnını doyur işte uyut ama sevmeye geldiği zaman devamlı onlar bizim çocuğumuz diyorlardı resmen ismini bile onlar koydu ...” (Katılımcı 7)

Katılımcı 11 tarafından evladına beklemediği bir zamanda hamile kalması neticesinde onu kabul etmekte ve ona annelik yapmakta zorlandığı aktarılmıştır.

“... beklemediğim bir şekildeydi hatta ee ben bu haberi aldığımda bunu öğrendiğimde ee şok oldum ve sevinmedim aksine üzüldüm eşime söyledim eşimde aynı şekilde böyle bir biz hem şok olduk hem üzüldük yani beklemiyorduk hazır değildik istemiyorduk zaten neyse şu an da iyi ki o oldu tabii ki iyi ki var ama u ben u doğduğundan itibaren İ. (kızı) kabullenmekte çok zorlandım İ. (kızı) doğdu yanıma getirdiler İ. (kızı) beğenmedim yani ee geldi çok çirkin bir bebek hani düşündüm benden bu kadar çirkin bir bebek olamaz ee kabullenemedim ee kayınvalideme benzettim o daha da ee şey bir etki yaptı ben de iyice kabullenemedim ee işte bana benzemiyor daha çok eşime benziyor ... özgürlüğümün kısıtlanacağını hissediyordum yani çocuk olursa elim kolum bağlanacak ben eve hapsolurum tamamen ona kanalize olacağım ve ben bu duruma hiç hazır değilim hiç çünkü özgürlüğüme düşkün bir insanım e tek çocuk olarak büyümüşüm ... gittiğim yere karışanım yoktu hani sorgulayanım yoktu ailem bana güvenirdi istediğim zaman çıkardım istediğim zaman gelirdim gibi gibi e şimdi bunların hiçbirini yapamayacağım çocuk olunca eve

hapsolacağım işe başladığımda işe gideceğim koştur koştur eve gelmek zorunda kalacağım çünkü bakmak zorunda olduğum bir çocuk var dolayısıyla bu yüzden istemiyordum eşimde aynı korkuyla yapmak istemedi ama oldu iyi ki de oldu (gülümseme)” (Katılımcı 11)

7. Sorumluluk

Katılımcı 1, Katılımcı 8 ve Katılımcı 12 tarafından annelik deneyimi çocukla beraber gelen bir sorumluluk olarak aktarılmıştır.

“... bir şeyin hayatı size emanet siz yedirirseniz yiyor siz verirsiniz içiyor o duygu durumu ona göre yaşamak zorundasın ka yani üzgün olman bile onu ilgilendiren bir durum değil ya gerçekten bir çocuğun sorumluluğunu almak çok zor bir şeymiş ama dünyaya getirdik artık bakmak (gülümseme) zorundayım ee hayatım kısıtlandığı için bazen işte pişmanlık noktasına geliyorsun aman saçmalama diyorsun iyi olsunlar sağlıklı olsunlar ...” (Katılımcı 1)

“... bebeğin ağlama sesiyle o kadar büyük bir sorumluluk yüklendi ki bir şey yapmam gerekiyor da yapmıyormuşum hissi vardı çünkü o orada ağlıyor aslında bu normal bir süreç işte zaten hekimler onunla ilgileniyor ama inanılmaz bir sorumluluk ben bunu net bunu söyleyebilirim yani çocuklar hastalandığında dahi doktora hani ben ne yaptım da ya da ne yapmadım da hastalandıyı sormuş bir anneyim ee o yüzden anne demek benim için inanılmaz büyük bir sorumluluk yükü yani yük olarak değil ama çok ciddiye alınması gereken bir sorumluluk diyebilirim ...” (Katılımcı 8)

“Anne olmak ne anlam ifade ediyor of çok büyük bir sorumluluk ya işte benim için tek kelime karşılığı bu yani size bu dünyada verilmiş olan en büyük sorumluluk yani ee benim aklıma ilk gelen kelime ...” (Katılımcı 12)

D. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuk veya Çocukları ile İlişkileri

1. Arkadaş Gibi Olan Anne-Çocuk İlişkisi

Katılımcı 3, Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 6 ve Katılımcı 7 tarafından tek çocuk annelerin çocukları ile arasındaki ilişkinin arkadaş gibi olduğu aktarılmıştır.

“... dünyanın en mutlu olduğum yeri herhalde onların yanı benim keyifli, eğlenceli ee kızlar iyi ya (gülümseme) kızlar arkadaşım gibiler benim ya özellikle L. (büyük kızı) arkadaşım gibi ...” (Katılımcı 3)

“... kızımınla da konuşuyorum diyor ki anne olmalısın arkadaşım var zaten çünkü biz mesela evde anne kız gibi değiliz işte bir de ikimiz yaşadığımız için arkadaş gibiyiz hatta bazen o anne olabiliyor (gülümseme) ...” (Katılımcı 4)

“... çocuklarımla ben genelde şeyim arkadaş gibiyim eğlenirim, onlarla çocuklaşıyorum veya onlar bazen benden daha ciddi olabiliyorlar (gülme) oğlum ‘ya anne ne yapıyorsun’ falan yapma böyle şeyler dışarıdayız mesela ben bazen dans edebiliyorum bir şey olduğu eğlenceli yerdeyiz ‘anne ne yapıyorsun ya’ böyle yapma falan diyen birisi öyle yani arkadaş gibiyiz ve bazen ben çok fazla çocuklaşıyorum onlar bazen bana göre çok daha olgun olabiliyorlar ama genelde yani çocuklarıma olabildiğince anlamaya çalışıyorum hep bu yüzden baştan beri de hep şunu istemişimdir zaten hep küçük anne olmak çocuklarıma yaş farkı olmamasını çok istemişim ...” (Katılımcı 5)

“... kızımınla oğlumla her şeyi paylaşabiliyorum onlar benimle her şeyi paylaşıyorlar iyi veya kötü fark etmiyor yani babalarıyla paylaşamadıklarını benimle paylaşıyorlar ben ee çok daha hani genelde şey derler ya çocuklarınızın bir tane annesi babası var arkadaş olmayın diye ben biraz o konuda u şey davrandım biraz arkadaş oldum onlarla hani iyi mi yaptım kötü mü yaptım bazen iyi yaptığımı düşünüyorum bazen kötü yaptığımı düşünüyorum ...” (Katılımcı 6)

“... onların seviyesine en azından inerek sıklıkla konuşuyorum yani dertlerini anlamaya çalışıyorum paylaşmaya çalışıyorum dediğim gibi arkadaş gibi bazen annelikten çıkıp gerçekten arkadaşmış gibi yaklaşıyorum annemi ya annem ya da babam o kadar değildi ...” (Katılımcı 7)

2. Ayakları Üzerinde Durması Beklenen Çocuk

Katılımcı 3, Katılımcı 6, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9 tarafından annelerin kendi çocuklarının ayakları üzerinde durması beklentisi aktarılmıştır.

“Ayaklarının üzerinde duran iki başarılı kadın olmasından başka bir şey istemiyorum ve ee bulunduğunuz dünya koşullarında sağlıklı büyüyüp sağlıklı başlarına bir iş gelmeden ee özgürce yaşayıp yaşlanacakları ...” (Katılımcı 3)

“... hiçbir şey beklemiyorum ama onların kendi hayatlarıyla alakalı şöyle ee hep hayal ettim ben yani ikisinin de ee kendi ayakları üstünde durabilecekleri ee mutlu olabilecekleri en azından kendi kendilerine bile kalsalar kendileri için ee mutlu ve düzenli bir hayat kurabilmeleri ...” (Katılımcı 6)

“... yani hayatın insanlara ne getireceği belli olmaz kız çocuğu mutlak okuyup bir yere gelmesi gerektiğini kızıma Allah’ tan o da okumayı seviyordu işte liseyi bitirdi üniversiteyi kazandı aşçı şef olmak istediğini söyledi gastronomi okumasını istedi ve onun için ben 4 seneden beri bir fiil hiç durmadan çalışıyorum ... eşim belki beni okutsaydı ya da çalıştırsaydı bunlar olmazdı ama işte maddi durumu iyi diye ne gerek var hep o açıdan baktı aslında gerek var değil çünkü insanın ne olacağı hiçbir zaman belli değil ... yani sonuçta hani ne oldu ben bunun sıkıntısını çok yaşadım benim yaşadığım sıkıntıyı yaşamamış istediğim için ...” (Katılımcı 7)

“Güçlü bir karakter olsun isterim tabii ki yani hani ee nerede nasıl davranacağını bilsin isterim ileride eşi olduğunda ona destek olsun isterim işte hani ne bileyim eve geldiğinde en azından kendi işlerini kendisi yapsın isterim hani her şeyi eşinden beklemesin şimdiden öğrensin hani kendi en azından eşyalarını kaldırsın kıyafetlerini toplasın kendi kendine yetebilecek kadar yemek yapabilsin hani bunları tabii ki ee şimdiden kazanması için de özellikle mutfakta işte bana yardımcı olur bulaşık makinasını boşaltır işte yemek yaparken bana destek olur çamaşırlarını işte katlamaya çalışır elinden geldiğince ...” (Katılımcı 9)

3. Çocuğuna veya Çocuklarına Yetebilen Anne Olma Arzusu

Katılımcı 1, Katılımcı 8 ve Katılımcı 10 tarafından çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayıp onlara yetebilen bir anne olma arzusu içinde oldukları aktarılmıştır.

“... bana bir gün gelip sen onu daha çok sevdin ya da onu daha çok sevdin bizi hep ayırdın ben bu hisle büyüdüm demesinler ve gerçekten vicdan azabı çekerim ... Bazen yetememezlikten korkuyorum çünkü yoruluyorum yorulduğum için daha böyle ee sakın kalıp sadece oturmak istediğim ya da birazcık kafamı koyup dinlenmek istediğim durum olabiliyor ama bu sefer benimle oyun oynamayacak mısın diyen biri var tam onunla oyun oynasam işte paçama yapışıp beni emzir ya da bana bak diye ağlayan biri var yetememezlik duygusu yaşıyorum şu ara hangisine koşacağımın emin değilim ... maddiyat herhalde maddi olarak ona yetebilen ebeveynler olabilelim onların hayat standartlarını yükseltebilelim şu an maneviden çok maddi olarak bir düşünce içerisindeyiz ... hayatları boyunca ee her şeylerinde yanlarında olmak ve onlara bir şeyler sunmak zorundayım ...” (Katılımcı 1)

“... tek çocuk olduğum için herhangi birisini sadece E.’ i (kızı) ya da sadece G.’ i (oğlu) sahip olsaydım onlar maddi manevi ee daha mı iyi konumda yetiştirirdi bunu çok düşünüyorum bu maddi boyutu manevi boyutu da bir ilk çocuktan bir yorulmuşluk var

e aldığımız hevesler var işte o konuda onunla ilgili bütün her şeyi yaptık ikincide acaba bu noktada eksik mi kaldık zaten daha erken işe başladım bunları çok düşünüyorum ... annem farklı bir kişilikti ben ne kadar benzemeye çalışsam da farklı bir kişilik yapısına sahibim işte onun çalışmıyor olması benim çalışıyor olmam çünkü şunu hatırlıyorum okuldan eve geldiğimde o işte sobanın üzerinde benim için ısınan yemek benim için hazırlanmış işte kurabiye kokusu eve girdiğimde bunlar işte çocuklara baktığımda onlar anneanneden sonra yalnız yaşamaya başladılar evde bir çok sıkıntılarda yaşadık tehlikeler yaşadık bir gün evi yakıyorlardı bir gün vs. vs. çok sıkıntılar yaşadık dışarıda kaldılar sorumluluğu erken yüklemiş olduk onlara ee bu noktada acaba çalışmasaydım onlar daha avantajlı olur muydu daha mutlu bir çocukluk geçirirler miydi diye böyle bir vicdanımı yokluyorum ...” (Katılımcı 8)

“... hani birçok şeye ee sebep olan şey H.’nin (kızı) hayatıma girmesiyle başladı anne olarak anne profili olarak onunla onun yanında daha çok kalma isteği ee beni bazı şeylere tetikledi yani ... akademik olarakta tabii ki isteğim var ona karşı hani ee güzel bir meslek sahibi olmasını istiyorum hani geleceği düşündüğümüzde hani ee gerçekten akademik olarak ona kendimde destek olarak ee elimden geleni yapmaya çalışıyorum hani bir şekilde çünkü kendi onun zeka düzeyinde gözlemleyebiliyorum bir şekilde hani farklı farklı olduğunun da farkındayım o yüzden onun da farklı yanlarına ee daha fazla ağırlık vererek yani istediği şeylere ulaşmak için ben de elimden geleni yaparım ...” (Katılımcı 10)

4. Annenin Kardeşli Bir Yaşantıya Yönelik Algısı

Bu temada, tek çocuk olarak büyüyen anneler tarafından tek çocuk olarak büyüme deneyimini kendi çocuğuna yaşatmak istememe, çocuğunun yalnızlık hissi yaşamaması için ona kardeş yapması ifade edilirken; diğer taraftan değersizleştirilen kardeşli bir yaşantı, kardeş ile çocuğun isteklerinin kısıtlanması ve olası ikinci bir çocukla birlikte zorlu süreçlerin tekrar yaşanması incelenmiştir.

a. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimini Kendi Çocuğuna Yaşatmak İstemeyen Anne

Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9 tarafından tek çocuk olarak büyümeyi deneyimleyen annelerin bu deneyimi kendi çocuklarına yaşatmak istememesi aktarılmıştır.

“... merak duygusu çok fazla ağır basıyor yani şimdi kardeşi olan insanların iletişimini gördükten sonra hani evde biri daha olsa farklı olur muyduyu düşünüyorum onu düşündüğüm içinde ee ilk çocuğumdan sonra zaten direk bir kardeşi daha olsunu düşünmeye başlamıştım yaş farkını o yüzden küçük tuttum ... ikinci çocuğum tamamen kendi isteğimle alakalıydı onu çok istedim çünkü bir kardeşi olsun ... her zaman söyledim ben tek bir çocuk büyütmek istemiyorum ee ben bu yoksunluk hissini biliyorum ve hep çok merak ettim ben kalabalık bir aile olmak istiyorum kalabalık bir soframız olsun ilk çocuğum 2 yaşına geldiğinde tamam artık bir kardeşi daha olsun hatta 1-1,5 yaşından sonra çok araları da az olsun ki hayatları boyunca birbirlerinin arkadaşı olsunlar diye düşündüm çünkü arkadaş belli bir döneme kadar benim de çok yakın arkadaşlarım var ama ne kadar görüşebiliyorum ondan yoksun bırakmak istemedim” (Katılımcı 1)

“... maddi olarak imkanların sonsuz ailenin imkanları dahilinde sonsuz sunum oluyor evet bu da çok güzel bir şey ama manevi olarak da çok da güzel olduğunu düşünmüyorum açıkçası o yüzden 2 taneler ... ben hep bunu istiyordum zaten çok çocuğum olsun kalabalık bir masamız olsun hepsi birbirine destek olsun diye büyüdüm küçüklüğümde beri kafamdaki hep buydu yani bir anda karar verilmiş bir şey değildi bu benim için” (Katılımcı 3)

“... aralarında tam tamına 1 yaş var dedim kesinlikle tek olmamalı çünkü tek olmak çok kötü yani insan dışarıdaki insanlardan daha ziyade ailesinin içinde kardeşi, abisi ablası olduğu zaman ee dertleşebilir en küçük probleminden en büyük problemine kadar ee paylaşabilir ama dışarıdaki insanlar ya da aile dışındaki insanlar ee çok dertleri dinleme taraftarı ya da çözüm bulma yönünde ilerlemedikleri için ... ama bence olmalıydı yani çünkü ben kalabalığı da seviyorum her şey kalabalık güzel ...” (Katılımcı 5)

“... oğlumla kızın birbirlerine kedi köpek gibi kavga ediyorlar ama onların kavga etmesi benim hoşuma gidiyor çünkü yaşamadığım bir şey ya mesela ... kalabalık ortamı çok seviyorum kalabalık aileyi çok seviyorum ... kucağıma aldığım zaman hüngür hüngür ağladım mesela kapıdan içeri M. (kızı) girdiği zaman ikisini böyle yan yana gördüğüm zaman hep kardeşini ona verdim hiç esirgemedim hep onu tutmasını işte düşürür dediklerinde düşürür bir şey olmaz hep kucağına verdim o kardeşlik hissini yaşasın diye onları yan yana gördüğüm zaman çok mutlu oluyordum ...” (Katılımcı 7)

“... can sıkıntısı (gülümseme) en büyük olumsuzluğu küçük yaşlarda özellikle oyun arkadaşı ihtiyacı o şekilde şimdiden sonra için söyleyecek olursam da tabii ki artık hayat müşterek müşterek yanınızda hani tabii ki ee ne kadar çok akrabamız olsa o kadar iyi düşünüyorum bunlar zorlukları benim için o yüzden mesela ee şu an ki fikrim tabii ki bu ileride değişir mi bilmiyorum ama hani mutlaka oğlumun bir kardeşi olmasını isterim ... aile ilişkileri e kalabalık aileyi ben her zaman çok sevmişimdir (gülümseme) aile ilişkisi güzel olan insanların hayatta da daha başarılı olduğuna inanıyorum özellikle destekçisi iyi olan insanların daha fazla olan insanların hani her koşulda birbirine güvenen birbirinin arkasında duran insanlar ee hayatta da bir başarısızlıkla karşılaştıklarında hani gerçekten daha kolay çözümleyebiliyorlar gözlemlerime göre” (Katılımcı 9)

b. Çocuğunun Yalnız Kalmasına Engel Olacak Kardeş

Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 5, Katılımcı 6, Katılımcı 8 ve Katılımcı 11 tarafından tek çocuk olarak büyüme deneyiminin yarattığı yalnızlık hissinin çocuğunun bir kardeşi olduğunda yaşamayacağı düşüncesi aktarılmıştır.

“... hep ben arkadaş olsunlar istedim sadece bir arkadaş olsun ... bir gün ben gittiğimde de ee babası gittiğinde de ölmekten bahsediyorum yapayalnız kalmamasını sağlayacak biri olsun birbirlerine destek olabilecekleri bir nokta olsun yani hayatları boyunca hep el ele olsunlar çok istiyorum ... bir anne baba sevgisi artık koşulsuz bir sevgi daha olacak hayatlarında bu bir çocuk daha olursa bir çocuk daha olursa bu sayı artacak sevgilerini çoğaltıyoruz aslında bence kardeşle ... hayal ettiğim şey buydu ee şu an 9 aylık belki 1-1,5 yaşından sonra onun da birlikte koşup oynadıktan sonra ee bana artık hiç ihtiyacı olmayacak bir noktaya gelecek çünkü evin içinde zaten bir arkadaşı var ee düştüğünde ağladığında bir yeri acıdığına yine bana sığınacak ama oynamak istediğinde ona gidecek ya mutluluğunu hep onunla paylaşacak ben üzüntüsünde olacağım gibi ...” (Katılımcı 1)

“... birbirlerine destek olsunlar ee başları sıkıştığında birbirlerine yardımcı olabilsinler ben bu hayattan gittiğim zaman ee kardeşim var ablam var deyip birbirlerine destek olabilirler ... işte benim yaşamadığım duyguları yaşasınlar istedim ...” (Katılımcı 3)

“... boşluk çok ayrı bir boşluk hani insanın dostu ya da gerçekten arkasında yaslanabileceği bir insanın olması çünkü kardeşin dışında anne babanın dışında kim bu kadar senin acıyla hüznlenir mutluluğunla gerçekten mutluluğu da ee insanlar

çekemiyor yani bunlarla bir şekilde dimdik yanımda olabilecek kim oluyor birinci derece annen baban ya da kardeşin ablan abindir yani o durumlarda bunu çok iyi idrak ediliyor aslında ne olursa olsun bu büyük bir velinimet ...” (Katılımcı 5)

“... birbirlerine destek olacaklarını düşünüyorum ileriki dönemlerde yani en azından ee hani şu andaki mesela eski arkadaşlıklar dostluklar olmadığı için onların şu anki dönemlerinde en azından ee hayata birbirlerine dayanacakları ikisi var yani başka kimse yok çünkü bana bir şey olduktan sonra sadece ikisi ... benimle paylaşmadığı şeyler olduğu zaman abisi mesela destek oluyor ben hayır gitmeyeceksin diyorum anne diyor birlikte çıkacağız diyor işte bana karşı koruyabiliyor yeri geldiği zaman kardeşini ...” (Katılımcı 6)

“... benim kardeşim olmadığı için bir insanın kardeşi olması ne demek sizden görüyorum bunu sizden öğreniyorum ee çok güzel anlaşsınlar istiyorum en azından hani anlaşmasalar bile aralarındaki bu kardeşlik bağının çok güçlü olmasını ee herkes aynı şekilde bakamaz aynı tepkiyi veremez ama bir noktada olmazsa olmazları birbirleri olmaları ee ileride başlarına bir şey geldiğinde en çok ikisinin aynı ortak paydada buluşacaklarını hissetmelerini sağlamaya çalışıyorum ve ben diyorum hani çok şanslısınız benim kardeşim yoktu ... her evdeki gördüğüm kadarıyla kardeş arasındaki şeyleri görüyorum işte çekişmeler kavgalar oluyor ama birbirlerine olan sevgileri ve düşkünlüklerini ee gördüğüm noktada da çok hoşuma gidiyor ...” (Katılımcı 8)

“... önceleri ee bir kardeş yaparsak İ.’ i (kızı) ikinci plana atacakmışız gibi geliyordu bana düşüncesi bile ee beni vicdanen kötü hissettiriyordu bana ama şu an mesela ı tam tersini düşünüyorum şu anda da bir kardeşi olmadığından ötürü ı yalnız kalacağını düşünüyorum ilerisini düşünüyorum biz olmazsak ı İ. (kızı) yalnız kalacak diye ... benim yaşadıklarımı yaşamasin istiyorum yani dünyanın bütün yükü onun omuzlarındaymış gibi hissetmesin çünkü ben gerçekten bunun zorluğunu çok yaşadım ... yalnız olmaz daha kalabalık daha sosyal bir ortamda ı olur diye düşünüyorum en azından zor günümde yanında olabilecek ee bir destekçisi olur aynı şekilde diğer çocuğum hani olursa onun için de geçerli olmuş olacak ...” (Katılımcı 11)

c. Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı

Katılımcı 2, Katılımcı 10 ve Katılımcı 12 tarafından tek çocuk olarak büyüme deneyiminin getirdiği memnuniyet ifade edilerek çocuklarının bir kardeşinin olması hayatlarında çok da bir önem arz etmeyeceği aktarılmıştır.

“... pek çok şeyi birlikte yapıyoruz ama tabii arkadaş kardeş eksikliğini hissetme mutlaka hissediyordur hissediyor u ama memnun mu benimle olmaktan da memnun yani öyle çok sıkıntılı bir durum değil ... Paylaşımları artar ama evde kuşumuz var babası onu sevince onu bile paylaşamıyor bir de o var yani bilmiyorum ... yani kardeş demek paylaşmak demek herhalde başka ne olabilir bilmiyorum” (Katılımcı 2)

“... sonuçta hayat bu herkesi bir yerlere ee götürüyor kardeş dediğimiz bir kişiyi belki göremiyoruz bile belli bir yaşımızdan sonra zaten kardeşlikte bir belli bir yaşa kadar yaşıyor aynı evin içinde ve evin içinde kopma olduktan sonra üniversite hayatı iş hayatı oldu falan derken hani bu paylaşımlar zaten gittikçe en minimal düzeye düşüyor ama anne ve baba her daim zaten hani hep yanımızda olan şeyler hani ee kardeşim yok ama annem babam her zaman yanımdaydı ee Allah sağlık versin tabii ki ee ama hani bunun da gelecekte de ee ekstra bir şey yapacağını düşünmüyorum ...” (Katılımcı 10)

“... ay yapma yapamasaydık daha mı iyi olurdu gibi ee genelde bu yönde insanların fikirleri çocuklar doğduktan sonra bile çünkü inanılmaz psikolojik problemler ee kıskançlık problemleri pedagoğlardan çıkamıyor insanlar nereye ne yapacaklar bilemiyorlar kendilerine nasıl çözüm üreteceklerini bilemiyorlar yani ee çoğunlukla bu problemler var inanılmaz derece de bir kıskançlık problemi var çocuklarda bunu aşamıyor mesela aileler diz boyu bu konuyla alakalı problemler onun haricinde her kardeş faydalı mı yani açıkçası değil yani benim ee kardeşi olup böyle can ciğer kuzu sarması gördüğüm inanın çok az insan var genelde bir çekememe bir kıskançlık hayatlarının her döneminde insanların mevcut yani sen ona daha çok ilgi gösterdin bana o kadar göstermedin işte ona üç lira verdin ama bana bir lira verdin yani bununla alakalı çok fazla problem var etrafta yani kardeş dediklerimizde birbirine çok yakın ilişkileri olan insanlar değil adı üzerinde kardeş ama herkes kendi hayatında devam ediyor ...” (Katılımcı 12)

d. Kardeş-İkinci Çocuk: İlk Çocuğun İsteklerinin Kısıtlanması

Katılımcı 2 ve Katılımcı 10 tarafından çocuğa bir kardeş yapıldığı taktirde ilk çocuğun isteklerinin kısıtlanacağı aktarılmıştır.

“... mesela biz de oğluma aynısını söylüyoruz biz sana kıyamadığımız için ikinci bir çocuk yapmak istemiyoruz yapmıyoruz diyoruz belki ee belki bencillik ediyoruz bilmiyorum ama ee her türlü ee imkanı tabii ki iki, üç çocuk olunca da imkanlar sonuna kadar sunulur evlada ama en basiti bir tane mandalina varsa o bir tane çocuğa

sunulur ama iki çocuk varsa ikiye bölünür tek çocukta u yani bütün imkanlar sonuna kadar kullanılır ama ee iki, üç kardeş olduğu zaman biri ona vurmuş öbürü onun saçını çekmiş anne baba buna göz yumabilir ama tek çocuk olduğu zaman daha bir göz bebeği gibi sanki ...” (Katılımcı 2)

“... her şeyi yapılan bir çocuk yani elimizden gelen her şeyi yapıyoruz tabii ki kardeş olduğu zaman ee bazı şeyler tabii ki otomatikman hani kısıtlanmaya gidebilir ... hani belki ee istediği noktada istediği bir şeyi belki ona veremeyeceğim gelecekte bu benim kaygım tabii ki ama e eksik olabilir yani belki istediği bir meslek okumak istediğinde bir üniversiteye gitmek istediğinde maddi olarak e belki yetemeyebilirsin kardeşi olduğunda ona dair gelecekte özel üniversitede okumak isteyecek belki ee bunu göndermek tekken çok çok daha kolay çünkü kendimize bir standarta alıştık ve ona göre bir şekilde davranıyoruz ama ikiye bün bunu yapmak zor olabilir tabii ki imkan ya da maddi durumların ne olacağı bilinemez ama kesinlikle iki çocuk olduğu zaman bazı durumlar otomatikman maddi olarak aşağıya ne olmak zorunda çekilmek zorunda hani ikisine de aynı ee düzeyde almak istediğimizde hani durum yetmeyebilir bazı şeyler sıkıntılar yaşanabilir şu zamana kadar hiçbir şekilde bunu yaşamadım bu yaşa kadar ...” (Katılımcı 10)

e. Kardeş-İkinci Çocuk: Tekrarlayacak Zorlu Süreçler

Katılımcı 2, Katılımcı 10 ve Katılımcı 12 tarafından ikinci bir çocukla birlikte zorlu deneyimlerin tekrarlanacağı aktarılmıştır.

“... kardeşinin olması bana büyük bir zorluk gibi geliyor benim için ama onun için ya ondan gerçekten iyi bir abi olacağını düşünüyorum o çünkü sorumluluk sahibi bir çocuk ilgili, merhametli, duygusal doğum günü pastasını üflerken gözleri dolabilen bir çocuk o yani o yüzden ilgilenir ee mesela bir parça börek varsa onu kardeşine verir o yemez ee ama ben şu an o gücü bulamıyorum kendimde bilemiyorum ...” (Katılımcı 2)

“... ikinci çocuğu istemiyorum yani belki de onun kafamın altında oluşturmuş olduğu bilinçaltı evet çok daha kolay olduğunu biliyorum artık deneyimlerden sonra ama yine de aynı şeyleri yaşamak u zor mu geliyor evet zor geliyor hele belli bir yaştan sonra sabır kalmayınca yani öyle düşünüyorum bilmiyorum bazı şeylerin bilinçaltında oturmuşluğu var ...” (Katılımcı 10)

“... bu dünya bu bencil egoist bu materyalist dünya düzeninde artık aslında galiba ee daha çok insanların herhalde ee kendi canından ve kanından birilerine herhalde ihtiyacı var diye düşünüyorum ben ee aslında olsa iyi olurdu yani ee çok isterdim yani

o o gücüm yok gibi hissediyorum açıkçası isterdim ama benim o gücüm yok o tekrar o bir çocuğun tekrar o süreçlere yeniden girecek o meşakkatli süreçlere yeniden ee karşı karşıya kalacak herhalde çok gücü bulamıyorum ...” (Katılımcı 12)

5. Ebeveyniyle Olan Deneyimlerini Çocuğu ile İlişkisinde Değiştirmek İsteyen Anne

Bu temada, kendi ev ortamında büyümeyerek anneden yeterli ilgiyi göremeyen tek çocuk anne çalışmayarak çocuğuyla ilgilenme arzusu içinde olması, çocukluğunda ebeveyni ile kısıtlı paylaşımlar deneyimleyen annenin kendi çocuğuyla bunu tekrarlamak istememesi ve çocuğunun yaşantısına müdahale etmeden deneyimlere fırsat vermek istemesi incelenmiştir.

a. Kendi Ev Ortamında Büyümeyen Tek Çocuk-Çalışmayıp Çocuğuyla İlgilenmek İsteyen Anne

Katılımcı 1, Katılımcı 2 ve Katılımcı 3 tarafından annesi çalıştığı için kendi ev ortamında büyümedikleri için anne olduklarında çalışmayıp kendi çocukların bakımını üstlendikleri aktarılmıştır.

“... benim hayatımda hiç ee zili çalıp eve girme olayı olmadı çünkü ben kendimi bildim bileli hep çalışan bir annem vardı benim hiç evde oturan bir annem olmadı ... çocuklarımdan ee ileride annesiyle yaşadığı daha spesifik anıları olsun istiyorum mesela ben siz bir şey sorduğunuzda düşünüyorum o yok ben de çünkü annem çok fazla benim hayatıma dahil değilmiş onu fark ediyorum yani hatırladığım bir kurabiye kokusuyla eve girmek yok o sıcaklık yok o benim çocukluğum biraz daha soğuk daha gri muhtemelen hani şey ee çok basit bir örnek olacak ama bir kurabiye kokusu duyduklarında ben annem çocukluğumuzda yapardı biz işte okuldan geldiğimizde bu kokuyu duyardık gibi bir hatıraları olsun istiyorum ... kendi çocuklarıma böyle bir hayat yaşatmamayı düşündüm ben hep ee o üniversite okurken de ben kariyer yapan çok iyi çalışan bir anne olacağımı hiç düşünmedim çünkü ben evet anne olacaksam biraz kendimi hayatımı onlara adamak istiyorum ... ” (Katılımcı 1)

“... ee hafta içi özellikle anneannemde kalıyordum çok yakın oturuyorlardı ama ee anneannemi ee daha fazla benimsemiştim ... anneannemi kaybettikten sonra ı şimdi düşünüyorum da daha bir yakınlaştığımı fark ediyorum ... üç çocukla ilgilenmek çok farklı tek çocuk yani ee kaldı ki çalışmıyorum da çünkü benim işim gücüm her şeyim çocuğuma benim çocuğum bırakabilecek kimsem yok çalışıp bir bakıcı tutmakta

tercihim olmadı ... her şeyden önce akademik hayatımı bir kenara attım ve ona annelik hee yani çalışan anneler kötü mü hayır asla değil ama bunun da bir dönütü olur diye düşünüyorum ...” (Katılımcı 2)

“... annem çalıştığı için çok kızgındım ee çünkü annemden başka etrafımda çalışan kimse yoktu ... hep annemle uyumak isterdim mesela gece anneye çok aç kaldım sanırım ee ve o yüzden de hep böyle onun hırçınlığını yaşıyordum onlara yoksa hani öyle diyemem ki annem babam bana şunu yaptı bunu yaptı hiçbir zaman olmadı ama ben kendi kendime mesela ben küçükken altıma çok kaçırdım yani bilerek altıma kaçırdım anneannemlerin kapısının önüne oturdum bu benim gösterdiğim bir tepki ee annem gelecek anneannem derdi ki sen burada ne yapıyorsun ne zaman çıktın hadi eve çıkalım derdi ondan sonra hayır annem değiştirecek annem temizleyecek benim üzerimi derdim ... annem çalıştığı için çok fazla tabii ki elinden yaptı ama herhalde ben çalışsaydım L. (büyük kızı) ben küçükken yaşadığım zorlukları yaşasaydı ben hiç düşünmeden işi bırakırdım ...” (Katılımcı 3)

b. Ebeveynle Deneyimlenen Kısıtlı Paylaşımların Kendi Çocuğunda Tekrarlanmak İstenmemesi

Katılımcı 4, Katılımcı 6 ve Katılımcı 7 tarafından çocukluğunda ebeveynle paylaşımların az olduğu ve bu deneyimlerin kendi çocuğuyla tekrarlanmak istenmemesi aktarılmıştır.

“Ben hiçbir şeyimi anlatmazdım onlara ... çünkü anlamazlardı ... benim kızım da ben benim birazcık klasik bir anne olmamı beklemiş mesela hani olumsuz istek, ihtiyaçlarıyla daha çok ilgilenmemi falan beklemiş aslında ben yani çünkü hani o fiziksel ihtiyaçlarla mutlu olunmuyor ya ben kendime hep şöyle şartlandım aman onun ruhunu doyurayım da ayağını üşütse ne olur hapşırsa ne olur mesela hani bunlar önemli değil ee ee ruhunu da doyurduğumu düşünüyorum o anlamda ...” (Katılımcı 4)

“... annemin isteyip de yapamadığı işte ee gelip benim başımı sevedemediği çünkü o kadar şey yetişmiş ki bir kere gelip benim başımı okşayamamıştır mesela annem farklı şekilde göstermiştir ben çocuklarımin başını da okşadım işte sevgimi gösterdiğime inanıyorum ...” (Katılımcı 6)

“... konuşma problemimiz çok fazlaydı annemle ben öyle değilim en azından çocuklarımla her şeyi paylaşabiliyorum konuşabiliyorum yani iyisini de kötüsünü de u anlayabili yani Z kuşağı mı diyorsunuz şimdiki nesile Z kuşağına en azından kafam

biraz daha yakın ee hissederek onların seviyesine en azından inerek sıkmadan konuşuyorum yani dertlerini anlamaya çalışıyorum paylaşmaya çalışıyorum dediğim gibi arkadaş gibi bazen annelikten çıkıp gerçekten arkadaşmış gibi yaklaşıyorum ... annemle konuşmadığım şeyi ben kızım ile oturup konuşabiliyorum” (Katılımcı 7)

c. Çocuğuna Müdahale Etmek İstemeyen ve Deneyimlere Fırsat Veren Anne

Katılımcı 4, Katılımcı 5, Katılımcı 9 ve Katılımcı 11 tarafından çocuklarına müdahale etmeyerek kendi kararları doğrultusunda hayatlarını şekillendirmesine fırsat verilmek istenildiği aktarılmıştır.

“... hayatı boyunca bütün kararlarını kendi verdi ee hiçbir şeyine karışmadım çok özgür bıraktım çok küçük yaşından beri ve tam tersi öyle olduğu için hiç yalan söylemesine gerek kalmadı hayatını istediği gibi şekillendirdi ... ee yurtdışında yaşamak için bir lisans programları yüksek lisans programları oluyor ya öyle bir programa gidip işte orada kalmak için uğraşacak falan filan mesela bana herkes diyor ki aa bir tane çocuğun var diyor nasıl yollayacaksın ben yollamayacağım ki çocuk gitmek istiyor öyle yaşamak istiyor yani benim onu engellemek gibi bir şeyim olabilir mi tam tersi destekliyorum şimdi biz bana o şans verilmediği için nasıl mutlu oluyorsa öyle yaşasın nasıl hangi neyi tercih ediyorsa öyle yaşasın yani ee cinsel tercihlerinde de hayat tercihlerinde de meslek tercihlerinde de ... hani onlar ee hayatla ilgili kararlarını kendi almama izin vermediler ben kendi çocuğuma tam tersini uygulamaya çalıştım ...” (Katılımcı 4)

“... küçük ama hani çok yasak kılsam o ojeleri inanın belki çok çok isteyecek mesela bir defa sürdü hevesini aldı daha sonra inanır mısınız 10-15 tane oje var hiç yüzüne bakmıyor bile yani ne bileyim ee yani bu ufak bir olay aslında yaşanan bir olay olduğu için ama ben de ee böyleydim bana ne çok yasak koyulsa yaptığım hatalarım yanlışlarda bunlar ...” (Katılımcı 5)

“... keşfetsin kendini hani odaklansın şu an tabii ki öyle bir şey yok ama hani açıkçası ne destek isterse eşim de ben de destek vermeye çalışırız veya işte kendisi nasıl istiyorsa o noktada tabii ki hani tabii ki yanlış bir yöne gidiyorsa uyarırım ama yanlışlarının sonuçlarını da görsün isterim ... ben hep şunu derdim ya olsun öyle olsun ben görmek istiyorum öyle olunca ne olduğunu bakıyım nasıl olacak hani kötüyü de göreyim isterdim açıkçası hani annemle babam biraz dediğim gibi biraz korumacı oldukları için küçükken işte bak öyle yaparsan düşersin böyle olursa şöyle olur hani o zaman ben hep şey derdim düşüyüm ne olur ki işte bir şey olmaz hani bakarım nasıl

oluyor merak ederdim açıkçası şimdi de o yüzden hani kendi yanlışlarının ee sonuçlarını kendisi görsün istiyorum ben onun hayatına yön veren değil yanında olan kişi olmak istiyorum ...” (Katılımcı 9)

“... İ. ’ in (kızı) geleceği için ee o ne istiyorsa o olsun istiyorum çünkü ee benim isteklerim ee şöyle ee kariyerle ilgili eğitimle ilgili açıkçası biraz baltalandı annem tarafından ee mesela şu anki aklım olsaydı ee çocukken daha farklı yönelimler içinde olurdum eğitim olarak mesleki olarak daha farklı şeyler düşünürdüm yapardım o yüzden ee mesela İ. ’ e (kızı) hiçbir ee diretim olmayacak bu konularda şunu oku bunu ol şöyle yap böyle yap o ne isterse hangi konu da mutlu olacaksa onu ne mutlu olacaksa o olsun istiyorum hayatıyla ilgili kendisiyle ilgili mesleğiyle ilgili ...” (Katılımcı 11)

6. Ebeveynle Olan Deneyimlerin Çocukla İlişkide Tekrarlanması

Bu temada, ebeveyn ile deneyimlenen yaşantıların çocuklarla yaşanan deneyimlerde tekrarlanması; kuralcı anne deneyimi ile büyüyen kuralcı tek çocuk anne, kontrolcü anne deneyimi ile büyüyen kontrolcü tek çocuk anne, endişeli anne deneyimi ile büyüyen endişeli tek çocuk anne alt temalarıyla incelenmiştir.

a. Kuralcı Anne Deneyimi ile Büyüyen Kuralcı Tek Çocuk Anne

Katılımcı 2, Katılımcı 3, Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 tarafından kuralları olan bir anne ile büyüme deneyimine bağlı olarak kendi çocuklarıyla kurduğu ilişkilerde kuralları olan bir anneye dönüştüğü aktarılmıştır.

“... ee katı olan kurallarımın kurallarımız var kesin kati kurallarımız ee yani en basiti az önce sizinle tanıştırmam yani tamam yalan o da söylememeli biz söylemeyiz ... belki de biraz katı kural ve otorite sanki biraz daha ben böyle otoriterim gibi ya onu da şöyle örnek verebilirim mesela bu araba çocuklar için araba koltukları olur ya bir arkadaşım ile konuşuyoruz o diyor ki aa benim kızım binmiyor ona falan ne münasebet canım binmiyor dedim o zaman gideceği yere gitmeyeceksin ya da bağıra çağıra onu ona oturtacaksın yani bundan öte bir şey yok bende dedim ömür boyu ağlayacağına o yarım saat ağlayacak bu kadar ben hani bazı konularda çok düz mantık düşünürüm ama çünkü bu bunun alternatifi yok yani hani şey benim annem babam da böyleydi bu konularda ...” (Katılımcı 2)

“... bazen gecenin bir yarısı ben anneannemde kalacağım diyebiliyor ve bunu tutturabiliyor örneğin gecenin bir yarısı anneanneye gidemez ... fazla tutturan bir

çocuk işte televizyon izleyecekse bütün gün izlemek istiyor tabletle ilgilenecekse bütün gün izlemek istiyor ben hayır diyorum ya da yememesi gereken bir şeyi yemek istiyorsa ee anne baba hani baba kıyamıyor ama ben kıyabiliyorum çünkü biliyorum çok fazla tüketti onun için zararlı bu benim için hayırdır ee yapmaması gereken bir davranış sergiliyorsa ya da söylememesi gereken bir söz söylüyorsa bu benim için hayırdır ee sürdürebilirlik olmasa da ...” (Katılımcı 3)

“... harfleri öğretmeye çalışıyorum u ama benim kızım biraz dediğim dedik ee isteği zaman yapıyor istemediği zaman kesinlikle yaptıramıyorum ee a harfi yap dediğim zaman ee bazen eksik yapıyor bilerek eksik yapıyor ve ben çok sinir oluyorum (gülümseme) kızıyorum yani neden böyle yapıyorsun ama aslında bilerek yapıyor ama işte ee bu benim mükemmeliyetçiliğime aykırı olduğu için (gülümseme) istiyorum ki öğrettiğim her şeyi hemen yapsın hemen kapsın yanlış yapmasın ... annemin ee evin derli toplu olması konusunda takıntılıları vardı kesinlikle bir şeyler dökülüp saçılmasın evi düzenli olsun her şey yerli yerinde olsun biraz obsesif bir durum vardı o bende de var mesela ama çocuğumda tam tersi ya a yani (gülümseme) istemediğiniz ot burnunuzda bitermiş derler ya aynı öyle ee İ. (kızı) pasaklı bir çocuk eline alır evin bütün odalarında yiye yiye dolaşır falan ben sürekli peşinde toplamaya çalışıyorum ee tabi sinir stres oluyorum temizliyorum tekrar elinde bir şeyle geliyor falan u kızmamaya çalışıyorum ii en azından ona belli etmemeye çalışıyorum ama kendi kendime tabi içim içimi yiyor ...” (Katılımcı 11)

“... daha kusursuz seven yani yaptığı işi de ilgilendiği şeyi de kusursuzca yapmaya çalışan ve seven daha mükemmeliyetçi bir yapıya sahibim ee B. (kızı) bunun tam tersi fitratta bir çocuk u hayata eğlenmek için gelmiş ee daha maymun iştahlı um daha nasıl deyim her şeyden eğlenilecek veya u şaka yapılacak veya bir şeyi gırgıra vurulacak mutlaka bir şey bulan ee konsantrasyon gücü birazcık düşük o yüzden çok böyle hani ee okula başladıktan sonra gördük ki böyle ee işte ödev gibi çalışmak gibi şeylerle çok hoşlanmıyor bunlarla alakalı çok hızlı dalıyor işte pek zora gelemiyor ee işte gülelim oynayalım hoplayalım zıplayalım yani sabahtan akşama kadar oradan oraya koşuştursun oynasın yani o kafada bir fitrata sahip öyle söyleyeyim size yani disiplini eğer disiplini ee sebatkârlığı eğer biz ona sağlayamazsak hayatının hiçbir döneminde ee bunu gerçekleştiremeyecekmiş gibi görünüyor ...” (Katılımcı 12)

b. Kontrolcü Anne Deneyimi ile Büyüyen Kontrolcü Tek Çocuk Anne

Katılımcı 1 ve Katılımcı 6 tarafından kontrolcü bir anne ile büyüme deneyimine bağlı olarak kendi çocuklarıyla kurduğu ilişkilerde çocuklarını yönetmeye çalışan bir anneye dönüştüğü aktarılmıştır.

“... küçücük bir çocuğa bu kadar güvenmek çok mantıklı değil çünkü hatalar yaptım onlara evet çok diyemem ama yalan söylediğim noktalar da oldu ee bir de daha fazla bildiğim için herhalde her şeyi yapıp kafama buyruk yaşayabildiğim bir dönem olduğu için muhtemelen çocuklarımın ne yapacağını ne hatalar yapabileceğini önceden sezebileceğim gibi geliyor orada çaktırıyorum veya çaktırmam ama mutlaka müdahale edeceğim noktalar olacaktır ya bu kadar serbest çocuk büyütmeyeceğim ben ...” (Katılımcı 1)

“... kızım dışarıya çıkmak istedi aslında tek başına Kadıköy’e gitmesi çok kimlerle gittiğini bilmiyorum peşlerinden ben de gittim ama kızıma çaktırmadım o ayrı kafede otururken ben başka bir kafede oturdum ama o yalnız gittiğini zannetti u kendi yapmak istediğini yaptığını zannetti oğlum işte yine aynı şekilde farklı içki ortamlarına katıldığında işte gittim ona da görünmedim ee onu da korumaya çalıştım veya ne bileyim kızım dışarıya çıkmak istediğinde işte arkadaşlarıyla gönderemiyorsam mutlaka ben götürdüm işte ne kadar yorgun olursam olayım gece 12’ ye 1’ e kadar onunla birlikte ...” (Katılımcı 6)

c. Endişeli Anne Deneyimi ile Büyüyen Endişeli Tek Çocuk Anne

Katılımcı 7 ve Katılımcı 11 tarafından endişeli bir anne ile büyüme deneyimine bağlı olarak kendi çocuklarıyla kurduğu ilişkide endişeli bir anneye dönüştüğü aktarılmıştır.

“... ben onların mutlu olmasını istiyorum mutlu bir hayat yaşasınlar istiyorum mesela ben onların evlenmesini istemiyorum bir anne olarak çok gariptir belki çok ben bazı insanlara bu konuyla alakalı çatışıyorum ama ben onların evlenmesini istemiyorum üzülmelerini istemiyorum benim oğlum bir kıza aşık olup ağladığı zaman ben çok acı çektiğimi biliyorum ben kendi yaşadığım için bu kadar hani o kadar sıkıntı yaşadım onun gözünden düşen damlada yaşadığım acıyı hiçbir acıda yaşamadım mesela ya da işte kızım sevgilisiyle kavga ettiği zaman ağladığı zaman ki karşıdaki insana duyduğum nefret çok enteresan bir şey yani elalemin çocuğunun ne alakası var halbuki ama işte ... ” (Katılımcı 7)

“... evlenmemesini istiyorum içten içe (gülme)çünkü onu evden göndermek fikri bile ee yani yeterince canımı sıkıyor hatta ee evlenirse bile evleneceği kişiyi yanımıza alırsız çok sağlıksız bir düşünce biliyorum (gülme) ama böyle düşünüyorum ... gittiği yerde yeterince güvende olacak mı kendini koruyabilecek mi yani annemlerin bana hissettiği her şeyi şu an ben de ona hissediyorum ona aslında öyle söyleyeyim yani gittiği yerde ona sahip çıkacaklar mı ya da o kendine acaba yeterince değer verebilecek mi?” (Katılımcı 11)

E. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş

Katılımcı 8 tarafından çocuklarla ilişkisinde eş desteğinin olduğu aktarılmıştır.

“... sofra kurarken kıyamaz mesela oğlum bana yardımcı olur ‘anne şuna bir şey söylesene evin kızı ben miyim?’ falan o noktada baba devreye girer ‘bir dakika evde hep yapılacak herhangi bir şey varsa bu sadece annenin ee rolü değil biz ona yardımcı olmuyoruz biz evde bir iş varsa bu hepimizin işi annenin yapıp da benim yapmadığım bir iş var mı yok o yüzden hepimiz bunu yapmak zorundayız’ deyip sağ olsun hani ee anne rolünü kadın rolünü değil de herkes aile rolünü ee pay etmeye dağıtmaya çalışıyor bu noktada ee çok yardımcı oluyor bana sağ olsun çünkü bu işe yardımcı olma noktasında sanki bu benim işim siz yardımcı oluyorsunuz mantığı yerine bir iş varsa evde yapılacak bu hepimizin işi herkes kendi yapabildiği ve becerebildiği kadar deyip ee bu sorumluluğu şimdiden vermeye ve dağıtmaya çalışıyoruz ileriki süreçte biraz daha farklı düşünebilsinler girdikleri ailede de bunu devam ettirsinler diye ...” (Katılımcı 8)

Katılımcı 1 ve Katılımcı 3 tarafından ikinci çocuğu olduktan sonra eşlerinin destek sorumlulukların paylaşıldığı ve çocuğun biri ile anne ilgilenirken diğeri ile babanın ilgilendiği aktarılmıştır.

“... o kadar babaya düşkün ki ya onun o şey nasıl ben çocukken ı anneni mi seviyorsun babanı mı dediğimde baba diyorsam o da aynı o şekil babamla uyuyacağım babamla yedirsın babam yaptırırsın babamla oynayayım oo sürekli şey gibi yavru ördek gibi babasının peşinde o hep babasıyla olmak istiyor işte küçükte bana düşkün öyle bölüştük (gülümseme) ... yani düştüğünde yaralandığında anne deyip koşuyor geliyor ama bakımını üstlenme konusunda eşim büyük çocuğuma daha rahat yardımcı olabildiği için zaten mesela bu sene tatile gittik büyüğüyle neredeyse hiç ilgilenmeme gerek kalmadı o ben küçüğü ile ilgilenirken o onunla oynadı ı hiç benim eksikliğimi

hissetmiyor babası olduktan sonra çünkü evde bölünmem gerekiyor diğeriyle de ilgilenmem gerekiyor ama evde eğer baba varsa annenin eksikliği hiç onun için sorun değil ...” (Katılımcı 1)

“... daha çok babacı çünkü baba şu an daha çok oyun oynayan daha çok ilgilenen daha çok gezdiren olduğu için daha çok babacı bir çocuk bana karşı çok temel ihtiyaçlarını işte tuvaletiydi banyosuydu yemeğiymi canı acıdığına uykudan uyandığında daha çok baba ihtiyaç duyuyor onun dışında daha çok oyun ve gezmek isteklerini babasına dile getiriyor ...” (Katılımcı 3)

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Tartışma

1. Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi ile İlgili Tartışma

Alfred Adler’ in açıklamalarına göre tek çocuklar yardım edilmesi mümkün olmayan talihsiz çocuklardır. Bir kuşak sonrası, aile araştırmacılarının öncüsü Walter Toman’ ın getirdiği açıklamalara göre, tek çocuklar sadece ebeveynleri aracılığıyla hak talep edebilirler ve ebeveynler çocuğun hayatındaki en önemli kişilerdir. Birden fazla çocuğa sahip olan ailelerde çocuklar, anne ve babalarından alamadıkları birçok şeyi almak için kardeşlerine başvururlar (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden birçoğu tek çocuk olarak büyümenin keyifli tarafları olarak özellikle çocukluk döneminde her şeyin onlara özel olması, ilginin başka biriyle paylaşılmamasının getirdiği özel hissetmeyi ve ailenin maddi ve manevi sunulan tüm imkanlardan her yaşta yararlanılması “*Özel Hissetme ve Her Şeyin Sana Özel Olması*” ve “*Maddi ve/veya Manevi Tüm Desteğin Alınması*” alt temaları altında incelenmiştir.

Çocuk fiziksel varlığı ile ebeveynin arasına girer. İlk sahne düşlemi yeniden fakat tersten tekrar eder. Anne ve babayı birbirinden kıskanma bu sefer çocuğun onları kıskanması veya çocuğu birbiri ile kıskanmaya evrilir. Kısaca şöyle açıklanabilir; insani ilişkiler ikili olarak varlığını sürdürür ve üçüncü daima yalnız kalır (Parman, 2014b). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden birçoğu kendisini çocukluk döneminde, aile içerisinde akran olarak ulaşılabilir bir kişinin olmayışıyla yalnız hissettiği “*Yalnızlık Hissi*” alt teması altında incelenmiştir.

Erkekler ve kadınların, ailelerinde ve aile dışı sosyal çevrelerinin tek çocuk olarak büyümede farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Kadınların burada erkeklerden biraz daha fazla sosyal ortamlara sahip olduğu düşünüldüğünden (akt. Trent ve Spitze, 2011), tek çocuk olarak büyüyen kadınlar erkeklere göre “tek” olmalarından daha az etkilenebilmektedirler. Kadınlar daha küçük bir aileye sahip olduklarında, sosyal olarak aktif olmak adına aile dışında olan sosyal ağlardan faydalanmaları erkeklere göre daha fazla motivasyon ve fırsatı yaratabilmektedir (Trent, Spitze, 2011).

Mannheim Ruh Sağlığı Merkez Enstitüsü' nün yaptığı bir çalışmada beş yıllık ara ile iki defa 399 çocuktan oluşan bir grup ile anket yapılmıştır. Bu çalışmada tek çocuk ve kardeşi olan çocuklar arasında ruhsal, gelişim ve sosyal davranış açısından farklılık görülmemiştir. Çocukların tek başlarına harekete geçmeleriyle birlikte aile dışındaki akran grubu önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Tek çocuklar için kardeşlik bu yüzden anlamlı bir durum halini alır çünkü yanal ilişki kompleksi onların lehinedir. Tek çocukların kardeşleri yoktur ama yakınlarındaki diğer çocuklar ile alıştırma yapma eyleminde bulunurlar. Bu bazen yuva, bazen okul bazen de bir kuzendir (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden birçoğu çocuklukta ve günümüzde tek çocuk olmanın getirmiş olduğu yalnızlık hissini veya paylaşımlar yapılarak yalnızlık hissettirmeyecek bir çevrenin olması “*Yalnızlık Hissini Azaltacak Destekçi Çevre*” temasında incelenmiştir.

2. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri ile İlgili Tartışma

Çocuğun kendisini ötekinden ayrı bir kişi olarak kabul etmesi için, ötekinin kendisini adım adım ayırışan bir ruhsal olgu olarak tanıtmayı gerektirmektedir (Parman, 2018). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları çocukluk döneminde ve halen zaman zaman yaşanan anne ile ayırışmamış bir ilişkinin varlığı ve bunun sonucunda kendi aldıkları kararlarla hayatlarını yönlendirmek istedikleri “*Anneden Ayırışmaya Çaba Gösteren Tek Çocuk*” altında incelenmiştir.

Pitkeathley ve Emerson (2013), 60 tek çocuğun deneyimlerinden yola çıkarak yaptıkları çalışmada, tek çocukların birçoğunun az ya da çok baskılama kümelerinin olduğunu ifade etmiştir. Anne ve babaları adına her şey olmaya çalışmaları, fazla sorumluluk, suçluluk, beklenti yükü içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir. Kardeşle birlikte görece deneyimlenen “tatlı boğuşmalar” yaşanmaması duygusal hayatın tecrübe edilmemesi, özgüvenli yetişkin bir kişinin diğer tarafında duygusal olarak var olan hamlığı ortaya çıkardığını aktarmışlardır. Ebeveynle duyguların sınanması görece daha zordur çünkü eğer ebeveynle duygular sınanırsa onların kaybedilmesi ile tek başınalığın daha fazla hissedileceği düşünülmüştür. Western Carolina Üniversitesi'nden Lisen Roberts ve Tennessee Knoxville Üniversitesi'nden Priscilla Blanton çalışmasında genç yetişkinlerin çocukluklarını gözden geçirmesini istemiştir. Anne ve babaları ile güçlü bağları olmasına rağmen tek çocuklar kardeşsiz büyüdükleri için pişmanlıklarını dile getirmişlerdir ve güvenilir bir oyun arkadaşı olacak kişinin

olmamasının talihsiz bir durum olduğunu aktarmıştır. Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden birçoğu yaşantıların değişmesiyle, büyüdükçe hayatlarında ebeveynleri adına aldıkları sorumlulukların, yaşantılarındaki problemlerin, ebeveyn dışında yakın hissedilecek kişi ihtiyacının, ebeveyn ile paylaşılmayanların paylaşılacağı bir kardeş beklentisi “*Büyüdükçe İhtiyaç Duyulan Kardeş-Kardeşli Bir Hayata Merak*” alt temasında incelenmiştir.

Leipzig Üniversitesi’nde bir psikolog ekibinin yaptığı çalışmaya göre, anne ve babaların ilk dünyaya gelen çocuklarına sonradan dünyaya gelen çocuklara karşılık daha farklı yaklaştığını göstermektedir. “Anne ve babalar ilk doğan çocuğa yeterli olmayan bilgileri ve yüksek sayılabilecek beklentileri ile daha kısıtlayıcı ve duygularını fazla belli etmeyen bir yaklaşımda bulundukları ifade edilmektedir” denilebilir (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları ebeveynleriyle yaptıkları paylaşımların duygusal tarafının daha kısıtlı olduğunu, zaman zaman anlaşılmayacaklarını hissetmeleri “*Duygusal Paylaşımların Kısıtlı Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni*” temasında incelenmiştir. Ek olarak, Katılımcı 4, Katılımcı 6, Katılımcı 7 “*Duygusal Paylaşımların Kısıtlı Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni*” ifadelerine karşılık kendi çocukları ile ilişkilerini çocukken ebeveyniyle özellikle anne ile kurulan ilişkiden farklı olarak daha arkadaşça yaklaşan bir anne oldukları “*Arkadaş Gibi Olan Anne-Çocuk İlişkisi*” (Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuk veya Çocukları ile İlişkileri) teması altında incelenmiştir.

Zartler’ e göre tek çocuklar, kardeşleri olan çocuklara kıyasla daha fazla ebeveyn paylaşımı, etkileşimi oluşturmaktadırlar (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerin birçoğu, özellikle geçmiş dönemlerde yaşantılarında olan birçok şeyin ebeveyninden gizlenmediği, paylaşıldığı, her şeyin konuşabildiği bir ebeveyn (örneğin; Katılımcı 1’ in “... ben her türlü konuda her şeyi ailemle konuşabilen bir çocuk olarak büyüdüm”, Katılımcı 2’ nin ... arkadaşıyla ne konuşuyorsa onun her şeyini A’dan Z’ ye her şeyini konuşurdum ...” ve Katılımcı 10’ un “... anne babadan ziyade her şeyimi paylaştığım hani arkadaşım gibilerdi ... ” aktarımı gibi) sahip olması “*Paylaşımların Olduğu Tek Çocuk ve Ebeveyni*” teması altında incelenmiştir.

Pitkeathley ve Emerson (2013), 60 tek çocuğun deneyimlerinden yola çıkarak yaptıkları çalışmada, tek çocukların yerine getirmesi beklenen yüksek düzey beklentiler olduğunu aktarmıştır. Bu beklentiler geniş bir perspektiften sunulabilir; bireysel, akademik, kariyer vb. Freud, kadınlarla başlıca korkunun nesnenin sevgisini

kaybetme korkusu olduğunu ifade etmiştir. Tüm dönemlerde nesne sevgisinin kaybedilme korkusu önem taşımaktadır. Kadın ilerleyen süreçlerde, annenin üzülmemesi adına kuralları ve istedikleri kabul eden ama diğer taraftan da öfkeyi işlemekte zorluk yaşayan ikircikli düşüncelerde olabilir (Alptekin, 2016). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları, ebeveynlerin üzülmemesi, ebeveynlerine karşı hata yapmamak, sözünden çıkmamak için kendi isteklerinden vazgeçip, ebeveynlerinin olmasını istediği çocuk gibi davranmaları veya davranmak zorunda hissetmeleri “*Ebeveynin İsteddiği Gibi Davranması Gerektiğini Hisseden Tek Çocuk*” alt temasında aktarılmıştır. Hartmut Katen’ e göre tek çocuk olarak büyüyen çocuklar ebeveynlerinin onlardan beklediklerini tek başlarına üstlenmeye çalışırken, kardeşli çocuklara karşı beklentiler, arzular veya eleştirilerle yüklenilmesinde birbirlerine destekçi olduğunu ifade etmiştir (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları ebeveynlerinin onlarla daha fazla vakit geçirmek istemeleri, zamanın birçoğunu ebeveynine ayırması ve kendilerine yetebilen, akademik olarak başarılı çocuk beklentileri “*Zamanla-Yaşantılar Değiştikçe Daha Fazla Vakit Geçirmek İsteyen Anne*” ve “*Ayakları Üzerinde Duracak Tek Çocuk*” teması altında incelenmiştir.

Anne, yetişkinliğe doğru açılan süreçte dış dünyaya açılacak kapılara müsaade etmediğinde çocuk kendini bulmakta güçlük yaşayabilir. Çocuk, annenin isteklerine her koşulda kanalize olduğunda kendini yapılandıramaz ve yaşamının odağında ya anneyi memnun etme çabası vardır ya da tepkisellik. Burada Winnicott’ ın “*yeterince iyi annelik*” kavramı söz konusudur. Her şeyi mükemmel yapmaya çalışan anne fark etmeden çocuğuna karşı engelleyici olur (Işık Tunca ve Elitaş, 2015). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları kendi ebeveynleriyle özellikle anneleriyle deneyimledikleri “müdahaleci, fırsat vermeyen” yaklaşımların çocukken anneleriyle zorlu deneyimler yaşattığını ifade etmiştir. Annelerinin kurduğu bu ilişki biçimine karşılık kabul edici, fırsat veren babayla daha fazla iletişim kurulması “*İletişimde Zorlu Deneyimler: Deneyimlemeye Fırsat Vermeyen-Müdahale Eden Ebeveyn*” ve “*Çocukken Baba ile Paylaşımı Daha Fazla Olan Tek Çocuk*” temaları altında incelenmiştir. Ek olarak, Katılımcı 4 ve Katılımcı 11 “müdahaleci anne” ve “kaygılı anne” (İletişimde Zorlu Deneyimler: Deneyimlemeye Fırsat Vermeyen-Müdahale Eden Ebeveyn) deneyimleri sonrası babanın dahil olduğu bir ilişki olmaması sonucunda yetişkinliğe doğru anneden ayrışmaya çalışması “*Anneden Ayrışmaya Çaba Gösteren Tek Çocuk*” teması altında incelenmiştir.

3. Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi ile İlgili Tartışma

Winnicott' un dediği gibi, normalde “yeterince iyi bir anne” olacak kadın hayatında ciddi bir darbe almış olabilir ve bu durum belirli bir bebeğe annelik yapmasını bozmak için yeterli gelebilir (Bollas, 2018). Hamilelikle birlikte annelik öncesi geçmiş canlanır. Bu geçmiş aşk ve sevgiyi barındırdığı gibi suçluluk, nefret gibi duyguları da ortaya çıkartır. Bazı anneler bunu karşılamayı zor bulur ve 9 ayın nasıl geçeceğini ve sıkıntılarla nasıl baş edeceğini düşünür. Bu sadece fiziksel zorlukları değil buna ek olarak ruhsal zorlukları da içinde barındırır (Tunaboğlu İkiz, 2015). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen bazı annelerin deneyimledikleri zorlu yaşantılar sonucunda (ebeveyn vefatı sonrası hamilelik, eş ile yaşanan olumsuz deneyimler, fazla müdahaleci çevre, beklenmeyen hamilelik-kabul edilmeyen çocuk) gebelik, doğum ve doğum sonrası yaşadığı ilk deneyimleri zorlu bir şekilde geçirdiği “Zorlu Yaşantılar Sonrası Zorlu Geçen İlk Deneyimler” teması altında incelenmiştir.

Doğum sonrası annenin özel bir hayatı kalmaz, çoğu şey neredeyse her şey bebeğin ritminde başlamalı ve devam etmelidir. Çocuk büyüdüğünde dahi anne, bir şekilde hayatını yine çocuğuna göre çerçeveslendirmelidir. Çünkü çocuğu ile ilişkisinde karşılaşılabilecek hataların sorumluluğunu tüm hayatı boyunca üzerine almak zorunda kalır. Bu durum baba içinde geçerlidir fakat anne kendisini daha fazla sorumluluk hisseder (Abrevaya, 2015). Pitkeathley ve Emerson (2013), 60 tek çocuğun deneyimlerinden yola çıkarak yaptıkları çalışmada tek çocukların fazla sorumluluk aldıklarını ve bunun sonucunda suçluluk hissi yaşadıklarını aktarmıştır. Mevcut çalışmada, ebeveyn olmanın fazlasıyla sorumluluk getireceğini, bu sorumlulukların karşılanıp karşılanmayacağına dair endişe yaşandığı ve bu sorumlulukların karşılanmamasına karşılık annenin kendini suçlaması veya suçlayacağı “Sorumluluk” ve “Yetersizlik Hissettiren İlk Deneyimler” temalarında incelenmiştir.

4. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuk veya Çocuklarıyla İlişkileri ile İlgili Tartışma

Çocuğunu kendi zorlu deneyimlerinin yansıtılmasıyla kontrol altında tutan ve bağımsızlığına müsaade etmeyen anne ve babalar bunu kendi aile sistemleri içesinden miras olarak almışlardır (Parman, 2017). Tek çocuklar, anne ve babalarının onlara yaklaşımlarını temel alan motiflerden kurtulmaya ve aksini sürdürmeyi düşünürler fakat sıklıkla kendilerini anne ve babalarına benzer konstelasyonun (bir sistem

içindeki öğelerin birbirine karşı konumu) ortasında olurlar. Bunlardan kurtulmak zordur çünkü tüm çatışmalara rağmen anne ve baba tek çocuk için tek referanstır (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen bazı annelerden bazıları farkında olarak ya da farkında olmadan kuralcı, kontrolcü ve endişeli ebeveynlerine karşılık kuralcı, kontrolcü ve endişeli bir anneye dönüştüğü “*Ebeveynle Olan Deneyimlerin Çocukla İlişkide Tekrarlanması*” teması altında incelenmiştir. Ek olarak, Katılımcı 3, Katılımcı 6, Katılımcı 7 ve Katılımcı 9’ un ebeveynlerinin beklentileri “*Ayakları Üzerinde Duracak Tek Çocuk*” (Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri) teması altında aktarılan kendilerine yetebilen, başarılı çocuk olma talepleri yine aynı katılımcılar tarafından çocuklarına yönelik beklentileri kendilerine yetebilen insanlar olması “*Ayakları Üzerinde Durması Beklenen Çocuk*” teması altında aktarılan ifadeler ile ebeveyn beklentilerinin annelik deneyiminden sonra çocuğa aktarıldığı görülmüştür.

Sosyolog Ulrike Zartler’ e göre kardeşlerin eksikliği ilerleyen zamanlarda da çocuğun yakın akrabalara sahip olmaması, bir başka ifade ile yatay akrabalıkta azalma, dikey akrabalıkta artma oluşturabileceği anlamına gelmektedir. Çocuk sahibi olmaya memnuniyetini dile getiren anne ve babalar, tipik olarak çocuğun yalnız kalmasını engelleyecek ve ailenin soyunu devam ettirecek çocuğunun kardeşli bir yaşantıya sahip olmasını arzu ederler (Sitzler, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerin birçoğu hemen çocuk sahibi olmak istemişlerdir. Annelerin ifadelerine göre (örneğin; Katılımcı 3’ ün, “*Başlı tek çocukluğa geliyor ben hep çok çocuğum olacak ve ben hemen anne olacağım derdim*” açıklaması), çocuğunun kendisi gibi zorlu deneyimleri ve tek çocuk olmanın yarattığı yalnızlık hissini yaşamamasının istenmesi “*Planlı Hamilelik*” (Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyiminde), “*Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimini Kendi Çocuğuna Yaşatmak İstemeyen Anne*” ve “*Çocuğunun Yalnız Kalmasına Engel Olacak Kardeş*” alt temaları altında incelenmiştir. Ek olarak, Katılımcı 1, Katılımcı 3, Katılımcı 6, Katılımcı 7, Katılımcı 8 ve Katılımcı 11 tarafından aktarılan “*Yalnızlık Hissi*” (Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi) teması altında incelenen çocukluk döneminde yaşanan zorlu taraf olan yalnızlık hissine karşılık çocuğuna bir kardeş yaptığını ya da yapacağını yine “*Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimini Kendi Çocuğuna Yaşatmak İstemeyen Anne*” ve “*Çocuğunun Yalnız Kalmasına Engel Olacak Kardeş*” alt temaları altında incelenmiştir.

İngiliz Psikanaliz Cemiyeti Üyesi Psikanalist Paola Mariotti' nin açıklamasına göre, kadının annelik kimliğinin üzerine kurulu bir anneliği kendi annesinden gördüğü annelik üzerinden şekillenir. Kadın kendi annelik sürecinde kendi çocukluğunu da tekrar gözden geçirir, deneyimlerinde iyi olan şeyleri tekrar ederken, zorlu deneyimleri ise geliştirmeye çalışır. Kadın, eğer geçmiş deneyimlerinde anne ile zor bir ilişki yaşadıysa annesinin olmasını beklediği anne olmaya çalışabilir (Sack, 2017). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen anneler kendi ebeveynlerinin çalışmasının getirdiği zorlu deneyimler sonucu çocuğunun bakımı için çalışmayı bırakması, ebeveyn ile kısıtlı paylaşımların yerine çocukla paylaşımların daha fazla olması istenmesi, çocuğun deneyimlerine fırsat veren anne olma arzusu “*Ebeveyniyle Olan Deneyimlerini Çocuğu ile İlişkisinde Değiştirmek İsteyen Anne*” temaları altında incelenmiştir.

Ebeveynlerin tek çocuk istemesinin nedenlerinden biri olarak görülen çocuklara aktarılan maddi veya manevi her kaynağın bölünmemesi zaman zaman ebeveynlerde çocuğa karşı yüksek beklenti yaratabilir (Seferoğlu, 2016). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen anneler çocuklarının bir kardeşinin olması sonucu çocuklarının isteklerinin kısıtlanacağı ve manevi olarak tekrar aynı deneyimlerin yaşanmasının yaratacağı zorluklar “*Kardeş-İkinci Çocuk: İlk Çocuğun İsteklerinin Kısıtlanması*” ve “*Kardeş-İkinci Çocuk: Tekrarlayacak Zorlu Süreçler*” alt temaları altında incelenmiştir.

Cambridge Üniversitesi’ nde yetişkinlerle yapılan bir çalışmaya göre 807 katılımcıdan 361 kişi kız kardeşten uzaklaştı, 362 kişi erkek kardeşleri ile yollarını ayırdı ve 118 kişi her ikisi ile de yollarını ayırmıştır. Kardeşle yaşanan zor bir ilişki görüldüğünden daha yaygındır (Blake, t.y.). Mevcut çalışmada, Katılımcı 2 ve Katılımcı 10 genel anlamda tek çocuk olmaktan memnuniyetlerini ifade etmiş, hem kendi hem çocuğunun yaşantısında kardeşin çok mühim bir şey olmadığını, çocuğun bir kardeşinin olması kendi deneyimlerinde olduğu gibi farklılık yaratacak bir durum olmadığını ve her kardeşli yaşantının sağlıklı ilişkileri barındırmadığı “*Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı*” (Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi) ve “*Değersizleştirilen Kardeşli Yaşantı*” alt temaları altında incelenmiştir. Katılımcı 2 ve Katılımcı 10 aynı zamanda ikinci bir çocuk ile ilk çocuğun isteklerinin kısıtlanacağı ve zorlu süreçlerin yeniden yaşanılacağına ilişkin düşünceleri dolayısıyla da aynı zamanda çocuğunun bir kardeşi olması fikrine uzak bakmaktadırlar.

5. Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş

Anne, çocuğunun düşünme süreçlerine babayı da dahil ettiğinde baba ve çocuk arasındaki şefkat duygusunun gelişimi kolaylaştıracaktır. Bu bağı kuran ve sürdüren annedir. Aynı zamanda çocuğun ebeveynleri ile ilişkisinde sevecen ve samimi bir bağın oluşması ödipal ve aynı zamanda ergenlik sürecinde ortaya çıkabilecek problemlerin aşılmasını da kolaylaştırır (Cournut-Janin, 2016). Mevcut çalışmada, tek çocuk olarak büyüyen annelerden bazıları, çocuklarının bakımında ve ilgilenilmesinde eşinden aldığı desteği, buna memnuniyetle yaklaşması ve aile ilişkilerinde denge sağlayıcı bir model olarak babayı tarif etmesi “*Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş*” teması altında incelenmiştir.

B. Sonuç

Bu araştırma, tek çocuk olarak büyüyen annelerin kendi çocukları ile ilişkileri, tek çocuk olarak büyüme deneyimi, ebeveynle kurulan ilişkiler ve annelik deneyimi başlıkları bağlamında incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcılar ile yapılan görüşmeler öncelikle ses kaydına alınmış sonrasında ses kayıtları yazı dökümüne aktarılmıştır. Son olarak yazı dökümü yapılan her görüşme açıklayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Her birey, kök aile sisteminde birbirinden farklı deneyimler elde eder. Bu deneyimler, karmaşık bir etkileşim içindedir kimi zaman yaşantılar değiştikçe tekrarlanır, kimi zaman da yaşantılar değiştikçe dönüşüme uğrar. Mevcut çalışmada değişen yaşantılar annelik kimliği ile ele alınmıştır. Annelik, kadına yeni bir kimlik katar ve değişim fırsatı sağlar. Bu durumda bir taraftan deneyimlerin tekrarı ile iyi denilebilecek ilişkiler devam ederken diğer taraftan anlamlı bulunmayan yaşantılar değiştirilmeye çalışılarak çocukla ilişkide yeniden deneyimlenir. Kök aile sistemindeki deneyimlerimizin zamanla yaşanılacak ilişkiler için bir “kuluçka” görevi üstlenildiği düşünüldüğünde mevcut çalışmadaki tek çocuk olarak büyüyen annelerin bu deneyimleri farklı boyutlarda yaşadıkları görülmektedir.

Tek çocuk olarak büyümenin ortaya konulduğu kişisel deneyimler ve ebeveyn ile kurulan ilişki annenin, annelik deneyimini, çocuğuna yönelik beklentilerini, kardeşli bir hayatın annenin ve çocuğunun kendi yaşantısındaki olası etkilerini şekillendirmeye zemin hazırlar. Annelik deneyimiyle birlikte tek çocuk ana olgusu altında ebeveynle yaşanan deneyimler yeniden canlanmıştır, farkında olunmadan çocukla ilişkide

ebeveynin yerini alarak devam edilmiştir ya da ebeveyn gölgesinden çıkılmaya çabalanmıştır. Çocukluk dönemi eksiklikleri çocuk üzerinden tamamlanmaya çalışılmış diğer taraftan da çocukluk döneminde sunulanların kendi çocuğunda eksiksiz sunulmasına dair gayret ortaya konulmuştur.

Mevcut çalışmada her katılımcı kendi deneyimlerini kendi yaşantıları üzerinden aktarmıştır. Katılımcıların yaşantılarındaki benzerlikler ve farklılıklar ele alınmıştır. Tek çocuk olarak büyüme deneyiminin görece daha çok keyifli taraflarına odaklanan anneler tarafından aileden gelebilecek her türlü maddi ve manevi desteğin başkası (olası kardeş) ile paylaşılmamasının hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemi için yaşam boyu iyi hissettirdiği ve/veya hissettireceği aktarılmıştır. Bu bağlamda tek çocuk olmayı deneyimleyen anneler, bir kardeşin var olmasının hayatlarında çok elzem bir yere sahip olmadığını, dışarıdan destekçi çevre ya da birçok şeye uyumlanabilen anne baba ile bunu sağlayabileceklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda annelik deneyimi üzerinden bakıldığında ise çocuğunun hayatında olabilecek olası bir kardeşin varlığı ilk çocuğun isteklerini kısıtlayacağı, anne için yeterli gelebilme endişesi yaratacağı düşünülmüştür. Bu sebeple annelerin yetersiz kalabileceği endişesine yönelik ikinci bir çocuk istememeleri belirtilmiştir. Tek çocuk olarak büyümenin görece daha çok zorlu taraflarına odaklanan anneler ise yalnızlık hissini daha fazla dile getirmişlerdir fakat yine de kendilerine yalnızlık hissini azaltacak bir çevre edinmişlerdir. Özellikle çocukken yaşanan yalnızlık hissi zamanla, yaşantılar değiştikçe yerini ihtiyaç duyulan kardeşe bırakmıştır. Bu bağlamda tek çocuk olmayı deneyimleyen anneler, çocuğunun aynı deneyimleri yaşamaması adına planlanmış bir şekilde çocuğuna kardeş yaptıklarını ya da yapacaklarını aktarmışlardır. Temel olarak tek çocuk olarak büyümeyi deneyimleyen anneler keyifli ya da zorlu taraflarına odaklanılarak çocukları ile ilişkilerini açıklasalar da belirgin ortak deneyimler ön plana çıkmaktadır. Bu deneyimler, çocukken paylaşılmayan ilginin hoşnutluğu, yalnızlık hissini telafi edildiği çevre, zamanla-yaşantılar değiştikçe kardeşe duyulan ihtiyaç, müdahaleci anneye karşılık çocukken daha yakın olunan baba, müdahaleci ebeveynlere karşılık çocuğuna alan açmak isteyen anne olmak isteme, ebeveynle olan deneyimlerin değiştirilmeye çalışılmasına karşılık aynı biçimde çocukla ilişkide tekrarlanması, nesilden nesile aktarılan kendi ayakları üzerinde duracak çocuk beklentisi ve son olarak çocuğuna yeterli gelmek isteyen anne olma çabası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak mevcut çalışmada ulusal ve dünya yazınında ‘tek çocuk’ başlığı altında bulunan tek tip bakış açısı ile oluşturulan içerikler yerine tek çocuk olarak büyümeyi, tek çocuk olarak büyüyen bir anne olmayı daha derin bir bakış açısı ile değerlendirmek, gözden geçirmek amaçlanmıştır. Bu çalışmada ortaya çıkan temalar içerisinde tek çocuk olarak büyüme ve tek çocuk olarak büyüyen annenin çocuğu ile ilişkisine özelleştiremeyeceğimiz temalar da ön plana çıkmaktadır. Nitel metodoloji ile oluşturulmuş bu çalışma ile tek çocuk olarak büyüme olgusunu genellemek yerine farklı açılardan bakılarak benzer ve benzer olmayan deneyimler ile sonuçlandığını görmek mümkündür. Ortak deneyimlerin yadsınamaz gerçekliğine karşılık ebeveyn, çevre vb. birçok durum göz ardı edilememektedir. Mevcut çalışmanın literatürü destekleyici sonuçları olduğu gibi daha farklı bakış ile değerlendirmemize imkân sağlayacak sonuçlar ortaya koymaktadır.

C. Öneriler

Tek çocuk olarak büyüyen çocukların en büyük yükü her yerde karşılarına çıkan ön yargılardır (Sitzler, 2017). Tek çocuk olarak büyüme geçmişten günümüze kalıp yargıları içinde barındırır. Yapılan çalışmalar büyük oranda kardeş ile büyüyen ve tek çocuk olarak büyüyen kişileri karşılaştırarak avantaj ve dezavantajlarına odaklanmıştır. Yaşantılardaki deneyimlere odaklanan çalışmaların sınırlılığı bu olguya farklı açılardan bakmamızı engellediği düşünülmektedir. Bir olgunun nasıl deneyimlediğinin derinlemesine incelenmesi o yaşantıya daha geniş bir perspektiften bakmayı kolaylaştıracaktır. Bu sebebiyle yazında tek çocuk olarak büyüme deneyimi ile yaşantıların incelenmesi ve özellikle yetişkin çalışma grupları ile yapılan çalışmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Tek çocuk olarak büyüyen annelerin deneyimleri, annelerin perspektifinden incelenerek sunulmuştur. Mevcut çalışmadan yola çıkarak, araştırmanın bulgularında ortaya çıkan “Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Çocuklarıyla İlişkisinde Destekçi Eş” teması olası çalışmalarda ebeveyn, çocuk ve eşlerin dahil edilmesi ile zenginleştirilebilir. Aynı zamanda mevcut çalışmada tek çocuk olarak büyüyen anneler çalışma grubu olarak oluşturulmuş ve tek çocuk olarak büyüme, annelik kimliği ve ebeveynlerle ilişkiler bağlamında kendi çocukları ile ilişkileri incelenmiştir. Tek çocuk olarak büyüyen yetişkinlerin deneyimlerine daha fazla odaklanılması hem çalışmaların sınırlı kalmaması hem de bu olguya daha geniş bir açıdan bakmamız adına önemli olacaktır.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABREVAYA, E. (2015). “Annelik ve Kadınsılık”, **Psikanaliz Yazıları 14 Annelik** (ss.23-33) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- ABREVAYA, E. (2017). “Seansta Düşlem Süreçleri”, **Psikanaliz Yazıları 13 Psikanaliz ve Düşüncenin Gelişimi** (ss.45-49) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- ABREVAYA, E. (2020). “Annelik: Genital Öncesiyle Genitallik Arasında Bir Serüven”, **Psikanaliz Yazıları 4 Dürtü** (ss.69-77) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- ADLER, A. (1964). **Problems of Neurosis**, New York, Harper & Row.
- ADLER, A. (2016). **Yaşama Sanatı**, İstanbul, Say Yayınları.
- ALPTEKİN, G. (2016). “Kadınlarda Üstbenlik Gelişimi”, **Psikanaliz Yazıları 2 Psikanaliz ve Kadınlık** (ss.17-33) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- ARKONAÇ, S. (2017). **Psikolojide Söz ve Anlam Analizi: Niteliksel Duruş**, İstanbul, Hiperlink Yayınları.
- BOLLAS, C. (2018). **The Shadow of the Object: Psychoanalysis of the Unthought Know**, New York, Routledge-Taylor & Francis Group.
- COURNUT-JANIN, M. (2016). “Geleneğin Aktarımında Kadının Rolü”, **Psikanaliz Yazıları 2 Psikanaliz ve Kadınlık** (ss.57-62) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- CRESWELL, J. V. (2007). “Five Qualitative Approaches to Inquiry”, **Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among five Approaches** (ss. 53-84) içinde, Thousands Oaks, Sage Publications.
- CRESWELL, J. V. (2020). **Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi**, Çev. Kollektif, İstanbul, Edam Yayıncılık.

- ERNST, C. VE AGNST, J. (1983). **Birth Order, Its Influence on Personality**, New York, Springer-Verlag.
- ERŞEN, Ö. (2015). “Sürgün ve Annelik”, **Psikanaliz Yazıları 14 Annelik** (ss.69-74) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- FALBO, T. (1984). Only Children: A Review. T. Falbo (Ed.), **The Single child Family** (ss. 1-24) içinde, New York, Guilford Press.
- FAURE-PRAGIER, S. (2016). “Kadında Çocuk İsteği Yalnızca Eksik Olan Penisin Bir İkamesi midir?”, **Psikanaliz Yazıları 19 Özne Olarak Anne** (ss.23-34) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- GEÇTAN, E. (2020). **İnsan Olmak**, İstanbul, Metis yayınları.
- GÜÇLÜ, İ. (2019). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Teknik – Yaklaşım Uygulama**, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- KESER, V. (2015). “Anneliğe Dair”, **Psikanaliz Yazıları 14 Annelik** (ss.35-41) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- KESKİNÖZ BİLEN, N. (2014). “Derleyenin Önsözü: Kardeşi Anla(t)mak”, **Kardeşi Anla(t)mak** (ss.xii-xxvi) içinde, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KOHUT, H. (1977). **The Restoration of The Self**, Madison, CT: International Universities Press.
- LAHAYE, W., POURTOIS, J. P. VE DESMET, H. (2011). **Kuşaktan Kuşağa Aktarım**. Çev. Z. C. Özatalay, İstanbul, İletişim Yayınları.
- LEWIS, M. VE FEIRING, C. (1982). Some American Families at Dinner. L. M. Laosa ve I. E. Sigel (Ed.), **Families as Learning Environments for Children** (ss.115-145) içinde. New York: Plenum Press.
- LİMNİLİ, P. (2014). “Açılış Konuşması”, **Kardeşi Anla(t)mak** (ss.1-3) içinde, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- MACCOBY, E. E. VE MARTIN, J. A. (1983). “Socialization in the Context of the Family: Parent–Child Interaction”, **Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality, and Social Development**, Cilt 4, New York, Wiley.
- MAHLER, M. S., PINE, F. VE BERGMAN, A. (2018). **İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu**, Çev. A. N. Babaoğlu, İstanbul, Metis Yayınları.
- MİLLON, T. (1981). **Disorders of Personality DSM-III: Axis II**, NewYork, Wiley.
- MİNUCHİN, S. (1974). **Families and Family Therapy**, Cambridge, MA, Harvard University Press.

- PADEM, H., GÖKSU, A. VE KONAKLI, Z. (2012). **Araştırma Uygulamaları-SPSS Uygulamalı**, Sarajevo, International Burch University Publication.
- PARMAN, T. (2014a). “Babalar, Oğullar ve Büyükbabalar”, **Psikanaliz Yazıları 15 Psikanaliz ve Aile** (ss.77-87) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- PARMAN, T. (2014b). “Merhaba Bebek, Merhaba Aile: Bireyin Doğumu ve Adlandırma”, **Psikanaliz Yazıları 14 Annelik** (ss.43-56) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- PARMAN, T. (2015). “Annelik Üzerine: Bir Psikanalitik Sözlük Derlemesi”, **Psikanaliz Yazıları 15 Annelik** (ss.15-22) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- PARMAN, T. (2017). “Ergenlik ve Kuşaklarötesilik”, **Psikanaliz Yazıları 13 Psikanaliz ve Düşüncenin Gelişimi** (ss.117-128) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- PARMAN, T. (2018). “Çocuk Dilinden Çocuk Kalbine”, **Psikanaliz Yazıları 7 Çocuk ve Psikanaliz** (ss.77-84) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- PARMAN, T. (2021a). **Ergenlik ya da Merhaba Hüzün**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- PARMAN, T. (2021b). **Ergenliğin Yüzleri**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- PATTON, M. Q. (2002). **Qualitative Research and Evalution Method**, Thousands Oaks, CA: Sage Publications.
- PITKEATHLEY, J. VE EMERSON, D. (2013). **Tek Çocuk Sendromu**, Çev. E. Saraçoğlu İstanbul, Yakamoz Yayıncılık.
- SALA, J. (2016). “Çocuk Arzusu Sylvie Faure-Preiger’ nin Yazısının Tartışması”, **Psikanaliz Yazıları 19 Özne Olarak Anne** (ss.35-50) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- SCHACHTER, S. (1959). **The Psychology of Affiliation**. Stanford, CA: Stanford University Press.
- SITZLER, S. (2017). **Kardeşler**, Çev. A. Dirim, İstanbul, İletişim Yayınları.
- STERN, D. N. VE BRUSCHWEILER-STERN, N. (1998). **The Birth of A Mother: How the Motherhood Experience Changes You Forever**, Basic Books.
- SULLOWAY, F. (1996). **Born to Rebel: Birth Order Family Dynamics, and Creative Lives**. New York, NY: Pantheon Books.

- ŞAN, Z. (2020). “Ayrılma Bireyleşme Kuramı”, **Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Güncel Yaklaşımlar ve Temel Kavramlar** (ss.117-119) içinde, Ankara, Akademisyen Yayınevi.
- TUNABOYLU İKİZ, T. (2015). “Anne Ol(a)mama”, **Psikanaliz Yazıları 14 Annelik** (ss.61-68) içinde, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- VOLKAN, V. (2014). “İkame Çocukların Psikolojisi ve Atatürk’ ün Yaratıcılığının Temelindeki Güdülenme”, **Kardeşi Anla(t)mak** (ss.37-52) içinde, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- WINNICOTT, D. W. (1960). “Ego Distortion in Terms of True and False Self”, **The Maturational Processes and the Facilitating Environment: Studies in the Theory of Emotional Development** (ss.140-152) içinde, New York, International Universities Press.
- WINNICOTT, D. W. (2019). **Oyun ve Gerçeklik**, Çev. T. Birkan, İstanbul, Metis Yayınları.

MAKALELER

- ADAMS, B. N. (1972). Birth Order: A Critical Review. **Sociometry**, Cilt 35, ss.411-439.
- ADLER, A. (1928). Characteristics of The First, Second, and Third Child. **Children**, Cilt 3, ss. 14–52.
- BAUMRIND, D. (1971). “Harmonious Parents and Their Preschool Children”. **Developmental Psychology**, Cilt 4, Sayı 1, ss.99-102.
- BLAKE, J. (1981). The Only Child in America: Prejudice Versus Performance. **Population and Development in Review**, Cilt 1, ss.43-54.
- BLATZ, W. E. VE BOTT, E. A. (1927). Behavior of Public School Children – Adescription of Method. **Journal of Genetic Psychology**, Cilt 34, ss.552-582.
- BRANJE, S., GEERAERTS, S., DE ZWEUW, E. L., OERLEMANS, A. M., KOOPMAN-VERHOEF, M. E., SCHULZ, S., ... BOOMSMA, D. I. (2020). “Intergenerational Transmission: Theoretical and Methodological Issues and An Introduction to Four Dutch Cohorts”, **Developmental Cognitive Neuroscience**, Cilt 45.

- BYRD, B., DEROSA, A. P. VE CRAIG, S. S. (1993). The Adult Who is an Only Child: Achieving Separation or Individuation. **Psychological Reports**, Cilt 73, Sayı 1, ss.171-177.
- CAI, H., KWAN, V. S. VE SEDİKİDES, C. (2012). A Sociocultural Approach to Narcissism: The Case of Modern China. **European Journal of Personality**, Cilt 26, ss.529-535.
- CURTIS, J. M. VE COWELL, D. R. (1993). Relation of Birth Order and Scores on Measures of Pathological Narcissism. **Psychological Reports**, Cilt 72, ss.311-315.
- DEMİRTEPE SAYGILI, D. (2021). Refleksivite ve Etkileşim Açılarından Nitel Araştırmacı Olmanın Fırsatları ve Zorlukları. **AYNA Klinik Psikoloji Dergisi**, 2021, Cilt 8, Sayı 1, ss.1-16.
- DUFNER, M., BACK, M. D., OEHME, F. F. VE SCHMUKLE, S. C. (2020). The End of A Stereotype: Only Children are not More Narcissistic than People With Siblings. **Social Psychological and Personality Science**, Cilt 11, Sayı 3, ss.416-424.
- EYRING, III W. E. VE SOBELMAN, S. (1996). Narcissism and Birth Order. **Psychological Reports**, Cilt 78, ss.403-406.
- FALBO, T. (1981). Relationships Between Birth Category, Achievement, and Interpersonal Orientation. **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt 41, ss.121-131.
- FALBO, T. VE COOPER, C. R. (1980). Young Children's Time and Intellectual Ability. **Journal of Genetic Psychology**, Cilt 173, ss.299-300.
- FALBO, T. VE POLIT, D. F. (1986). Quantitative Review of The Only Child Literature: Research Evidence and Theory Development. **Psychological Bulletin**, Cilt 100, Sayı 2, ss.176-189.
- FALBO, T. VE POSTON JR, D. L. (1993). The Academic, Personality, and Physical Outcomes of Only Children in China. **Child Development**, Cilt 64, Sayı 1, ss.18-35.
- FENTON, N. (1928). The Only Child. **The Pedagogical Seminary and Journal of Genetic Psychology**, Cilt 35, Sayı 4, ss.546-556.
- GOODENOUGH, F. L. VE LEAHY, A. M. (1927). The Effect of Certain Family Relationships Upon The Development of Personality. **Journal of Genetic Psychology**, Cilt 34, ss.45-71.

- HİLTON, I. (1967). Differences in The Behavior of Mothers Toward Firstand Later-Born Children. **Journal of Personality and Social Psychology**, Cilt 7, ss.282-290.
- İŞİK TUNCA, A. VE ELİTAŞ, A. (2015). “Annelik”. **Terakki Vakfı Okulları Gelişim Dergisi**, Sayı 9.
- KORUCU, A. A. (2019). Freudyen ve Jungiye Yaklaşımlarla Anne Olgusu, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 23, Sayı 1, ss.133-143.
- LENTZ, T. (1927). Relation of IQ to Size of Family. **Journal of Educational Psychology**, Cilt 18, ss.486-496.
- LİU, R. X., LİN, W. VE CHEN, Z. Y. (2010). School Performance, Peer Association, Psychological and Behavioral Adjustments: A Comparison Between Chinese Adolescents With and Without Siblings. **Journal of Adolescence**, Cilt 33, Sayı 3, ss.411-417.
- O’ MALLEY, M. (1931). Problems of Neurosis: By Alfred Adler Psychoanalytic Review, **Psychoanalytic Electronic Publising**, Cilt 18, Sayı 4, ss.465-466.
- RİGGİO, H. (1999). Personality and Social Skill Differences Between Adults With and Without Siblings. **Journal of Psychology**, Cilt 133, ss.514-522.
- SEFEROĞLU, A. (2016). “Kardeş Olmak”. **Terakki Vakfı Okulları Gelişim Dergisi**, Sayı 12.
- SMİTH, E. E. VE GOODCHİLDS, J. D. (1963). Some Personality and Behavioral Factors Related to Birth Order. **Journal of Applied Psychology**, Cilt 47, ss.300-303.
- STEINBERG, Z. (2005). “Donning the Mask of Motherhood: A Defensive Strategy, A Developmental Search”, **Studies in Gender and Sexuality**, Cilt 6, Sayı 2, ss.173-198.
- SÜMER, N., GÜNDOĞDU-AKTÜRK, E. VE HELVACI, E. (2010). “Anne-baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış”, **Türk Psikoloji Yazıları**, Cilt 13, Sayı 25, ss.42-59.
- TAYLOR, L (1945). The Social Adjustment of The Only Child. **American Journal of Sociology**, Cilt 51, ss.227–232.
- TEHERANİ, A., MARTIMIANAKIS, T., STENFORS-HAYES, T., WADHWA, A. VE VARPIO, L. (2015). Choosing a Qualitative Research Approach, **Journal of Graduate Medical Education**, Cilt 7, Sayı 4, ss.669-670.

- TEZER, A. (2016). “Bağımsızlaşma Yolculuğu”, **Terakki Vakfı Okulları Gelişim Dergisi**, Sayı 11.
- THOMPSON, V. D. (1974). Family Size: Implicit Policies and Assumed Psychological Outcomes. **Journal of Social Issues**, Cilt 30, Sayı 4, ss.93-124.
- TRENT, K. VE SPITZE, G. (2011). Growing Up Without Siblings And Adult Sociability Behaviors. **Journal of Family Issues**, Cilt 32, Sayı 9, ss.1178-1204.
- TÜRNÜKÜ, A. (2000). Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**, Cilt 24, Sayı 24, ss.543-559.
- VAHIP, I. (1993). “Ayrılma-Bireyleşme Kuramı”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 4, ss.60-66.
- YANG, J., HOU, X., WEI, D., WANG, K., LI, Y. VE QUI, J. (2016). Only-Child and Non-Only-Child Exhibit Differences in Creativity and Agreeableness: Evidence From Behavioral and Anatomical Structural Studies, **Brain Imaging and Behavior**, Cilt 1, Sayı 2.

TEZLER

- FLETCHER, C. (2014). “Adult Reflections On Being An ‘Only-Child’”, (Masters Dissertations), University of Chester.
- KOCATÜRK, M. (2018). “Tek Çocuk Olma Deneyimi: Kişilik Özellikleri, Aile ve Akran İlişkileri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi.
- WİBE, F. (2017). “The Only Child Experience: A Study On How Having No Siblings Influence Childbearing Behavior”, (Masters thesis), Stockholm University.

DİĞER KAYNAKLAR

- ARKONAÇ, S. (2020). “Açıklayıcı Fenomenolojik Analiz Eğitimi”, İstanbul.
- ARKONAÇ, S. (2020). “Nitel Araştırmada Görüşme Teknikleri Eğitimi”, İstanbul.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- BLAKE, L. (t.y.). “Hidden Voice”, **University of Cambridge Centre for Family Research**. Erişim Adresi: <https://www.standalone.org.uk/wp->

- <content/uploads/2015/12/HiddenVoices.FinalReport.pdf> Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2022.
- FREUD, S. (1914). Some Reflections on Schoolboy Psychology. Erişim Adresi: <https://oapw.files.wordpress.com/2018/02/schoolpsy.pdf> Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022.
- HARTMANN, C. (2019). "Is Only-Child Syndrome Real?", Scientific American. Erişim Adresi: <https://www.scientificamerican.com/article/is-only-child-syndrome-real/> Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022.
- MARİE, C. (2017). Only Child Problems: 20 Signs You Grew Up Without A Sibling. Erişim Adresi: https://missmuslim.nyc/onlychild-problems/?doing_wp_cron=1528434407.1463279724121093750000 Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2022.
- POCOCK, J. (2015). Not So Lonely: Busting the Myth of the Only Child, **JStor Daily**. Erişim Adresi: <https://daily.jstor.org/myth-lonely-only-child> , Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022.
- SACKS, A. (2017). "The Birth of a Mother", The New York Times: Family. Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2017/05/08/well/family/the-birth-of-a-mother.html> Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022.
- SORENSEN, (2015). Are You Narcissistic? Is It Part of The Only Child Syndrome? Erişim Adresi: <http://www.onlychild.org.uk/2015/03/12/are-you-narcissistic-is-this-part-of-the-only-child-syndrome/> Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2022.
- YANG, H., KAO H. VE WANG W. (1980) "Survey of Only Children In Educational Institutes Of Beijing City Districts," **Chlina Youth Daily**. Erişim Adresi: <http://www.cyol.net/home/english/intro/daily.htm> Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022.

EKLER

EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK 2: Kişisel Bilgi Formu

EK 3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

EK 4: Etik Kurul Onayı

EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Katılımcı No:

Tarih:/...../.....

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılımınız ile ilgili izin almaktır.

Bu araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı' nda Dr. Öğr. Üyesi Engin Eker danışmanlığında öğrencisi Seda Arslan tarafından yürütülen 'Tek Çocuk Olarak Büyümek: Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Çocukları ile İlişkileri Üzerine Fenomenolojik Keşif' isimli araştırmadır.

Bu araştırma tek çocuk olarak büyüyen anneler ile yürütülmektedir. Araştırmanın amacı tek çocuk olarak büyümüş annelerin kendi çocukları ile ilişkilerini keşfetmektir.

Araştırmaya katılmak tamamen gönüllük esasına dayanmaktadır. Bu formu okuyup onaylamanız çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir aşamada çalışmayı sonlandırma hakkına da sahipsiniz. Araştırmada alınan kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır; fakat görüşme sürecinde alınan bilgiler araştırmacılar tarafından değerlendirilecek ve bilimsel yayınlar kapsamında kullanılacaktır.

Araştırma için kişisel bilgi formu ve araştırmacı tarafından size yönlendirilen görüşme sorularını yanıtlamanız beklenmektedir. Görüşme sırasında konuşmalar ses kaydına alınacak ve görüşme yaklaşık 60-90 dakika sürecektir.

Araştırma ile ilgili verilen bu bilgiler dışında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyar ve ses kaydının yazı dökümüne ulaşmak isterseniz; Seda Arslan ile e-posta adresi veya telefon numarası ile iletişime geçebilirsiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum, araştırmanın amacını anladım ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verilmiştir. Çalışmayı istediğim zaman sonlandırabileceğimi biliyor ve verdiğim bilgilerin bilimsel yayımlar kapsamında kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcının İmzası:

EK 2: Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcı,

Aşağıda yer alan sorulara verdiğiniz cevaplar yalnızca bilimsel yayımlar kapsamında kullanılacaktır. Araştırmacılar ile paylaşılan bu bilgiler herhangi bir yer ve/veya kişi ile paylaşılmayacaktır. Sorulara eksiksiz bir şekilde cevap vermeniz araştırma adına önem arz etmektedir.

Yaş	
Medeni Durum	
Eğitim Durumu	
Meslek	
Çalışma Durumu	Çalışıyor / Çalışmıyor
Anne-Babanız Birlikte mi?	Birlikte / Boşanmış / Anne vefatı / Baba vefatı
Kaç Çocuğunuz Var?	
Çocuğunuz-Çocuklarınızın Yaşı Kaçtır?	

EK 3: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

Tek Çocuk Olarak Büyüme Deneyimi

1. Kendi deneyimlerinizden yola çıkarak tek çocuk olarak büyümek hakkında neler söylersiniz?
 - 1.1. Tek çocuk olarak büyümenin sizce ne gibi özellikleri vardır?
 - 1.2. Tek çocuk olarak büyümenin sizin açınızdan keyifli ve zorlu yönleri nelerdir?

Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Ebeveynleri ile İlişkileri

2. Çocukluk döneminizi ve günümüzü düşündüğünüzde anne-babanız ile olan ilişkinizden bahseder misiniz?
 - 2.1. Anne ve babanızın size olan yaklaşımları nasıldı, şu an nasıl?
 - 2.2. Anne ve babanızın hayata dair sizden istekleri nelerdi, şu an neler?
 - 2.3. Anne ve babanız ile iletişiminizde hangi konularda zorluk yaşadınız, şu an hangi konularda zorluk yaşıyorsunuz?
 - 2.4. Anne ve babanız ile hangi konularda paylaşımlarda bulunurdunuz, şu an hangi konularda paylaşımlarda bulunursunuz?
 - 2.5. Anne ve babanız sizinle olan ilişkileri hakkında neler düşünüyor olabilirler?

Anne Olmanın Anlamı ve Annelik Deneyimi

3. Anne olmak sizin için ne ifade ediyor?
4. Anne olmaya nasıl karar verdiniz?
5. Çocuğunuz/çocuklarınız ile ilk deneyimlerinizi düşündüğünüzde hamilelik sürecinizi nasıl geçirdiniz, sizce keyifli ve zorlu tarafları nelerdi?
6. Çocuğunuz/çocuklarınız ile ilk deneyimlerinizi düşündüğünüzde hamilelik sonrası sürecinizi nasıl geçirdiniz, sizce keyifli ve zorlu tarafları nelerdi?

Tek Çocuk Olarak Büyüyen Annelerin Kendi Çocukları ile İlişkileri

7. Anne olarak çocuğunuz/çocuklarınız ile ilişki(leri)nizden bahseder misiniz?
 - 7.1. Çocuğunuzun/çocuklarınızın size olan yaklaşımlarını nasıl tanımlarsınız?
 - 7.2. Çocuğunuzdan/çocuklarınızdan hayata dair istekleriniz nelerdir?
 - 7.3. Çocuğunuzun/çocuklarınızın isteklerinizi karşılamaması durumunda ne düşünür ve ne hissedersiniz?
 - 7.4. Çocuğunuz/çocuklarınız ile iletişiminizde hangi konularda zorluk yaşıyorsunuz? Zorluk yaşadığınız durumlarda neler yaparsınız?
 - 7.5. Çocuğunuz/çocuklarınız ile hangi konularda paylaşımda bulunursunuz?
8. Çocuğunuzun/çocuklarınızın bir kardeşinin olup olmaması sizin için ne anlam ifade ediyor?
 - 8.1. Çocuğunuzun/çocuklarınızın bir kardeşinin olup olmaması onların hayatında neleri farklı kılar?
9. Anne ve babanız ile olan ilişkinizden yola çıkarak kendi çocuğunuzla/çocuklarınızla kurduğunuz ilişkide benzer ve farklı yönler nelerdir?

EK 4: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 14.07.2021-18335

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88083623-020-18335
Konu : Etik Onayı Hk.

14.07.2021

Sayın Seda ARSLAN

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 09.07.2021 tarihli ve 2021/08 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Ragıp Kutay KARACA
Müdür

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BSL32V8KPZ Pin Kodu : 20592

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-aydin-universitesi-si-ebys?>

Adres : Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL

Telefon : 444 1 428

Web : <http://www.aydin.edu.tr/>

Kep Adresi : iau.yazisleri@iau.hs03.kep.tr

Bilgi için : Tuğba SÜNNETÇİ

Unvanı : Yazı İşleri Uzmanı

Tel No : 31002

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Seda ARSLAN

Öğrenim Durumu:

Lisans: Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2013 – 2017

Y. Lisans: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji (Tezli), İstanbul Aydın Üniversitesi 2019 – 2022

YAYINLAR

ARSLAN, S. (2022). Ergendeki Beden Algısı, Benlik Algısı ve Mükemmeliyetçiliğin Erken Dönemdeki Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Üzerinden İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(131), 331-342.